

СВЕТИ- КНЕЗ ЛАЗАР

БРОЈ 2 (46)

ПРИЗРЕН/ГРАЧАНИЦА, 2004.

ГОДИНА ДВАНАЕСТА

Са благословом Његовог Преосвештенства
епископа рашко-призренског и косовско-метохијског
господина др АРТЕМИЈА

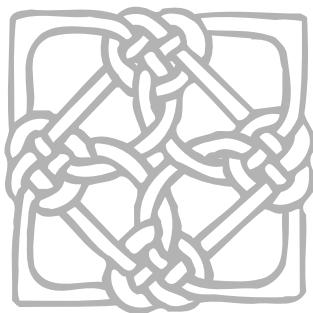
Издаје Епархија рашко-призренска
и косовско-метохијска

Главни и одговорни уредник:
Војислав Јовичић

Уређивачки одбор:
епископ Атанасије (Ракита)
протосинђел Симеон
протосинђел Сава
† Векослав Станковић

Адреса издавача:
Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска
Манастир Грачаница, 38205 Грачаница
тел: 063 72 93 532

ISSN 0354-3927

Садржај

УМЕСТО УВОДА

Епископ Артемије:

Светом архијерејском Синоду за Сабор 7

ОГЛЕДИ ИЗ КАНОНСКОГ И ЦРКВЕНОГ ПРАВА

Проф. Сергије Тројицки:

Да се заједно боримо са опасношћу 23

ЛИТУРГИЈСКИ И ДУХОВНИ ЖИВОТ

Архимандрит Василије:

Поимање простора и времена на Светој Гори..... 51

БИБЛИЈСКА ТЕОЛОГИЈА

Радомир Ракић: Исус 61

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

Драгиша Бојовић: Где се налазио манастир Промеће 85

Др Векослав А. Станковић: Три писма упозорења

проти Стеви Димитријевићу 93

ХРОНИКА ЕПАРХИЈЕ 97

УМЕСТО УВОДА

Светом архијерејском синоду за Сабор

Београд

У духу члана 108. Устава Српске Православне Цркве, подносимо Светом архијерејском синоду годишњи извештај за Сабор, о своме раду, стању и приликама у Епархији рашко-призренској и косовско-метохијској за период од 25. маја 2003. до 13. маја 2004. год.

I АРХИПАСТИРСКИ РАД

а) КАО ЕПАРХИЈСКОГ АРХИЈЕРЕЈА

Из године у годину, ево пуних пет година како наши извештаји за Сабор личе један на други, јер, нажалост, описују и приказују једну те исту, мање-више непромењену стварност на Косову и Метохији, као и у осталим деловима наше Епархије (Рашка област). Ми, наше свештенство и монаштво, као и верни мученички народ српски, живимо и радимо у ванредним и ненормалним условима, који се у задње време нагло погоршавају.

Навршена је пета година голготског страдања српског народа и Српске Православне Цркве на Косову и Метохији, односно у Епархији рашко-призренској и косовско-метохијској. Исељавање српског становништва са Косова и Метохије услед настав-

ка терора и невиђеног погрома у светској историји, који су над њим вршили и даље врше албански екстремисти и терористи, и даље не јењава, напротив, све се јаче изражава. Присуство међународне заједнице у виду војне и цивилне управе (КФОР и УНМИК) ниучему не олакшава стање и статус српског народа на Косову и Метохији, напротив све је јаснија тенденција подржавања идеје независног - албанског Косова.

У протеклих годину дана скоро свакодневно слушамо и добијамо извештаје о појединачним и масовним нападима на Србе широм Косова и Метохије, свакојаким малтретирању српског живља, узурпацији и пљачкању њихове имовине, паљењу и уништавању њихових домова, нападима на наше светиње - цркве и манастире као и на њихове земљишне поседе, рушењу надгробних споменика и раскопавању гробова, без икакве реакције међународне заједнице, сем штурих фраза вербалне осуде и жаљења. Истина, понекад се чују и нека обећања, али све то остаје само на речима, без икаквог конкретног резултата на терену.

Овде бисмо поменули само неколико примера насиља албанских терориста над Србима у протеклих годину дана, који су изведени са једним јединим циљем - протерати све Србе са Косова и Метохије, затрти све њихове историјске трагове, што би, по њиховом мишљењу, требало да им донесе независно Косово. Довољно је сетити се рушења моста на Ибру, убиства троцлане породице Столић у Обилићу, убијања и рањавања недужне и невине српске деце у Гораждевцу, претучених Срба у Липљану, Гњилану, Церници, Сувом Долу, Бичи, злочиначког убиства Срба у Скуланеву, Старом Грацком, неких, вешто скриваних од јавности, убистава и рањавања припадника КФОР-а, УНМИК-а и КПС-а од стране албанских мафијашких кланова, уједино организатора и донатора терористичке организације АНА и ОВК, пресвучених у униформе КЗК. Сви ти многобројни злочини, као и они почињени од јуна 1999. године, остали су нерасветљени. Ни један њихов починилац није откривен, ухваћен и изведен пред лице правде, што недвосмислено показује неуспех међународне мисије на Косову и Метохији.

То је терористе на Косову и Метохији охрабрило и уверило да некажњено могу да чине Србима што год хоће. А међународ-

Свети архијерејски Сабор

на заједница у целини је обмањивана и успављивана извештајима СПГС-а од Кушнера до Холкерија, који су стање у Покрајини приказивали нереално и улепшано. Ти извештаји су избегавали да дефинишу стварне проблеме на Косову и Метохији, приступајући постојећим проблемима једнострано и пристрашно. Такав неодлучан и попустљив став међународне заједнице према злочинцима сваке врсте, а не нерешени коначни статус Косова, довео је до стравичних мартовских догађаја ове 2004. године када је извршен небивали погром над српским народом и његовим светињама широм Косова и Метохије. Тај погром је био добро организован, синхронизован и оркестриран. Само тако се могло десити да су истовремено хорде Албанаца бесно палиле и уништавале српски царски Призрен, Приштину, Косовску Митровицу, Липљан, Косово Поље, Обилић, Витину, Урошевац, Вучитрн, Подујево, Пећ, Гњилане... а припаднике међународних снага тотално поразиле и понизиле заједно са анулираном управом УНМИК-а, чиме су довели у питање свеукупну мисију међународне заједнице на Косову и Метохији.

За само три дана (17–19. марта) убијено је 12 Срба, 850 људи је повређено, међу којима је и 65 припадника међународних снага, протерано је из својих домова 4000 Срба, од којих су многи спасавајући голи живот прошли кроз нечувени линч разбеснеле руље, 600 српских кућа, школа, амбуланти, пошта је опљач-

кано, спаљено или потпуно уништено, 7 српских села је збрисано са лица земље, спаљено је 35 цркава и манастира, међу којима су бисери средњовековне архитектуре из 14. века, као што је Богородица Љевишка у Призрену. Спаљена је моја епископска резиденција и мој саборни храм св. Ђорђа у Призрену, Богословија св. Ђирила и Методија, као и манастир светих Архангела. Спаљен је и манастир Девич до темеља, а гроб светог Јоаникија разлупан и оскрнављен. Спаљене су цркве и парохијски домови у Приштини и Косовској Митровици, итд. Уништено је на стотине вредних икона и уметничких дела, спаљене и оштећене фреске од непроцењиве културне и уметничке вредности, многа гробља су оскрнављена и уништена, гробови ископавани и кости покојника разбациване. Бестијалност насиља и варварског понашања према хришћанској културној баштини је шокантна и несхватљива. На згариштима наших цркава налазимо остатке фресака из 12. и 14. века, распећа и спаљене древне књиге. Такво варварство, не у рату, већ пет година од завршетка рата, под протекторатом ОУН, у присуству 18.000 најбоље обучених и наоружаних војника НАТО савеза и Америке, није забележено у новијој историји света.

Кроз велико страдање и искушења прошли су монаси св. Архангела код Призрена, монахиње из Девича, као и многа свештена лица. Нарочито је пострадао о. Мирослав Попадић из Приштине, Ранђел Денић из Липљана и свештеници из Митровице. Њима су спаљени парохијски домови и све што су имали, а они су само једва изнели живе главе.

То што се десило 17. марта никако се не може окарактерисати као „међуетнички конфликт између Срба и Албанаца”, како су неки западни медији покушали да прикажу ствар. Ту није реч ни о неделинама мале групе екстремиста који су и до сада уништавали наше храмове (115 на броју пре 17. марта) и убијали наш народ. Овде су у питању десетине хиљада (око 60.000) Албанаца који су предвођени бившим ветеранима ОВК пустошили Косовом и Метохијом све што носи знак крста, српства и цивилизације. То нису били демонстранти, јер су многи, по сведочанству КФОР-а, били наоружани аутоматским оружјем, гранатама, тромблонима и Молотовљевим коктелима. Треба рећи да мете напада нису били само Срби, наше светиње и куће, већ и

војници КФОР-а и полицајци УНМИК-а, који су ту и тамо покушавали да заштите српске енклаве. Према подацима УНМИК-а повређено је 117 УНМИК полицајаца, 63 војника КФОР-а, спаљено је или оштећено преко 150 возила УН и полиције. Према још јавно непотврђеним извештајима, поред повређених, има и погинулих припадника међународних снага, међу којима су и двојица полицајаца убијених непосредно након мартовских догађаја у албански чистом делу Косова.

Жалосно је, али треба рећи, да су све то резултати мисије која је само месец дана пре мартовских догађаја називана „успешном причом”. Пре месец дана НАТО генерали су говорили о потреби даљег смањивања војног присуства, укидању контролних пунктова, укидању пратњи Србима при кретању Косовом, а челници УНМИК-а о потпуном преношењу свих овлашћења на привремене косовске, одн. албанске институције. Српски представници, укључујући и нас из Цркве, стално су упозоравали да се иза фасаде привремених институција, тзв. демократије и привидне мултиетничности крије стравична слика етничког насиља и дискриминације, незакоња и криминала. Упозоравали смо да након оружаног сукоба и доласка НАТО снага 1999. године није расформирана паравојна структура бивше ОВК, која се само трансформисала у више сателитских паравојних и криминалних организација које су наставиле са активним наоружавањем, планирањем и спровођењем потпуног етничког чишћења Покрајине у циљу стварања друге албанске државе на Балкану – државе у којој ће бити места само за етничке Албанце.

Да се догађаји 17. марта не могу подвести под спонтани или било чим оправдани излив насиља, сведоче изјаве многих представника међународне заједнице. Тако, примера ради, званични портпарол УН полиције Дерек Чепел, је међу првима изјавио да насиље указује на то да су напади „унапред планирани”. Такав став је лично потврдио и сам Хари Холкери, који је у почетку, као и многи други, веровао да је реч о спонтаном изливу насиља. Убрзо је и командант НАТО снага за јужну Европу, адмирал Грегори Џонсон изјавио медијима да „талас насиља широм Косова у претходна два дана изгледа да је организован и оркестриран”. Штавише, адмирал Џонсон је за АФП новинску агенцију изјавио 19. марта да „је говорити о међуетнич-

ком конфликту на Косову велика лицемерна лаж. Оно што се дешава на Косову је *погром* против једног народа и његове историје”. За медије на албанском језику Адмирал је јасно и гласно рекао 20. марта: „Ово представља етничко чишћење и не сме да се настави”. Ове речи угледног званичника НАТО снага, које су засноване на детаљним извештајима са терена и личном увиду у природу ствари, у потпуности демантују бројне извештаје који су се, нажалост, на основу неистинитих тврдњи албанских медија, без икакве независне провере појавили у бројним угледним новинама широм западног демократског света. Ипак, лаж је брзо разобличена и истина о етничком чишћењу и систематском уништавању хришћанских светиња није се могла сакрити.

На дан када је почео погром г. Хашим Тачи је био у Вашингтону и говорио је о мултиетничности и напретку демократизације у Покрајини. Догађаји на терену су га истог тренутка демантовали. Док је Тачи говорио о демократији, хиљаде Албанаца припадника његове партије пустошило је српска села и цркве, остављајући иза себе графите са акронимима његове партије ПДК, терористичке АКШ, Косовског заштитног корпуса и других организација које делују под фирмом злогласне ОВК. Аутобуси са до зуба наоружаним тзв. ратним ветеранима кренули су из Тачијеве родне Дренице у правцу Приштине и Митровице и сукобили се са међународним снагама.

Албански лидери, увидевши да не могу да прикрију стравичност и размере насиља и варварства, прибегли су другој стратегији. Покушали су да објасне свету да је узрок насиља нерешен статус Косова и Метохије, незапосленост и други социјални разлози. Не желећи да умањујемо значај ових проблема, који заиста постоје, цитирали бисмо речи генералног секретара НАТО савеза г. Шефера чију је изјаву пренео дневник на албанском језику „Коха Диторе” 23. марта и међународни новинари: „Не верујем да нерешен статус има икакве везе са овим што се дешава. Овде је реч о људима који мисле на погрешан начин, који имају илузије да вршењем злочиначких дела етничког насиља могу да се приближе остварењу својих амбиција. Они морају да схвате да међународна заједница ово никада неће прихватити”. Тако Шефер, али и други званичници који су указали

да су образложења албанских лидера јефтин покушај да се избегне лична одговорност или да се она пребаци на међународну заједницу и Београд, управо указују на саму природу оног што се тренутно дешава на Косову и Метохији.

Нажалост, ове речи савести и разума које су се ту и тамо чуле непосредно после 17. марта, постепено бледе и уступају место заговорницима политике „свршеног чина”, а у циљу проглашења потпуне или тзв. условне независности Косова и Метохије или, пак, поделе Покрајине по етничким границама уз тзв. „хумано пресељење становништва”. Ако би се било која од ових опција прихватила, то би био опасан преседан који би додатно дестабилизовао ситуацију у целом региону, охрабрио радикалне снаге у Србији и Македонији, подстакао међуетничке и међуверске сукобе уз даље уништавање верских објеката и деценија унапред онемогућило европску интеграцију овог дела Европе. Посебно би признање независности Косова било лош пример екстремистима на многим потенцијалним жариштима у Европи, како се насиљем могу наметати институционална решења мимо преговора и међународног права, што би имало широке и несагледиве последице.

С обзиром на такво стање и животне околности на Косову и Метохији, веома далеким од нормалних или опште прихваћених, целокупно свештенство Епархије рашко-призренске и косовско-метохијске суочило се са изузетно тешким и свеобухватним задацима. Пре свега, велики труд је уложен на одвраћање српског народа од продаје кућа и друге имовине Албанцима, који не штеде паре да би откупили српску земљу и тако заувек отерали Србе са вековних огњишта. Тенденција продаје се нагло повећала после 17. марта, а изгледи су да ће се тек разбуктати по завршетку школске године. Ништа то не може спречити ни зауставити. Чак ни лични примери и труд које свештенство улаже на обнови и изградњи црквених објеката и парохијских домова не може да заустави ову злоћудну појаву продаје и одласка са вековних огњишта, која се полако шири и на северне делове наше епархије, односно на Рашку област.

Иако је у Рашкој области завладао неки привид међусобне толеранције и мира између Срба и Муслимана, нажалост, свеукупно стање за српско становништво све је теже и теже. Талас

билошког, економског, културног и других врста притисака све више утиче на пораст исељавања српског живља из колевке српске државности и духовности. Свакако, обнова старих манастира и унапређење православних храмова широм Рашке области, организовање веронауке у школама, разних омладинских невладиних организација и културних клубова, фолклорних друштава и сл. умногоме охрабрује и даје утеху притешњеном српском народу. Али то ни издалека није довољно. За опстанак и нормалан живот Срба у Рашкој области потребна је другачија, озбиљнија и свеобухватнија национална политика и стратегија државе Србије и њених институција на целом простору Рашке области коју, нажалост, још увек државне власти не налазе, не нуде, акамоли да је реализују на терену.

Такве прилике и неприлике у подручној нам Епархији рашко-призренској и косовско-метохијској приморавале су Нас да се поред својих редовних послова на духовном и пастирском раду у нашем бројном монаштву и народу – богослужења, освећења, монашења, рукоположења итд., активно и вишеструко ангажујемо и на дипломатском плану, а све у циљу помоћи и заштите угроженог српског народа. Током 2003. и 2004. године имали смо честе контакте и преписку са свим представницима републичке и савезне власти у нашој држави. У више наврата смо разговарали са представницима власти Државне заједнице Србије и Црне Горе, премијерима Републике Србије, председником Координационог центра за Косово и Метохију, г. Небојшом Човићем, са савезним и републичким министрима за верска питања, краљевском породицом Карађорђевића, као и многим другим савезним и републичким функционерима који су на било који начин задужени за решавање проблема на Косову и Метохији.

Свакако, није изостала наша ангажованост и код страних фактора, а све за добробит српског живља и праведног решења кризе на Косову и Метохији. У том циљу имали смо на самом Косову и Метохији, посебно у манастиру Грачаници, бројне сусрете и дијалоге са представницима међународне заједнице, као и представницима међународних мировних снага на Косову и Метохији. У смислу појачаног деловања на међународне факторе предузимали смо и неколико вишедневних путовања у Русију (20. до 25. јануара 2004.), Америку (28. јануара до 12. фебруара

2004. и 30. марта до 05. априла), Берлин и Праг (30. априла до 7. маја 2004.), где смо свуда настојали да сведочимо истину о стварном стању и проблемима српског народа на Косову и Метохији. Сматрамо да су те наше посете биле значајне, јер је Косово и Метохија, нарочито после мартовских догађаја, поново у жижи интересовања светске јавности. У међународној заједници јављају се нова струјања и нове идеје о начину решавања косовске кризе, док се питање коначног статуса ставља у нову раван.

У том смислу полагамо велике наде у нову Владу Републике Србије, у њено много боље и конкретније ангажовање и сарадњу са међународном заједницом, као и са представницима Срба са Косова и Метохије. Само уз заједничко ангажовање и продуктивну сарадњу савезне и републичке власти са представницима међународне заједнице, као и са представницима демократских и умерених снага косовских Албанаца (а свакако их има), ситуација на Косову и Метохији би могла да буде преокренута у корист свих мирољубивих и демократски настројених житеља јужне српске Покрајине.

На овом месту не могу да пропустим прилику а да се не захвалим појединој браћи Архијерејима Српске Православне Цркве, који су нама, нашем свештенству, монаштву и верном народу указали велику моралну подршку, бригу и љубав у свим тешким моментима страдања. То се нарочито огледа у њиховој посети Косову и Метохији, обиласку цркава и манастира и српских енклава, у чему предњачи његова Светост Патријарх Српски Г.Г. Павле и његово Преосвештенство Епископ Атанасије (Јевтић), који су својим присуством и својим молитвама, у пресудним тренуцима, уливали нову снагу и наду у изнемогла и уплашена срца верних. Надамо се да ће и у предстојећем периоду те посете бити и од стране остале браће Архијереја, још учестилије и плодовиције.

Овде би требало поменути и велику помоћ у материјалним средствима коју нам је током целе године указивао Координациони центар за Косово и Метохију, на челу са г. Човићем, као и хуманитарну помоћ која је стизала из мајке Русије, братске Грчке, као и српске дијаспоре у Немачкој, Аустрији, Италији, САД, које су поготову биле неопходне и хитно потребне након мартовског погрома.

б) ЖИВОТ ЦРКВЕ

И поред свих наведених тешкоћа, наша основна архи-пастирска делатност – богослужење, увек је било на првом месту нашег посведневног ангажовања. Богослужили смо сваке недеље и празника у неком од храмова или манастира наше Епархије, или негде у гостима где би се затекли или били позвани. У циљу јединственог деловања на духовном и богослужбеном плану на нивоу целе Епархије одржали смо 6. и 7. августа 2003. године традиционални братски састанак са свим свештеницима на Брезовици, на којем су разматрана горућа питања од општег интереса за живот Цркве и народа на читавом подручју Епархије рашко-призренске и косовско-метохијске, посебно у вези веронауке у школама и ближег контакта свештеника са својим народом. Такође смо и ове године одржали и братске састанке по намесништвима током Свете Четрдесетнице, где се, по традицији, врши смотра сваког свештеника појединачно на парохији коју опслужује.

У општој бризи за верско, културно-просветно и опште информативно стање Срба на Косову и Метохији, епархија и даље истрајава на издавању епархијског часописа „Свети кнез Лазар”, билтена „Гласник Косова и Метохије” (који се дистрибуира бесплатно) промовисању публикације „Распето Косово”. Издавачка делатност наше Епархије обогаћена је ове године покретањем још једног тромесечног часописа којег издаје новообновљени манастир Бањска, под називом „Православно дело” – Саборник за православну словесност – чији је првоуредник проф. универзитета г. др Слободан Костић. Промоција издања Библиографије епархијског часописа „Свети кнез Лазар” поводом десетогодишњице излажења овог часописа, као и „Молитвеника” у издању наше епархије, у склопу овогодишњег Београдског сајма књига, привукло је велику пажњу многобројних посетилаца Сајма.

Традиционално одржавање црквено-народног сабора у Великој Хочи на Михољдан, са изузетним и богатим културно-уметничким програмом и ликовном колонијом, и ове године је протекао на општу радост многобројног народа из хочанске околине, као и многобројних гостију из свих делова Србије, чије су присуство омогућили припадници КФОР-а пруживши им неопходну пратњу.

Као и годинама уназад, и ове године је спомен на Косовски завет и свете Мученике српске, св. Кнеза Лазара и остале са њим – Видовдан, величанствено прослављен у манастиру Грачаница и на Газиместану, и по свој прилици ће бити дубоко упамћен у српском народу Косова и Метохије. Свету архијерејску Литургију служио је његова Светост Патријарх Српски Господин Павле уз саслуживање Епископа Атанасија и наше смерности, као и већег броја свештенства и монаштва наше епархије. Светој Литургији и парастосу на Газиместану присуствовали су Њ К. В. Престолонаследник принц Александар Карађорђевић и супруга му принцеза Катарина, председник КЦ за Косово и Метохију г. Небојша Човић и многи други. У склопу видовданских свечаности и ове године је подељен орден „Мајке Југовића” мајкама-херојима, које су родиле и очувале четворо или више деце. Само ове године је подељено више од 150 што златних што сребрних медаља.

Пре две године започета акција „Обновимо порушене светиње молитвом”, настављена је служењем Свете архијерејске Литургије на рушевинама манастира Зочиште 14. јула 2003. године уз учешће великог броја свештенства, монаштва и верног народа пристиглог са разних страна. Ове године није било инцидента око манастира, вероватно због изузетно повећане присутности КФОР-а. Акција је настављена и у другим манастирима на Косову и Метохији.

Све муке и невоље које су задесиле свештенство и народ Косова и Метохије нису омеле духовни процват и обнову монаштва, како мушког тако и женског. Господ нас је и у протеклој години благословио и утешио са пет нових монаха и 14 новорукположених свештенослужитеља, од којих седам из монашког реда. Данас Епархија рашко-призренска броји преко 155 монаха и монахиња, заједно са искушеницима, и тај број се и даље благодаћу Божјом увећава.

Увећан је и број живих манастира у нашој епархији, јер је нашим благословом и изузетним заузимањем Координационог центра – сектора за заштиту културне баштине, кренула и довршила се изградња новог конака у манастиру Бањска, у који се уселило младо монашко братство на челу са протосинђелом о. Симеоном (Виловским), као настојатељем.

Када је реч о монаштву, неопходно је нагласити да су нас у протеклих годину дана напустила двојица старих монаха, преселивши се у дворе Господње. То је Високопреподобни архимандрит Сава Кривокућа, сабрат манастира Дубоки Поток и преподобни монах Николај Цветојевић, сабрат манастира Дечана, који ће, верујемо, наставити свој молитвени подвиг за своју сабраћу и цео наш народ пред престолом Свевишњег.

в) ГРАДИТЕЉСКА ДЕЛАТНОСТ

Док на једној страни албански екстремисти и рушитељи пале и уништавају наше цркве и манастире, верни народ са својим вредним свештенством не престаје да се труди на обнављању порушенога, где год је то могуће (као цркве св. Архангела Гаврила у Осојанима), и изградњи нових цркава, парохијских или манастирских домова. Буквално, нема манастира у епархији у коме се нешто не гради и придодаје, јер то захтева виталност живота у њима. Тако смо у протеклих годину дана обавили освећење три новоподигнута храма (цркве Св. Тројице у Дријену 16. јуна 2003; цркве св. Марије Магдалене у селу Попе код Тутина 18. 8. 2003. и испоснице св. Силуана Атонског недалеко од манастира Црна Река 19. 08. 2003. год.), четири новоподигнута парохијска или манастирска конака, камена темељца за нову цркву св. Архангела Гаврила у Осојанима (прво повратничко село) и храма св. Великомученика Димитрија у северном делу Косовске Митровице. Поред тога, имали смо освећење зграде општине и дечјег обданишта у Лепосавићу, што све указује на виталност живота српског народа Косова и Метохије.

Поред редовних дужности и обавеза у својој епархији, у протеклих годину дана узели смо активног учешћа и у више манифестација и прослава на нивоу читаве Српске Православне Цркве. Тако смо по позиву Њ Преосв. Епископа шумадијског г. Јована 12. јуна 2003. године узели учешћа у служењу Свете Литургије и парастоса Краљу Петру I Ослободиоцу на Опленцу. Такође, 17. јула узели смо учешћа у свечаностима поводом рођендана ЊКВ Принца Александра Карађорђевића, као и на његовој крсној слави 13. децембра. По позиву Њ Преосв. Владике Јоаникија будимљанско-никшићког, учествовали смо 19. октобра у освећењу обновљене цркве св. апостола Томе у Брзави код

Берана. На обележавању 200 година Првог српског устанка под вођом Карађорђе, са осталом браћом Архијерејима, узели смо учешћа у свечаностима у Орашцу 15. фебруара ове 2004. године. На путу за Европу у мисији мира и добре воље, посетили смо 15. марта Њ Преосв. Епископа будимског Г-на Лукијана, којом приликом смо водили разговоре о важним црквеним питањима. На благовести ове године, 7. априла у манастиру Ћелије код Ваљева учествовали смо на свечаној Литургији поводом 115. године од рођења и 25. година од упокојења свога духовног оца, преподобног Јустина Поповића.

Исто тако, била нам је радост и част да у својим скромним условима примимо и угостимо многобројне представнике међународне заједнице, којом приликом су вођени разговори о стању и положају српског народа на Косову и Метохији, као и бројне представнике наших власти из Београда. Посебну радост и духовно освежење доносиле су нам посете Њ Св. Патријарха српског г. Павла, ЊКВ Принца и Престолонаследника Александра, као и Архиепископа прашког г. Христофора, који је 9. септембра са аутобусом пуним својих верника посетио наше светиње у Рашкој области, као и неке на Косову и Метохији.

г) КАО ПРЕДСЕДНИК ЕПАРХИЈСКИХ ТЕЛА

У циљу решавања текућих црквених питања и потреба, под нашим председништвом одржане су две седнице ЕУО, и то 8. јула 2003. и 22. априла 2004. године и једна седница ЕС 20. априла 2004. године којима су присуствовали сви чланови поменутих тела. После молитве и поздравног говора надлежног Архијереја, у својству председника и усвајању дневног реда, приступило се упознавању са приспелим предметима, после чега је вођена конструктивна дискусија и донете адекватне одлуке.

По први пут у протеклих тринаест година 16. октобра 2003. године заседао је Црквени суд Епархије рашко-призренске, а поводом случаја бившег секретара ЕУО протојереја-ставрофора Зорана Грујића, којом приликом је именовани лишен свештеничког чина и враћен у ред лаика. Своју пресуду са свим пратећим документима Епархијски суд је по службеној дужности доставио Великом црквеном суду на даљу надлежност. До данас нисмо упознати да је Велики црквени суд по том питању ишта радио.

II

АРХИЈЕРЕЈСКИ НАМЕСНИЦИ И ПАРОСИ

У Епархији рашко-призренској и косовско-метохијској и даље има шест намесништава са 42 активна свештеника, 2 пензионера и једним ђаконом, тако да укупно свештенослужитеља из реда мирског свештенства имамо 45.

У току прошле године доделили смо коначни канонски отпуст протојереју Илији Шмигићу за Архиепископију београдско-карловачку, и двојци монаха: јерођакону Спиридону (Вељковић) и монаху Илији (Бухи) за Епархију шумадијску. Истовремено примили смо у свезу клира Епархије рашко-призренске јереја Милана Радуловића из Епархије средњоамеричке, и поставили га на упражњену другу парохију у Грачаници.

Ма колико изгледало парадоксално, у овим тешким временима страдања и насиља над нашим народом, број самоубиства се знатно смањио у односу на раније предратне године, поготову у односу на неке друге крајеве наше земље. Па и ова самоубиства што су се десила код нас већим делом се односе на подручја наше епархије која се налазе изван Косова и Метохије (Рашка област). Тако је током прошле године поднесених молби за разрешење накнадног опела над самоубицама било три, од којих је само неколико имало канонски основ за дозволу накнадног опела.

ЗАКЉУЧЦИ - ПРЕДЛОЗИ

После свега напред изнетога, закључци се намећу сами од себе. На нама остаје света дужност да, као и ранијих година, и убудуће наставимо да са својим свештенством, монаштвом и верним народом носимо крст који је на наша плећа, по своје провиђењу и премудрости, ставио Отац наш небески. У томе видимо смисао нашег постојања на земљи, да се на нама доврше ране Господа Христа, како би нас по њима познао и признао за своје верне слуге и следбенике „када дође у Царству Своме”.

Поред тога, не губећи наду на помоћ Божју, очекујемо и од представника власти наше државе, а пре свега од Светог архијерејског сабора неподељену подршку и јединство када је Косо-

во и Метохија у питању. Само заједнички, уједињени у једној мисли, надахнути правдом и толерантношћу, можемо очекивати и од међународне заједнице да правилно схвати и процени косовско-метохијске прилике, те да пронађе праведно решење на добробит и миран суживот свих грађана те јужне српске Покрајине.

У том смислу сматрамо да Сабор треба отворено и јавно да иступи са својим ставом о недељивости простора Косова и Метохије по било ком основу, јер само целосно Косово и Метохија, мултиетничко и демократско, као неотуђиви део државе Србије и Црне Горе, биће у тренду европске интеграције и имаће своју будућност за све своје становнике којима историјски и припада.

Мисија Цркве и наш пастирски рад у оваквим околностима на Косову и Метохији, али и у Рашкој области, умногоме је отежан и ометан спољашњим факторима. Али то не значи да би требало да на нашем путу, који је такав по Божијем допуштењу, посустанемо или себи дамо за право да од њега одступимо а своје обавезе занемаримо, већ напротив, да се још више ангажујемо не би ли, уз помоћ Божју, премостили све препреке и проблеме на које наилазимо на путу ка своме коначном назначењу – Царству Небескоме. Извор наде и снаге да на том крстоносном путу истрајемо налазимо у Распетом и Васкрслем Господу Исусу Христу, првом и вечном Пастиреначалнику Цркве своје Свете, Православне.

Светом архијерејском Сабору одан у Господу

ЕПИСКОП РАШКО-ПРИЗРЕНСКИ
И КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИ
+АРТЕМИЈЕ

ОГЛЕДИ ИЗ КАНОНСКОГ И ЦРКВЕНОГ ПРАВА

Проф. Сергије Тројицки

Да се заједно боримо са опасношћу

Наш чланак „Где је и у чему је главна опасност?” („Ж М П” бр. 12 за 1947.г., стр.31-42) у којем смо објаснили да Православљу опасност не прети од Словества, како је тврдио Закинтски митрополит [Хризостом]*, него од „диотрефизма”, духа првенствољубља (3. Јн. 1, 9), који се увукао у грчке црквене кругове, изазвао је реакцију у грчкој црквеној штампи. Крајем прошле године у Атини се појавила брошура члана Светог Синода Цариградске Цркве митрополита Еноског Германа под насловом „Васељенска Патријаршија и њена компетенција да сазива свеправославне саборе”, а у званичном гласилу Александријске Патријаршије „Пантенос” (1949.г., бр. 6) штампан је редакцијски чланак „Постоји ли апелационо право Васељенског патријарха? Да ли само Васељенски патријарх има право сазивати васељенске и свеправославне саборе?”.

Иако оба ова чланка представљају утук на наш чланак, прочитали смо их са задовољством. Из њих се види да тај дух не-

---

* Речи у угластим [...] заградама додао је преводилац ради лакшег разумевања основног текста. Обичне (...) заграде потичу од аутора текста, проф. С. Тројицког.

пријатељства према словенским Црквама, којим је прожет чланак Закинтског митрополита, није заједнички за све грчке јерархе, а чланак александријског часописа сведочи о томе да свест о неканоничности многих поступака Цариградских патријараха постоји и у древној Цркви св. Јеванђелисте Марка.

Ево шта митрополит Герман пише о чланку Закинтског митрополита: „Ми се не можемо сагласити са мишљењем Митрополита закинтског Хризостома, зато што он на исту раван ставља опасност од католичке Цркве и од словенских Цркава, које, по његовом мишљењу, делују под притиском. Такође је недопустиво цепати нешивени хитон Цркве разликујући у православном свету словенске и грчке Цркве, зато што све Православне Цркве, без обзира на националност, чине Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву, коју је Господ стекао својом крвљу, и у којој нема ни Јелина ни Јудејца, него је све — нова твар.

Ми отворено осуђујемо тежњу да се православни свет подели на две Цркве које би се разликовале по националности и биле непријатељске једна према другој, пошто ми православни верујемо да у Православној Цркви постоји јединство свих у свези љубави”.

Но, осуђујући чланак Митрополита закинтског, митрополит Герман се не слаже ни са много чиме у нашем чланку, односно он негодује против тога што ми: 1) у чланку о дијаспори називамо „блажене успомене Васељенског патријарха Мелетија — панјелинистом”; 2) оптужујемо Васељенску Патријаршију да настоји јелинизирати руске избеглице у Европи и потчинити себи Пољску Православну Цркву и Русе у Америци; 3) неправилно тумачимо св. каноне, а то доводи до слабљења ауторитета и умањења значаја и величине Васељенске Патријаршије и целе Православне Цркве.

Одговарамо: 1) Несумњиво је да је патријарх Мелетије Метаксакис био значајан црквени делатник, обдарен изузетном енергијом и великим организаторским способностима, али је такође несумњиво и то да је био пре свега политичар, који је личним и политичким интересима жртвовао црквене интересе, као и да је његова бурна, но често супротна православним начелима делатност нанела не малу штету Православној Цркви.

Тек што је изабран за Митрополита кинеског, он је 15. III 1910.г. у Цариграду ступио у масонску ложу „Хармонија”, о чему је, поводом његове смрти († 27. VII 1935.) писао масонски часопис „*Pithagore — Equerre*” (т. IV, 7—8, 1935.г.). Ово објашњава многе његове касније поступке. Њега је, као пријатеља и најближег сарадника Венизелоса, 1909.г. из Јерусалима протерао патријарх Дамјан, а 1923.г. из Цариграда — турске власти. Целог живота је мењао не само епархије него и Цркве, па је као Александријски патријарх, иако већ смртно болестан, истакао своју кандидатуру за Јерусалимски престо, но није био изабран.

2) Потпуно је нејасно како неко може негирати постојање тежње Цариградских патријараха да власти грчке Цариградске Цркве потчине руске избеглице у Европи, Пољску Православну Цркву и Русе у Америци, када се новоизмишљена теорија о дијаспори, коју теорију штите грчки црквени посленици, управо и састоји у томе да православни верници свих националности, међу њима и Руси, који живе изван граница [својих матичних] аутокефалних Цркава, треба да буду потчињени Цариградској Цркви, и када су већ многе руске парохије и епископи у Западној Европи њој потчињене, без обзира на поновљене протесте Московске Патријаршије. Прогласивши аутокефалију Пољске Православне Цркве (која је улазила у састав Руске Цркве) Цариградска Патријаршија јој није дала право да непосредно одржава односе са другим аутокефалним Црквама, и мешала се у њене унутрашње ствари.

3) Сада прелазимо на главни приговор митрополита Германа, који се тиче каноничке правилности наших тврдњи.

Митрополит Герман се пита како је могуће позивати се на 2. правило II Васељенског Сабора у циљу доказивања да свака Патријаршија или аутокефална Црква има право да сазове Све-православни сабор.

Пре свега, ми смо се позвали на то правило како бисмо доказали да Московски патријарх има право да позове јерархе других Цркава на Саветовање, а не на Свеправославни сабор, што никако није исто, јер Сабор може доносити обавезујуће одлуке, а Саветовање може само да изрази свој став. Затим, ми не само да смо се позвали на то правило него смо из њега цитирали и одломак који доказује постојање тог права. Правило забрањује епископима да

„одлазе изван граница своје области ради рукоположења или било каквог другог посла црквене управе, *ако нису њозвани*”. Одатле *a contrario* следи да поглавар једне Цркве може позивати епископе друге Цркве ради учествовања у неким црквеним пословима, и да се ти епископи могу одазвати позиву. О овоме говоре и многа друга правила, нпр. 1. правило III Васељенског Сабора, 14. Антиохијског, 3. и 6. Сардикијског, 37. (24.) Картагенског и др.

„И дух и слово тог правила”, пише сам митрополит Герман, „говоре да сваки аутокефални митрополит и патријарх имају границе своје јурисдикције, и да *без њозива* (подвукао С. Т.) ниједан од њих не може отићи у туђу црквену област”.

Нема никакве сумње да су сви на Саветовање пришавши јерарси ступили у област Московске Патријаршије не без позива, него по позиву Московског патријарха, дакле строго у складу са 2. правилом II Васељенског Сабора.

„Наравно”, пише даље митрополит Герман, „на основу овог правила, Александријска Црква при избору свог патријарха, Руска при избору свог патријарха, Кипарска при избору свог архиепископа могле су позивати представнике других Патријаршија да би избор био каноничан. Размена мишљења представника аутокефалних или патријарашких Цркава ради доношења неке одлуке није забрањена. Али из свега реченог не произилази да сваки патријарх или поглавар аутокефалне Цркве има право да сазива Свеправославне саборе”.

Прво, правило допушта такву врсту позива не само ради избора епископа, него и „неког другог посла црквене управе”. Друго, избор поглавара једне аутокефалне Цркве је каноничан и без присуства епископа друге Цркве ако та аутокефална Црква има канонима одређен број својих епископа. И, најзад, треће, поглавари других Цркава били су позвани у Москву не на Свеправославни сабор, него управо ради „размене мишљења у циљу доношења одлуке”, што и сам митрополит Герман сматра допуштеним. Против чега онда он негодује?

И даље митрополит Герман наставља да куца на отворена врата тврдећи да случајеви које ми наводимо (када је Московски патријарх позивао поглаваре других Цркава) не доказују да он има право да сазове Свеправославни сабор. Но, понављамо, то нико није ни доказивао.

„Цариградска Црква и друге Патријаршије су одбиле позив”, продужава митрополит Герман, „не зато што би на седницама Сабора могао бити на удару Цариградски престо, како тврди г. професор, него зато што је сам позив од стране Руске Цркве повредио право Цариградског престола да сазива Свеправославне саборе”.

Најпре, није тачно да су „остале Патријаршије одбиле позив”. Уствари, на Московском Саветовању су учествовали сви други патријарси — Српски, Румунски и Грузијски лично, а Александријски и Антиохијски преко својих представника. Само Јерусалимски патријарх није учествовао, али не зато што је у Саветовању видео повреду права Цариградског престола, него из политичких разлога. А затим, ја уопште нисам тврдио да би на заседањима Сабора (Саветовања?) могао бити на удару Цариградски престо, него сам, напротив, побијао (стр. 33) мишљење митрополита Хризостома да је Саветовање, наводно, организовано „да би Васељенска Патријаршија била унижена, да би њен ауторитет и слава опали и да би је заменио Руски патријарх”.

Други део чланка митрополита Германа носи наслов: „Надлежност Васељенске Патријаршије”. Та надлежност се најпре објашњава на основу канона, а потом на основу праксе Цариградске Цркве, при чему митрополит Герман настоји да уз помоћ канона заснује искључиво право Цариградског патријарха како да сазива свеправославне саборе тако и да се меша у унутрашње ствари осталих аутокефалних Цркава.

Наводимо у целини кратко образложење првог права у чланку митрополита Германа: „Надлежност Васељенске Патријаршије да сазива свеправославне саборе заснива се на 3. правилу II Васељенског Сабора, 28. правилу IV Васељенског Сабора и 36. правилу VI Васељенског Сабора, којима су установљена преимућства части за Цариградског патријарха аналогно преимућствима части за Римског патријарха, и одређена је црквена јурисдикција Цариградског патријарха, пошто он, имајући преимућства части и будући да је други у црквеном поретку, треба да буде узвеличан и у црквеним пословима исто као и Римски патријарх”.

И овде митрополит поново замењује предмет расправе. У нашем чланку доказивали смо право Патријарха московског

да позове на *Савештовање* поглаваре других аутокефалних Цркава, а митрополит Герман, видећи да не може да оспори то право Патријарху московском, хоће да докаже да само Цариградски патријарх има право да *сазове* Свеправославни сабор. Но, ми смо већ видели каква је разлика између Сабора и Савештовања, а сада обратимо пажњу на суштинску разлику између позива и сазива. По канонима, првојерарх сваке Цркве обавезан је да периодично сазива Саборе (Ап. 37; I Вас. Сабор 5; IV Вас. Сабор 19; Антиох. 20; VI Вас. 8; VII Вас. 6; Картаг. 27; Ат. Синтагма 18), и сазвани су обавезни да дођу на Сабор, а у супротном подлежу одређеној казни (IV Вас. 19; VI Вас. 8; Лаодик. 40; Картаг. 87 и 88; Ат. Синт. 76 и 77). Међутим, позивање на Савештовање не подразумева никакву обавезност ни за онога ко позива, ни за позваног, и зато не предвиђа ни санкције за оне који се не би одазвали позиву, нпр. у овом случају за Цариградског патријарха.

А ако митрополит Герман жели да покрене питање о праву сазивања Свеправославног или Васељенског Сабора, онда морамо рећи да се то питање не може решити тако једноставно, као што он мисли. Пре свега, ни у једном од поменута три правила нема ни речи о праву сазивања Васељенског или којег другог Сабора. Митрополит изводи такво право Цариградског патријарха из преимућства части која су му дата овим правилима, али да то није исправан закључак показују како текстови ових канона тако и историја Цркве. Сва ова правила дају прво по части место не Цариградском, него Римском епископу и, следствено томе, да је првенство части давало право сазивати Саборе, Васељенске Саборе би сазивао Римски папа. Међутим, ниједан Васељенски Сабор није сазвао папа, а ни Цариградски патријарх, него су сви били сазвани од стране византијских царева.

У данашње време, када је у многим земљама Црква одвојена од државе, ни канони ни пракса ране Цркве не могу послужити као прецедент, а питање о праву и поретку сазивања Васељенског или Свеправославног сабора требало би решити на основу православног догматског учења о устројству Цркве. Према том учењу, једини носилац власти у земаљској Цркви јесте целокупан њен епископат, чију вољу изражавају његови органи — сабори и синоди, а у међусаборско време — први епископи

аутокефалних Цркава. Догматска питања епископат решава једногласно, а они [епископи] који се не слажу са одлукама, не припадају [више] Цркви; питања текућег црквеног живота решавају се већином гласова епископа (I Вас. Саб. 6; Антиох. 19; Картаг. 132; Ат. Синт. 118). У ову другу групу спада и питање о времену и месту сазивања Васељенског или Свеправославног сабора. Док у свести свих Православних Цркава првенство части припада Цариградском патријарху, он има право да први покрене иницијативу о том питању. Али он не може сазвати такав сабор *suo jure*, него као изразитељ воље већине православног епископата, уверивши се претходно, кроз размену посланица, да и остале Православне Цркве, или већина њих, сматра да је неопходно сазвати сабор. Но, ако се Цариградски патријарх, који дуги низ векова није примењивао ово своје право, и даље буде налазио у таквом положају да не може користити то право, а већина аутокефалних Цркава нађе да је неопходно сазвати сабор, онда Васељенски или Свеправославни сабор може сазвати и Александријски или други, следећи по рангу патријарх, чак и без учешћа Цариградског патријарха на том сабору (што је, наравно, крајње непожељно), као што је и II Васељенски Сабор одржан без учешћа Западне Цркве. Уопште, пример ране Цркве, која није повезивала питање о праву сазивања Васељенских Сабора са рангом одређених јерараха, а сазивала их је увек изван катедралног града првог, а у већини случајева и другог по части јерарха, учи нас да и у наше време питање о поретку и месту сазивања треба да буде решено у складу са тим где би били најповољнији услови за одржавање сабора, а не поводећи се за славољубљем овог или оног јерарха.

Право Цариградске Цркве да се меша у унутрашње ствари других аутокефалних Цркава митрополит Герман заснива на 9. правилу IV Васељенског Сабора: „И 9. правило IV Васељенског Сабора”, пише он, „чије тумачење г. професор заснива на схолији Пидалиона, коју је цитирао у потпуности, потврђује садржину горе наведених правила и показује да Патријарх цариградски има и судску власт изван граница свог престола а унутар граница осталих Цркава”. Затим, наводећи текст правила и нашу напомену да сва та правила немају карактер непромењивости, даје овакав закључак:

„Захвални смо г. професору и радујемо се што он, пројављујући добру вољу, признаје права Цариградској Патријаршији која произилазе из ових канона, и ово признање ограничава само напоменом да ови канони немају трајни карактер. После оваквог његовог признања ми се нећемо мучити да анализирамо слово и дух ових светих канона, пошто се наша тумачења подударају”.

Нажалост, никако не можемо прихватити благодарност митрополита Германа, јер је она заснована на неспоразуму изазваном, вероватно, недовољним познавањем руског језика. Како наш чланак тако и цитат из Пидалиона који смо у чланку навели доказују управо супротно од онога што тврди митрополит, дакле доказују да:

1. Цариградски патријарх *нема* судску власт изван граница своје Патријаршије у областима других Православних Цркава (Коментари на 9. правило IV Васељенског Сабора).

2. Административна јурисдикција тог патријарха никада се није простирала на целу православну дијаспору, него само на дијаспору малог броја варварских области које су се граничиле са њему потчињеним дијецезама (Тумачење 28. правила Халкидонског Сабора)¹.

Митрополит Герман би се могао уверити у правилност ових тврдњи ако би погледао коментаре на 9. правило IV Васељенског Сабора у самом Пидалиону.

Прелазећи са терена канона на терен историје, митрополит пише: „Ми ћемо на наредним странама навести акте [поступке] Цркве у складу са словом и духом ових светих канона, који стављају Цариградског патријарха на чело целог свеправославног покрета, у којем не учествује Рим. Ови акти додељују Цариградском патријарху у историји прво место за разрешавање свих црквених питања која се повремено јављају у животу Патријаршија и аутокефалних Цркава, и у оним периодима када Цариград није био нови Рим, и тиме доказују да се од времена Васељенских Сабора па све до данас *неизмењеним* чувају слово и дух ових светих канона... Навешћемо из кодексâ, који се чувају у архиви Васељенске Патријаршије, црквене акте од времена пада

---

1. Види „Ж М П” 1947, бр.12, стр. 36.

Византијског царства до наших дана, како би се г. професор уверио да се Васељенски Цариградски патријарх и после пада Византије све до наших дана назива и јесте Васељенски Цариградски патријарх, и да је он широко користио своја права и обавезе који проистичу из ових светих канона, те да, сходно томе, ови свети канони остају постојани и неизмењени у савременој црквеној свести”.

После овог увода митрополит Герман под заглављем „Канонички акти Цариградске Цркве од 1575.г. до наших дана” наводи 61 случај мешања Цариградског патријарха у ствари других Цркава — Александријске (6 случајева), Антиохијске (13), Јерусалимске (14), Руске(5), Кипарске (8), Синајске (5), Бугарске (1), а помиње такође и случајеве када је Цариградски патријарх сазвао „Свеправославни конгрес” 1923.г., Ватопедску Међуправославну комисију 1930.г. и покушао да сазове Просинод 1932.г. А потом, без нумерације, митрополит помиње још неколико случајева мешања Цариградског патријарха у послове других Цркава: уздизање и свргавање Александријских патријараха од стране Цариградског патријарха, одлучивање Цариградског патријарха о брачним питањима која су била искрсла у Кипарској Цркви, његову посланицу о четворогласном појању, коју је упутио другим патријарсима, и најзад проглашење, од стране Јоакима III, Цариградске Цркве за „Мајку-Цркву” и „Ареопаг свеколиког Православља”.

Из ових историјских чињеница митрополит Герман извлачи следеће закључке: ”Овај преглед црквених и каноничких аката Васељенске Патријаршије од пада Византије до наших дана уверавају да се у овом периоду Васељенски Цариградски патријарх издваја од других патријараха *йрвенсѣвом часѣи*, али не пројављује *никакву власѣи* над њима и не меша се у њихово управљање. Но, како у Византији тако и под турском влашћу, услед свог изузетног значаја и због разноврсних потреба осталих Патријаршија он, на њихову молбу, учвршћује благочешће, избира и поставља њихове предстојатеље, сам се притом не мешајући у послове осталих престола. Сви црквени и канонички акти које смо навели тичу се избора Источних патријараха, Кипарских архиепископа и њима потчињених митрополита, а такође и одлука о свргавању, рехабилитацији и забранама за многа од

ових лица... Цариградски патријарси су испољили братско саделатништво и потребну бригу за патријарашке престоле, помагали им и у економским невољама, и у споровима до којих је међу њима долазило, и у стварима које се тичу манастира”.

Не можемо се никако сагласити са оваквим објашњењем и тумачењем чињеница које је митрополит навео. Закључци које он изводи из тих чињеница пате од унутарњих противречности, нејасни су, неодређени и неправилни сами по себи.

Испрва аутор категорички тврди да Цариградски патријарх „не пројављује никакву власт” над другим патријарсима и „не меша се у њихово управљање”, а потом сам он каже да су ”у овој делатности Цариградских патријараха у односу према осталим престолима... видели некакву привилегију, власт и право”. Збиља, зар постављање, осуђивање, забране и свргавање поглавара других аутокефалних Цркава и њихових митрополита не представља мешање у њихове послове и пројављивање власти, што је све строго забрањено канонима? Напомена митрополита Германа да су то чинили „на њихову (тј. других Цркава) молбу”, не одговара истини, пошто су Цариградски патријарси, у највећем броју случајева, предузимали такве акте по сопственој иницијативи.

Осим што су противречни, ауторови закључци су и нејасни. Тамо где је неопходна одређеност и прецизна правна формулација, налазимо магловите реторичке фразе. Поставља се питање — има ли Цариградски патријарх право да се самовласно меша у послове осталих аутокефалних Цркава, а аутор прича о томе да Цариградски патријарх „учвршћује благочешће”, „пружа руку помоћи”, „стара се о невољнима”, пројављује „братско саделатништво и потребну бригу”, „братољубље и љубвеобилно старање” итд. Све ове умилне речи можда и указују на добро срце њиховог аутора, али нимало не помажу да се питање расветли, него га још и замрачују.

Закључци аутора су и сами по себи неправилни.

Аутор на основу чињеница, на основу онога што је било и што је сада, закључује да је то норма, нешто нужно. Из тога што су Цариградски патријарси поступали на одређени начин, аутор изводи закључак да су они имали право и да је требало да тако поступају. Али логика учи да „*ab esse ad necesse non valet*

consequentia”, на основу тога што нешто постоји не може се закључивати да је то и нужно, и зато, ако су се Цариградски патријарси често мешали у послове других аутокефалних Цркава, то још не значи да су они имали право да то чине.

Схватајући то, митрополит Герман, и када је на терену историје, иште потпору у канонима и не једном тврди да су, поступајући на такав начин, Цариградски патријарси следили „свете каноне”. Но, ми смо већ видели да се ти канони на које се он позива или уопште не односе на питање о праву Цариградског патријарха да се меша у послове других аутокефалних Цркава (3. правило II Вас. Сабора и 36. прав. VI Вас. Сабора) или поричу то право (2. прав. II Вас. Сабора) забрањујући епископима свих аутокефалних Цркава, па према томе и Цариградске, да се без позива мешају у послове других аутокефалних Цркава. А 9. и 28. правило IV Васељенског Сабора ограничавају судску и административну власт Цариградског престола само на области трију дијецеза које су потчињене Цариградском патријарху и на њихове мисије.

На крају, митрополит Герман иште потпору код коментатора канона и пише: „У овом разноврсном деловању Цариградских патријараха према осталим престолима Теодор Валсамон, Матија Властар и неки патријарси до и после пада Цариграда видели су не само обавезу и братољубиву бригу него и неку привилегију, власт и право, које Васељенски престо има на основу саборских и царских одлука (Миклошич, „Акти”, стр. 380 и 480).

А Зонара, Аристин, Доситеј и др., у својим стремљењима да одбаце сваку претпоставку о монархијској власти (увек осуђиваној у православној црквеној заједници) над осталим престолима, бригу о њима [осталим престолима] сматрали су за свештену обавезу, одавно додељену Великој Цркви и наложену на њу по братољубљу и потребној бризи”.

Но, пре свега, како неко може тврдити да су Валсамон, Властар, Зонара и Аристин нешто „видели у овом разноврсном деловању према осталим престолима”, када се све од стране аутора набројане чињенице у вези са овим деловањем односе на период од XVI до XX века, а Аристин, Зонара и Валсамон су живели у XII, док је Властар живео у XIV веку?

А што се тиче става наведених каноничара о праву Цариградских патријараха да се мешају у послове других Православних Цркава, треба рећи да је само од Цариградског патријарха зависни² и спремни да ласкањем сачува своје многобројне дужности у патријаршији Аристин признавао Цариградском патријарху то право. Међутим, чак и зависни од Цариградског патријарха Валсамон, и Властар³, који обично следи његово мишљење, премда су писали да Цариградски патријарх има иста права као и Римски папа, одрацали су папи право да се меша у послове аутокефалних Цркава⁴, што значи да такво право нису признавали ни Цариградском патријарху, док је независни и непристрасни Зонара категорички одрицао то право Цариградском патријарху.

Митрополит Герман се позива на 241. стр. III т. Атинске Синтагме где се налазе тумачења Зонаре и Валсамона на 5. правило

---

2. „Не може се имати поверење у сведока коме ја могу наредити како да сведочи” каже се у Синтагми Матије Властара („Д”, 8; Ат. С. VI, 229) и у Крмиџи (гл. 48, XXVII, 25).

3. Валсамон у тумачењу на 12. правило Антиохијског Сабора (Ат. С. III, 146-150) детаљно разматра питање о праву апелације на суд не само Цариградског него уопше свих патријараха и, позивајући се на 13. новелу Јустинијана, која се налази у 45. поглављу I наслова 3. књиге Василика, даје одречан одговор. Иако Властар у 8. поглављу наслова „И” (Ат. С. VI, 429) наводи извод из Епанагоге, где њен састављач, Цариградски патријарх Фотије, сам себи даје право да „надгледа и исправља недоумице које искрсну у другим Црквама, и да окончава судске поступке”, ипак у 7. и 8. поглављу наслова „Д” (Ат. С. VI, 217—218 и 231—232) он три пута тврди да одлуке *ѧаѧријараха* не подлежу апелацији. И сам Фотије у свом Номоканону (IX, 6, Ат. С. I, 180) наводи извод из 29. одлуке 4. наслова I књиге кодекса Јустинијана, где се каже да одлуке *ѧаѧријараха* не подлежу апелацији. А Валсамон, тумачећи ово место из Номоканона, наводи исти дакав одломак из 22. поглавља 123. новеле Јустинијана, која се налази у 40. поглављу I наслова 3. књиге Василика (Ат. С. I, 181). И Пидалион учи да се на судску одлуку било ког патријарха не може упутити апелација ниједном другом патријарху, него да је она подложна само суду Васељенског Сабора, а да Цариградски патријарх не може пројављивати власт у областима других патријараха (Изд. 5, стр. 126, 192 и 749).

4. У Синтагми Матије Властара („Д”, 7; Ат. С. VI, 217) читамо: „Римском папи није дато право да надзире све Цркве. Јер, ако му правило (Картаг. 139; Ат. Синт. 125) не даје право да надзире Цркве Африканске, које су прекоморске у односу на Рим, тим пре он нема права [надзирати Цркве] у другим земљама”.

Сардикијског Сабора. Ево шта тамо пише Зонара: „На основу овог правила епископи древног Рима су надмено тврдили да су сви епископи дужни да апелације упућују њима, лажно говорећи да је ово правило, наводно, правило Првог Васељенског Сабора у Никеји. То је било саопштено Сабору сазваном у Картагени, и било је разобличено као неистинито, о чему говори и саопштење које стоји испред канона. Дакле, ово правило нити је донео Никејски Сабор нити оно даје право [Риму] на примање апелација од свих епископа, него само од оних епископа који су му потчињени. А у то време Римској Цркви су биле потчињене скоро све западне Цркве, тј. Македонска, Тесалијска, Илирска, Јеладска, Пелопонеска и тзв. Епира, које су после прешле под власт Цариградског патријарха, и зато пред њега и долазе њихове апелације”, тј. само оних области које су се потчиниле Цариградском епископу, а не и других аутокефалних Цркава.

И званични канонички зборник Цариградске и осталих грчких Цркава, Пидалион, у предговору сардикијским правилима и у својим тумачењима 3, 4. и 5. правила овог Сабора учи да је нужно прихватити као исправно Зонарино тумачење, које објашњава да Римски епископ, а следствено томе и Цариградски, има право апелационог суда само над епископима који су му потчињени, а не над епископима неке друге Цркве (Пидалион, изд. 5, Атина, 1908, стр. 428—431, 433 и 434).

Видели смо да се митрополит Герман такође позива и на изјаве Цариградских патријараха, које су издате у Миклошичевој и Милеровој књизи аката Цариградских патријараха на стр. 380 и 438 првог тома.

На првом месту имамо посланицу (непознатог по имену) Цариградског патријарха⁵ упућену 1357—1359 г. патријарху Антиохијском, у којој митрополит Герман има у виду фразу: „Цариградски патријарашки престо, као васељенски, од старине је добио, захваљујући божанственим и светим канонима, привилегију да испитује и разматра важна питања која се појаве у Црквама васељене”. Под васељеном — „икумени” — Византинци су обично подразумевали Византијско царство, тако да се ове речи могу односи-

5. Вероватно патријарха Калиста, истог оног који је предао анатема Српску Цркву и 1355.г. издао посланицу против Бугарског патријарха.

ти само на оне Цркве које се налазе у границама тог царства. Али и у тим границама пракса Цариградских патријараха да се мешају у послове других Цркава нема ни најмањег оправдања у канонима, него је, управо супротно, канони потпуно искључују, због чега је аутор посланице, уместо да укаже на одређене каноне, морао да прибегне апстрактном позивању на каноне уопште.

На другом месту имамо посланицу патријарха Калиста из 1355.г. упућену монасима и клиру Трновске Бугарске Патријаршије, у којој он оптужује њиховог патријарха да настоји да се изједначи са другим патријарсима.

Ова посланица је само једна пројава грчке мегаломаније и тежње да под својом хегемонијом задржи словенске аутокефалне Цркве. У доказивању свог права да се меша у послове других аутокефалних Цркава патријарх Калист се позива само на 36. правило VI Васељенског Сабора, које му додељује исте повластице које има и Римски престо. Међутим, већ смо видели да канони ни Римском епископу не дају право да се меша у послове других аутокефалних Цркава.

На крају, митрополит Герман се позива и на речи Цариградског патријарха Јоакима III, који је Цариградску Цркву назвао „Мајком Црквом” и „Ареопагом Православља”.

Но, у изливима красноречивости не би требало видети било какав доказ. Мајком свих Цркава може се назвати само Јерусалимска Црква, а никако не и Цариградска, која је до II Васељенског Сабора била само једна од епархија Ираклијске митрополије, А канони (Картаг. 78 (67), упор. 104 (93)) заједничком Мајком називају васцелу Васељенску Цркву, и никада не додељују тај епитет Цркви Цариградској.

Исти тај патријарх Јоаким III, који је Цариградску Цркву назвао „Мајком Црквом” и „Ареопагом Православља”, (што може бити само Васељенски Сабор), издао је, заједно са својим Синодом, томос о аутокефалији Српске Цркве, у којем се првојерарх те Цркве обавезује да се „у питањима од опшецрквеног значаја која потребују заједнички глас и одобрење” обраћа не Цариградском патријарху, него уопште православним патријарсима и другим аутокефалним Црквама⁶.

---

6. Руски превод овог томоса објављен је у књизи М. П. Чељцова: Црква Краљевства Српског, СПб, 1899, стр. 22—25.

Прање ногу (фреска из манастира Ватһојед, Светиа Гора)

Осим тога, о овим трима цитатима, као и о свим изјавама Цариградских патријараха које митрополит Герман помиње у свом набрајању, треба рећи да све те изјаве немају никакву доказну снагу самим тим што су то сведочења Цариградских патријараха о тим истим Цариградским патријарсима, који сведоче сами о себи, а за таква сведочења Господ је рекао: „Ако Ја сведочим сам за Себе, сведочење моје није истинито” (Јн. 5, 31). И правни аксиом, усвојен у Цркви, каже: „Нико не може бити сведок у сопственој правној ствари” (Прохирон XXVII, 27; Василике XXI, 1, 8; Синт. Властара „Д”, 8; Ат. С. 14, 230; Крмчија, гл. 48, XXVII, 27 и др.).

Објаснивши неправилност закључака које митрополит Герман изводи из изложених чињеница, покушаћемо да објаснимо истински смисао и значење тих чињеница.

Пре свега, несумњиво је да у већини случајева мешање Цариградских патријараха није било засновано на канонским одредбама, јер оне не допуштају да неке Цркве нарушавају самосталност других Цркава (II Вас. Сабор 2; III Вас. 8; VI Вас. 38 и др.). Ипак, то одступање Цариградских патријараха од канона није било злонамерно нарушавање канона, него је било изазвано спољашњим околностима. При писању канона рачунало се на нормалан, миран ток црквеног живота, али се предвиђала и могућност да наступи стање „нужде”, која захтева одступање од канонских норми (Види нпр. I Вас. 4; VI Вас. 37 и 80; VII Вас. 3 и 6; Картаг. 13, 106 (95); Прводруги 17 и многи други), и зато, иако ови случајеви мешања нису били канонични, нису били ни антиканонични.

Још пре него што је сачињен канонички кодекс Православне Цркве, три Источна Патријархата су доспела у тако тешко стање, да су њихови првојерарси били принуђени да живе изван територија својих Цркава, најчешће у Цариграду, а ако су и остајали на својој територији, нису били у могућности да у својим Црквама успоставе канонско уређење. Међутим, Цариградски патријарх је сачувао свој високи положај епископа престолице Византијског царства, а за време турског ропства он не само да је сачувао своју црквену власт него је у бератима турских султана, као етнарх целокупног православног живља у Турској, добио и световну власт над свима православнима, па, међу њи-

ма, и над осталим Источним патријарсима. А пошто су границе црквене и световне надлежности биле променљиве још у Византији, а у царској Турској те границе скоро да нису ни постојале, свако проширење власти Цариградског патријарха одражавало се и на чисто међуцрквене односе. С друге стране, остале три Источне Патријаршије и Цркве Кипарска и Синајска, пошто често нису имале довољан број епископа за организовање Саборâ или Синодâ, хтеле – не хтеле морале су се за решавање важнијих питања неретко обраћати Цариградском патријарху, уз кога је постојао стални Синод и који је увек имао могућност да тај Синод претвори у Сабор, позивајући, ради учешћа у њему, не само друге своје епископе него и патријархе и друге јерархе осталих Источних Цркава (Ат. С. V, 83).

Ипак, изузетак не треба претварати у правило, не треба привремено одступање од канонске норме, које је било изазвано стањем нужде, сматрати сталним нормалним стањем, него се, чим се за то укаже могућност, треба вратити доследном придржавању канона, „не претварајући у закон оно што у Цркви ретко бива”, како одређује 17. правило Прводругог Сабора.

А таква могућност се сада указује. С једне стране, нова турска власт је Цариградског патријарха лишила световне власти, а са друге стране, три Источне Патријаршије и Кипарска и Синајска Црква налазе се изван Турске, и све оне су у могућности да организују своје каноничке Синоде, који имају право да одлучују о свим пословима њихових Цркава. Чак и из списка аката [поступака] Цариградске Цркве који је навео митрополит Герман види се да је последних деценија мешање Цариградске Цркве у послове других грчких Цркава скоро сасвим престало, а о случајевима мешања Цариградског патријарха у послове Српске и Бугарске Цркве нема ни помена у списку, осим што се помиње проглашење бугарске схизме; а нема помена вероватно зато што би помињање тих аката сведочило о лошем односу Цариградске Цркве према овим Црквама. На пример, не помињу се најважнији акти затварања [од стране Цариградске Цркве] Српске Пећке Патријаршије 1766.г. и Бугарске Охридске Архиепископије 1767.г., или грамата Цариградског Синода, издата 1693.г. за време патријарха Калиника, где се каже да се првојерарси словенских Цркава Охридске и Пећке, као и Кипарске и

Грузијске, могу називати само архиепископима, а не и патријарсима. На оне који се не би томе повиновали, налаже се овако формулисана анатема:

„Ако се неко усуди да некога од поменутих архиепископа именује као патријарха, или му писмено да такву титулу, или ако се неко од њих усуди да употреби или присвоји ову лажну титулу и тако почини безакоње, такав, као преступник божанских закона, који руши древни поредак чинова и црквеног устројства, и изазивач саблазни, да буде одлучен од Господа Бога Сведржитеља и да буде проклет без опроштаја, а нека се по смрти његово тело не распадне; камен и гвозђе ће се распасти, а он никада, и нека има удео са Јудом, а он сам нека буде под Отачким и Саборским проклетством”⁷.

Што се тиче поменутих у списку сазивања [од стране Цариградског патријарха] Свеправославног конгреса 1923.г. и Међуправославне комисије 1930.г., морамо рећи да оба та догађаја говоре не у корист искључивог права Цариградског патријарха, него против њега. Нема сумње да ће Конгрес, одржан у Цариграду 1923.г., будући историчар Православне Цркве видети као најжалоснији догађај њеног живота у XX веку. Тај Конгрес је организовао и њиме председавао Цариградски патријарх-масон Мелетије IV. Конгрес је себе самозвано и незаконито прогласио за свеправославни, јер, прво, Руска Црква (која чини три четвртине православног света) није на њему имала ниједног свог опуномоћеног представника, а три Источна патријарха не само да су одбила да учествују на њему него су изрекла и оштру и правичну осуду; и друго, зато што су саме његове одлуке имале неправославни карактер и, по речима Александријског патријарха Фотија, „заударале на јерес и схизму”⁸.

Збиља, такве одлуке Конгреса као што је дозвољеност другог брака свештеника, затим брака после хиротоније, замена ју-

---

7. Грчки текст у брошури Архиепископа смирњанског Василија: „συλόμνημα περί Ἐκκλησίας ἀφορισμοῦ”, Цариград, 1897, стр. 33–34; српски превод у скраћеном издању у раду епископа Никодима Милаша: Црквено казно право, Мостар, 1911, стр. 338–339.

8. Види нпр. посланицу Александријског патријарха Фотија упућену Антиохијском патријарху Григорију 23. IV 1923.г., бр. 211; „Црквене вести” 1923, бр. 17–18, стр. 2–4.

лијанског календара грегоријанским, допуштање могућности да се укине покретни круг празника, па чак и седмични распоред дана, крше каноне и устаљену праксу Православне Цркве. Свест Православне Католичанске Цркве је одбацила ове одлуке, а усвојена у неким Црквама одлука о увођењу новог календара нарушила је јединство са другим Православним Црквама и изазвала у њима тешке унутарње смутње које трају све до данас. Без обзира на све ово Цариградска Патријаршија је хтела да сазове Васељенски Сабор још 1925.г., али је Српска Патријаршија, поучена горким искуством из 1923.г., захтевала да на том Сабору учествују све аутокефалне Цркве и да се Сабор сазове тек после темељне припреме у комисијама аутокефалних Цркава и у заједничкој припремној конференцији или Просиноду⁹.

Сазваној, сходно овој одлуци, Међуправославној комисији 1930.г. не може се приговорити неправославност, али је она, као и каснији неуспели покушај Цариградске Цркве да 1932.г. сазове Просинод, очигледан доказ да је немогуће општецрквене послове решавати у муслиманској држави. Турска власт у Цариградском патријарху жели да види само обичног поданика, и не мири се с тиме да он пројављује било какве надлежности изван граница Турске. Зато у Цариграду није било могуће сазвати чак ни Међуправославну комисију, тако да је она сазвана у манастиру Ватопед на Атосу, у Грчкој. Турске власти не само да нису дозволиле сазивање Комисије у Истанбулу него су чак пред њено сазивање изјавиле да оне не признају ни само постојање „Рум-патријархана“, тј Цариградске Патријаршије, као што не признају ни право њеном поглавару да се назива патријарх, него признаје само „Рум-Баш-папазлик“, тј. поповску управу и „Башпапаза“, тј. главног попа¹⁰. А сазивање Просинода се показало немогућим не само у Истанбулу него и уопште.

24. I 1931.г. Цариградски Синод је одлучио је да се заседање Просинода одржи на Педесетницу, 19. VI 1932. г., али је морао да одложи доношење одлуке о месту одржавања, и тек је 3. IX

9. Види чланак учесника комисије, Епископа тимочког Емилијана: Положај Васељенске Патријаршије у Турској, „Гласник Српске Православне Патријаршије“, 1931, бр. 5, стр. 67–68.

10. Види чланак епископа Емилијана: Припремна Међуправославна Комисија у Ватопеду, „Гласник Српске Прав. Патр.“, 1931, бр. 7, стр. 100–110.

1931.г. поново одређен Ватопед; а 2. VI 1932.г. Просинод је био одложен на неодређено време под изговором да „неке од најсвятијих Цркава, упркос њиховој жељи, нису у могућности да учествују у Просиноду”.

Настојање Цариградске Цркве да оствари хегемонију над осталим Православним аутокефалним Црквама пројавило се и у Међуправославној комисији. Док је Цариградски патријарх из сваке Цркве у Комисију позвао по два делегата, из своје Цркве је одредио три члана, а затим још једног, и председавање Комисијом поверио свом делегату. Док су из Пољске Православне Цркве, чију аутокефалност није признала ни Мајка-Црква [Руска Црква] ни неке друге Цркве, у Комисији учествовала два представника, Руска Црква није имала ниједног представника, јер је Цариградски патријарх, изједначивши Московску Патријаршију са „живом” црквом, поставио услов да обе ове организације пошаљу представнике на основу међусобног договора. Упркос чињеници да огромна већина православног света припада словенским народима, протоколи Комисије вођени су само на грчком језику. Предлог српске делегације, да се испита на који начин су неке Цркве увеле нови календар и ко је одговоран за овај жалосни догађај, одбачен је на захтев делегата Цариградске и Румунске Цркве. Делегати Цариградске Цркве нису допустили да се расправља ни о питању насилног искорењивања словенског монаштва на Атосу (које питање је поставила српска делегација), позивајући се на то да је Атос потчињен Цариградском патријарху, и да је због тога то унутарња ствар Цариградске Цркве, иако Цариградски патријарх заправо има само номиналну власт на Атосу, док се сва важнија питања која се односе на њега решавају од стране грађанских и црквених власти у Атини.

Све ово показује да теорија о искључивој надлежности Цариградских патријараха за сазивање сабора не само да нема канонског основа него би могла нанети велику штету интересима целе Православне Цркве уколико би била спроведена у дело.

На крају свог чланка митрополит Герман нам упућује молбу да одговоримо на шест питања.

Испуњавајући са задовољством ову молбу, наводимо постављена питања и дајемо одговор на свако питање понаособ.

„1. Шта се може приговорити против непроменивог важења правила: 3. правила II Вас. Сабора, 28.прав. IV Вас. Сабора и 9. прав. IV Вас. Сабора, после горе наведене праксе и схватања Цркве?“

Чињенице које је навео митрополит Герман уопште не побијају него потврђују нашу тезу „да су непромениви само они канонони који се односе на неизмениво догматско и морално учење Цркве, а никако не они који се односе прилагођавање административног устројства Цркве променивим политичким приликама.“

Појединачно говорећи, 3. правило II Васељенског Сабора даје Цариградском патријарху само првенство части у односу на остале првојерархе аутокефалних Цркава, осим Римског папе, а чињенице које митрополит наводи доказују да је он, захваљујући измењеним политичким приликама, имао, у границама Турске, и првенство власти, и то не само духовне него и световне, над осталим Источним патријарсима, а у последње време је, опет услед промењених политичких прилика, ту власт изгубио.

Двадесет осмо правило IV Васељенског Сабора даје Цариградском патријарху власт не само над Тракијском него и над Азијском и Понтском дијецезом. Међутим, услед измењене политичке ситуације, Цариградски патријарх на територији бивше Понтске дијецезе уопште нема пастве, а на територији Азијске дијецезе има само четири мале епархије у западном делу те територије.

Непримениво је, услед промењених политичких прилика, и 9. правило Халкидонског Сабора. Оно има у виду три инстанце [степенa] црквеног суда — епархијску, митрополијску и егзархатску или патријаршијску. Но, у данашње време Цариградска Црква се, осим острва Крита, састоји из обичних епархија, и митрополијске области не поседује. Суд над обласним митрополитима 9. правило даје Цариградском престолу алтернативно, уколико оштећена страна не жели да се обрати егзарху помесне дијецезе. Но, у данашње време Цариградска Патријаршија није подељена на егзархате ни на митрополијске области, и зато је алтернативна надлежност овде неприменива.

„2. Како је могуће изменити титулу Цариградског патријарха, када за све време турске апсолутне монархије и до наших да-

на у Турској републици нико никад није довео у питање правилност титуле „Архиепископ Константинопоља Новог Рима и Васељенски Патријарх?“

Ми нисмо доказивали неопходност промене титуле Цариградског (Константинопољског) патријарха, него само то, да титула „Васељенски“ значи „царско-византијски“, а не „(све)светски“, како то данас тумаче источни паписти, и да титула „Константинопољски“ не одговара савременом називу бивше престонице Византије. Исто тако, не би требало никако мислити да титула „Константинопољски“ има некакво догматско, вечно значење. Она такође може бити измењена, као што је измењена и титула епископа Мајке свих Цркава — Цркве Јерусалимске, или првојерарха Кипарске Цркве, или, најзад, и самог Византског епископа за време Константина Великог. Митрополит Герман указује на то да се Константинопољ, за време апсолутне монархије у Турској, звао „Идерисаадет“ — „врата среће“, па ипак титула Цариградског патријарха се није променила. Но, то је био само епитет по источном укусу, који су Турци придали својој престоници, док је назив „Истанбул“ усвојен у целом свету. А титулу „Васељенски“ су себи додели сами Цариградски патријарси, и он није потврђен канонима.

Тврдња митрополита Германа да, наводно, „нико и никад није у Турској републици довео у питање исправност титуле Цариградског патријарха“ не одговара истини, јер су турске власти више пута покретале питање измене његове титуле.**

** У чланку „Где је и у чему је главна опасност“ („Ж М П“, 1947, бр. 12, стр. 49) проф. Тројицки у вези са титулом Цариградског патријарха пише:

„Ниједан канон не назива Цариградског патријарха васељенским, а до VI века тај епитет се никад њему није ни придавао. У VI веку овај епитет су почели да користе источни епископи и чиновници патријаршијске канцеларије, желећи да угоде утицајном престоничком епископу, а потом су почели да га употребљавају и сами Цариградски патријарси, што је изазвало оштре протесте папа, међу њима и св. Григорија Великог. Упркос томе, на Истоку је титула „васељенски“, „икуменикос“ постала уобичајена, делом и због тога што тамо она није имала оно одређено, претенциозно значење какво је имала титула „universalis“ на Западу. Ствар је у томе што је реч „икумени“ код Грка означавала не само свет, васељену, него и Римско, а потом и Византијско царство.(...) Зато је и реч „икуменикос“ у односу на патријархе означавала просто патријархе Византијског царства и примењивала се не само на Ца-

„3. Шта се може приговорити постојећем у свим вековима праву Васељенског престола да руководи сваковрсним свеправославним активностима?“

Може се и треба приговорити, пре свега, ауторовој нејасној и магловитој формулацији питања, која је лишена било какве правне одређености. Шта се, заправо, разуме под „сваковрсним свеправославним активностима“? Наиме, цео живот јесте активност, и зато би се могло схватити да се овде има на уму уопште целокупан живот Православне Цркве. С друге стране, руководи се може путем савета и упутстава, али и путем начелних одлука. Ако митрополит Герман има у виду оно прво, онда треба рећи да такво право припада не само Цариградској Цркви него и свим осталим аутокефалним Црквама у њиховим

риградског него понекад и на осталу тројицу патријараха у Византији.(...) Но, ако се реч „васељенски“ разуме у смислу свеопшти, светски, онда добијамо чисто папистичко учење, које је у супротности са православним догматским учењем, јер, као што је писао св. Григорије Велики устајући против овог епитета, у Христовој Цркви постоји само један Васељенски Епископ — Сам Христос.

Одавде следи да је титула „васељенски“, када је реч о Цариградском патријарху, могла бити прихватљива само док је постојала „икумени“ — Византијско царство, а када је она престала да постоји, ова титула је изгубила сваки основ и сведочи само о папистичким тежњама онога ко је носи.

Са строго каноничке тачке гледишта, сада ни титула „Цариградски“ нема основа. Обично епископи Православне Цркве носе назив по главном катедралном граду своје области. Када, пак, тај град промени свој назив, у складу с тим се мења и титула епископа. Рана Црква се овог принципа строго придржавала, пошто је он био потврђен и врховним ауторитетом Васељенских Сабора. На пример, I Васељенски Сабор у свом 7. правилу епископа Мајке свих Цркава назива не библијским именом Јерусалим, него новим именом Елија, које му је дао незнабожачки цар Хадријан (117— 138). А када је враћено старо име града, враћена је и стара титула . (...) Но, после 1923.г. Цариград више не постоји, него постоји град Истанбул, тако да би, на основу каноничког начела које смо објаснили, Цариградски патријарх требало да се зове Истанбулски. А ако се он, као и раније, назива Цариградски, то није по праву, него по милости осталих аутокефалних Цркава, које не желе да ову Цркву лише њеног историјског назива што упућује на славну прошлост. Но, ако титуле „Васељенски“ и „Цариградски“ буду давале повод и лажно оправдање Истанбулском епископу за нове папистичке претензије, онда ће аутокефалне Цркве бити принуђене да о питању његових титула узму строго каноничан став (прим. прев.).

узајамним односима. А ако се мисли на оно друго, то би био чисти папизам, јер изнад аутокефалних Цркава постоји само једна инстанца – Сабор неколико Цркава или пак Сабор Васељенски, а никако не Патријарх цариградски, пошто се његова јурисдикција простире само на територију његове Патријаршије.

Може се и треба приговорити и очитом преувеличавању које аутор себи допушта. „Право да у свим вековима руководи сваковрсним свеправославним активностима” Цариградски патријарх није могао имати већ и због тога што њему нико то право није ни дао, а и због тога што је у првих десет векова прво место међу православним јерарсима припадало Римском, а не Цариградском епископу, који је скоро четири прва века био обичан епархијски епископ.

„4. Шта се може приговорити праву и обавези Васељенске Патријаршије да учествује у ономе што се збива у дијаспори, када се она у свим вековима бавила унутрашњим стварима патријарашких престола*** и аутокефалних Цркава целог православног света и нико никада није доводио у питање такво њено право, пошто је и Руску, и Српску, и Румунску, и Пољску, и Бугарску, и Албанску Цркву она сама у Христу Исусу основала, дојила их млеком благочешћа и црквено их организовала и устројила?”

Не само да се нема шта приговорити него треба на сваки начин поздравити настојање Цариградске Цркве да „учествује у ономе што се збива у дијаспори и у осталим аутокефалним Црквама”. И Цариградска Црква и све остале аутокефалне Цркве су делови једне Православне Католичанске Цркве и дужне су да се старају једне о другима, а без учествовања у пословима било које Цркве не можете знати које су њене потребе нити ћете јој моћи пружити одговарајућу помоћ.

Но, то није прави смисао питања које је поставио митрополит Герман. И у овом случају, као и у другима, он жели нејасном формулацијом прикрити чисто папистичке намере Цариградских патријараха, који истичу претензије да се упознају са оним што се збива у православној дијаспори не да би јој пружи-

---

*** У руском оригиналу стоји: „входит в дела диаспори...” и „вникат в дела патриарших престолов”, што би у буквалном преводу значило: улазити, мешати се у послове дијаспоре, одн. патријарашких престола (прим. прев.).

ли помоћ, него да би *појачинили себи* православну дијаспору у целом свету, а следствено томе, [истичу] и претензије да све остале аутокефалне Цркве лише права и обавеза да мисионаре, што су као заповест примили од Господа. Против те претензије Цариградских патријараха не треба само износити приговоре него је треба строго осудити на првом следећем свеправославном или васељенском сабору, као покушај, говорећи речима Картагенског Сабора, „уношења испразне овосветске гордости у Цркву Христову”¹¹.

Из чињенице да је Цариградска Црква основала неколико аутокефалних Цркава не може се никако извести закључак да она има право да потчини себи дијаспору у целом свету. Пре свега, Цариградска Црква није основала све, него само неколико Цркава, и чињеница да је она основала неке Цркве не говори ништа о њеном праву на дијаспору оних Цркава које није основала. А затим, и Цркве које је основала Цариградска Црква равноправне су са њом (о чему се говори и у Томосима Цариградске Цркве, нпр. у Томосу о проглашењу Руске Патријаршије или у Томосу о установљењу Руског Св. Синода), што значи да имају иста права у односу на дијаспору као и њихова Мајка-Црква. И премда су они, слично радницима у винограду из Господње приче (Мт. 20, 1—16), отишли на њиву Господњу касније неголи други радници, ипак имају иста права и обавезе, као и Апостолске Цркве, да уче све народе.

„5. Како Руска Црква може сазвати Сабор на којем би се решавала питања од свеправославног значаја када нема право на то и када је заједничком одлуком свих Православних аутокефалних Цркава за неко повољније време одложено Предсаборско Саветовање које је за 1932.г. сазвала Васељенска Патријаршија?”

Не само Руска него свака Православна аутокефална Црква може, по канонима (II Вас. 2; III Вас. 1; Антиох. 14; Сардик. 3 и 6; Картаг. 37; Ат. С. 28), позивати на своје Саборе епископе других Цркава и решавати питања од свеправославног значаја, али одлуке таквих Сабора би биле обавезујуће само за Цркве чији су опуномоћени представници учествовали на Сабору, а за

---

11. На пример, Картагенска Црква је предузимала мере за помирење Римске и Александријске Цркве (Картаг. Сабор, прав. 114; Ат. С. 101).

остале Цркве такве одлуке би биле обавезујуће само када би их усвојио Сабор одређене Цркве, или када би те одлуке биле потврђене на Васељенском Сабору. Да и помесни Сабори могу решавати о питањима од свеправославног значаја види се из 37. Апостолског правила, којим се овим Саборима ставља у надлежност и доношење „догмата благочешћа”, а види се и из примера Картагенског Сабора, чија правила (123—130, у Ат. С. 108—116) имају чисто догматски карактер, и Московског Сабора из 1667.г. који је решавао питање међусобног односа црквене и државне власти и др.

Заказано за 1932.г. Предсаборско Саветовање (Просинод) било је одложено не „заједничком одлуком свих Православних Цркава”, како тврди митрополит, него на молбу двеју Цркава — Грчке и Јерусалимске. Одлуку је донела само Цариградска Црква, и та одлука је осталим Црквама само саопштена, при чему је одлагање, до којег је највероватније дошло на захтев муслиманских власти, изазвало незадовољство у појединим Црквама, што се може закључити из чланка часописа Александријске Патријаршије „Пантенос” (1949, бр. 6). Иако је од тада прошло већ 16 година (а од времена када је патријарх Јоаким III покренуо питање одржавања Свеправославног сабора скоро пола века!) Цариградска Патријаршија још није добила могућност да сазове не само Сабор него ни Саветовање. Међутим, потреба, коју су још 1931. г. посведочиле све Православне Цркве, да се такво Саветовање одржи, постала је још неодложнија, због чега су се скоро све Православне Цркве веома радо одазвале на позив Московског патријарха. И већ само њихово учешће на Московском Саветовању доказује да су сви они, који представљају огромну већину православног света, сматрали да је време, одређено од стране Московског патријарха, повољно за одржавање таквог Саветовања.

„6. Ако ни Васељенска Патријаршија не сматра да је наступило повољно време за сазивање, и ако још увек трају потешкоће у већини Православних аутокефалних Цркава, како је онда могуће сазвати Предсаборско Саветовање?”

Питање о времену сазивања Саветовања или Сабора треба решавати не диктатом Цариградског патријарха, него сагласношћу већине Православних Цркава, и већ сама чињеница да су

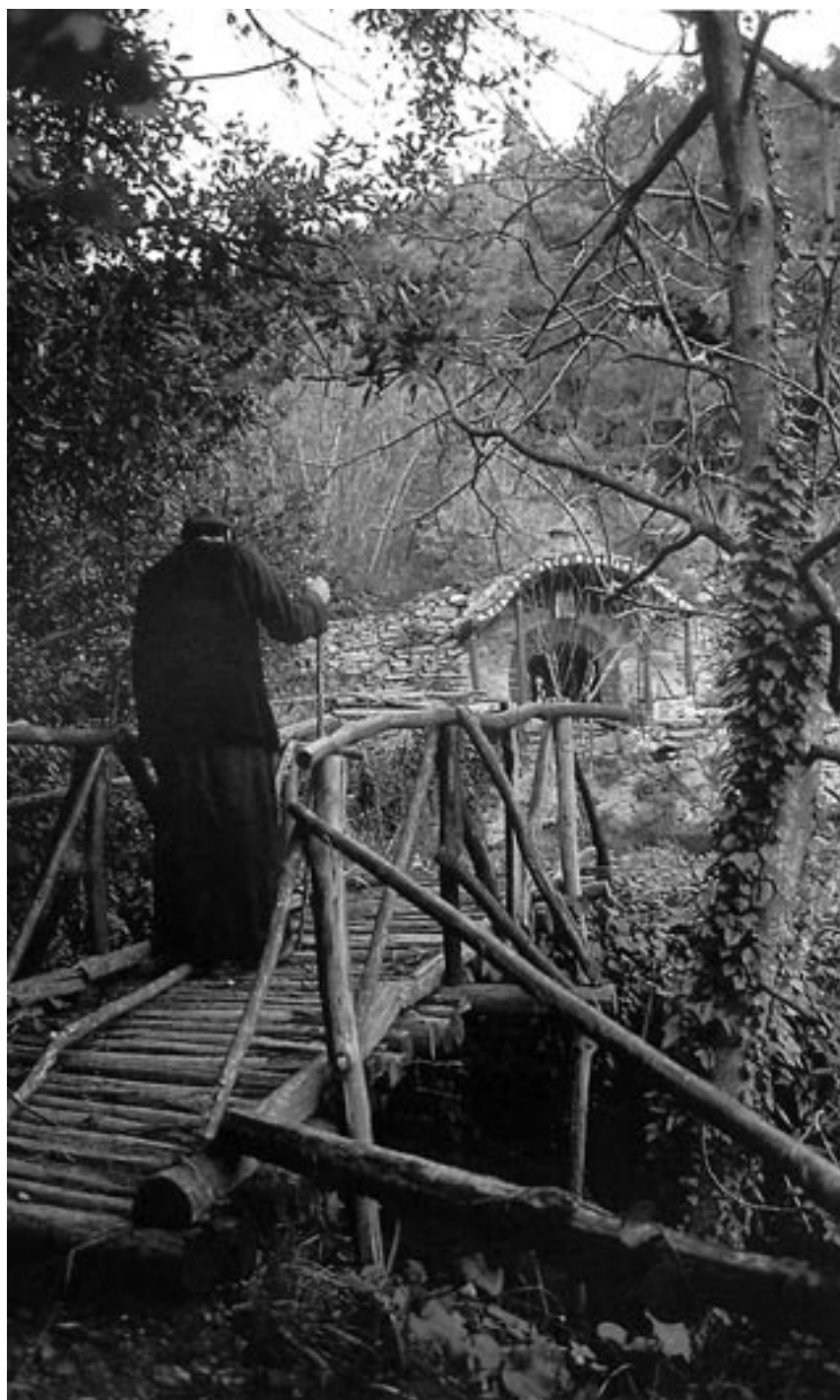

на Московском Саветовању учествовали представници скоро свих Православних Цркава, доказује да је ово питање било решено у сагласности са предлогом Московског патријарха, а да је позивање Цариградског патријарха и митрополита Германа на некакве потешкоће — неоснована. Митрополит не објашњава у чему су се заправо састојале те потешкоће, а чињеница да су представници Цариградске Патријаршије стигли у Москву управо у време Саветовања доказује да те потешкоће нису биле спољашњег, него унутарњег, психолошког карактера, и да су се састојале у томе да су „жељни првог места” (3 Јн. 9) јерарси претпоставили своју неоправдану амбицију заједничкој добробити целе Православне Цркве.

Свој одговор митрополиту Герману завршићемо речима Картагенског Сабора: „Зар постоји неко ко би поверовао да Бог наш може једнога само надахнути исправним судом, а да то откаже неизбројном мноштву јереја, дошавшим на Сабор”, и надамо се да ће први следећи свеправославни сабор ставити тачку на источни папизам, „да се не поткраде... гордост световне власти, и да мало-по-мало, неприметно не изгубимо ону слободу коју нам је Својом крвљу даровао Господ наш Исус Христос, Ослободилац свих људи” (III Вас. Сабор, прав. 8).

(„Журнал Московске Патријаршије”, 1950.г., бр. 2)

ПРЕВЕО: Родољуб ЛАЗИЋ

ЛИТУРГИЈСКИ И ДУХОВНИ ЖИВОТ

*Архимандрит̄ Василије
игуман Свешћеног Манасѿира Ивирона
на Свешћој Гори*

Поимање простора и времена на Светој Гори*

Причао ми је један стари капетан брода: „Тада смо имали бродове са једрима. Нисмо се бојали отвореног мора зато што су једра држала брод и он се поигравао са таласима. Многе тешкоће смо сретали када смо прилазили копну. А када смо одводили будуће монахе на Свету Гору, знали смо да их нећемо поново узимати. Губили смо их, нису поново излазили ван, као што се умрли не враћају назад када их односе на гробље.”

Он је Свету Гору окарактерисао као гробље, као гроб, у који када неко уђе, не излази ван. И имао је право. Можемо да кажемо да је Света Гора једно гробље мртвог семења, из кога је исклијао један другачији живот и цветање.

Света Гора је нешто што те најдубље потреса и привлачи. Нешто што има везе са смрћу и животом. Кандидат за монаха

---

* Предавање одржано на симпозиону са темом „Света Гора – више од хиљаду година духовног сијања”, у оквиру манифестација „Солун – културна престоница Европе”, 27. новембра 1997 год.

долази на Свету Гору. Остаје у слободи. Жели да види шта се у њему збива док проводи време на овом месту. Реакције су различите, сходно личностима и трагањима њиховим.

Ако имаш призив за тај живот, за ту логику, место и климу – остајеш. Долази до твог пострига. Биваш приведен од свог Старца светом Жртвенику, коме припадаш, коме посвећујеш живот свој. А свети Жртвеник, света Трпеза, јесте пресвети гроб Христов, одакле излази Женик, као из светле брачне одаје. И волиш један Гроб. И припадаш Гробу, јер волиш живот.

Прва жеља старих Светогораца једном новом, младом монаху јесте: „Добро трпљење” (καλή υλομονή). То трпљење, то да свесно останеш „под” (=потчињен), јесте благослов који у себи крије велику динамику, јер те привлачи путу свесног умирања, погребена у „земљу добру”, где се ослобађа, активира динамизам скривен и сабијен у теби. И клија семенка твога бића која даје „плод стоструки”¹.

Да би се то десило семенка твог бића треба да је жива, да има елеменат који може да издржи у процесу животног умирања и треба да дође твој час, да семенка сазри, да човек постане свестан да је то једини пут његов. Да другачије не може бити.

И пролази време, да би дошао час. А коначни час је толико страхан, да бисмо сваку жртву учинили да га заобиђемо, да га избегнемо. Другачије, међутим, не може бити, него да испијемо горку чашу смрти.

Проучавање смрти је проучавање живота. Оно што видимо пред собом да се неизбежно приближава јесте смрт. Оно што постоји у нама јесте жеђ за вечним животом.

Будући да си заволео овај пут монашког живота и подвига, идеш даље, почињеш да се погребаваш, да живиш умирање и да се храниш животом неуништивим и радошћу која не пролази.

Када се крштаваш „у смрт”² Исусову, облачиш се у Христа³ и добијаш име. Када постајеш монах, примаш друго крштење и добијаш ново име.

Поредак пострижења говори ти сву истину о животу подви-

---

1. Лк. 8, 8.

2. Рим. 6, 3.

3. Види: Гал. 3, 27.

га који те очекује. Говори ти о неизрецивој радости и весељу које ћеш достићи пошто прођеш кроз бескрајне муке и неочекивана искушења. Описује ти сасвим јасно „све што је тужно и тешко у радостотворном животу по Богу”. На крају све доводи до једне провере где је све под претњом, у кризи која често превазилази логику и издржљивост твоју.

У том часу крајње недоумице и напуштености, ако свесно свим бићем својим кажеш: „Нека буде воља Твоја, Боже мој, ма колико ме то стајало”, тада се сав мењаш. Облачиш се у Христа. Место мења име. Постајеш други (= ин, инок).

„Они пак који потрпе Бога обновиће снагу, залепршаће крилима као орли, ходе и не умарају се”⁴. Тада доживљаваш последице оне жеље „добро трпљење”.

Осећаш да си цели живот проживео да би дошао до тог тренутка. И до тог места. Тај тренутак је муња и вечност.

Тада немаш никаквих недоумица. Не присећаш се ничега, нити шта очекујеш. Божанска посета је наједном избрисала поделу на прошлост и будућност, чинећи све једним сада преплављења и преиспуњености.

Непокретан си. Стојиш запрепаштен, пун изненађења, отворених чула, тако да сав постајеш једно чуло.

Све вреднујеш другачије. Налазиш богатство, славу и рај тамо где други виде пропаст коју треба избећи.

Христос на Крсту и као умрли положен у Плаштаницу (у Надгробном плачу) бива препознат као „Цар славе”.

Од тада задовољан си када си презрен. Радујеш се понижаван. Биваш помогнут када те отписују.

На плочама срца твога исписује се један нови закон, као што је написан на каменим плочама на гори Синају. Нови закон љубави који си лично примио, запечатио те је као „печат дара Духа Светога”⁵. На себи носиш монашку схиму - крст са исповедањем победе: ИС (=Исус), ХС (=Христос), НИКА (=победа). Ф (Φῶς=светлост), Х (Χριστοῦ=Христова), Φ (Φαίνει=просвећује), Π (Πάσι=све и свја), Т (Τόπος=место), Κ (Κρανίου=лобање), Π (Παράδεισος=рај), Γ (Γέγονε=постаде).

4. Ис. 40, 31.

5. Велики Молитвослов, поредак светог Крштења.

Од тада другачије ходиш. Носиш то искуство као проливање крви. Носиш умирање које те је донело у живот. Не излазиш ван гроба. Храниш се њиме као што се биљка храни кореном из земље. Из искуства твог произлази реч твоја, уобличава се простор твој. Све је пројава тог васкрсења из мртвих, све је одевено у чедност умилења и изворни динамизам вечног живота.

Свети Козма Етолски, истински Светогорац, јасно говори да темељ на коме стоји није, како многи мисле, столица или трон, већ гроб његов, из кога говори његово мртво ја⁶.

* * *

Када Авраам вади нож да би жртвовао свог сина Исака, дакле да би убио живот свој и наду, јер то Бог тражи, у том часу јавља се анђео са неба који га зауставља.

Жртва Авраамова је већ завршена. Живот његов се променио. Име места се променило. Постало је „Господ ће се постарати”. Да би касније казали: „на гори где ће се Господ постарати”⁷. Аврам постаје отац вере, отац мноштва верујућих.

Ко живи близу тог човека и тог места, где се Господ постарао, има другачије васпитање. Налаже му се другачије понашање.

Не можеш да будеш дрзак на том месту. Не можеш да импровизујеш, да чиниш шта ти на ум падне.

Предајеш се логосу и посебном блистању места жртве и образовања, које је постало и трајно постоји тим духовним искуством и догађајем који се десио.

Крсном жртвом Господа „свако место дом молитве постаде”⁸, по светом Јовану Златоустом.

Светогорски манастири су ставропигијални. Крст је ушао у темеље Манастира. Крст је ушао у срце ктитора. Они су се сами из љубави распели да би се суочили са хиљадама непријатељских искушења.

Колико су поднели свети ктитори да би саградили манастире, да би организовали братства, то њихова житија описују. Али, неописиве муке и неисказиве небеске радости које су оку-

6. Види: Ιω. Μενοῦνου, Поуке св. Козме Етолског, Атина, 1979, стр 140.

7. 1Мој. 22, 14.

8. PG 49, 400.

силе душе њихове, само су њима знане. То су оне ствари „неизрециве...о којима човеку није допуштено да говори”⁹.

Да су, међутим, они истинити, аутентични, свети, види се и из тога како су уобличили и уобличавају читав простор Атоса и читаво време; види се да су учинили Гору светом и богопохођеном.

Простор и време су натопљени скрушеним страхопоштовањем. Преподобност светости, саживот са упокојенима, топлота присуства, лепота која превазилази смрт, то су неке особености Свете Горе. Велике, истинске и увек живе ствари саме долазе. Дешавају се без труда. Дарују се свише онима који су без граница, безусловно, себе Богу принели. Тако, можемо да кажемо да су њихова дела рођена благодаћу Божијом, а не створена вољом људском. Тако, можемо да говоримо о зградама богосазданим и иконама нерукотвореним.

У том светом простору монах је научио да не губи време чинећи своју вољу, већ да се ничим не бави – по речима „отпочините и познајте”¹⁰ – да би се налазио у сталној готовости и будности; да слуша и гледа шта Бог хоће и да то одмах учини.

Присиљава се бесприсилно. Све слободно Њему оставља. Дише молитвом свесно, а потом и не осећајући.

Тако, његово време постаје Божанска Литургија. Види целу природу осветљену и преображену изнутра, као што се она на светим иконама приказује и као што ће бити – и већ је почела да бива – у новој твари; тада када „нова небеса и нову земљу по обећању Његовом очекујемо”¹¹.

Сва природа и боје природе божански се измењују, одевене у блистање литургијског умилења.

Грађевине постају лагане, дишу и причају. Камење у тишини кличе¹².

Да би чуо глас грађевина, глас оваплоћеног Логоса, треба да будеш скрушен и мртав за своју вољу.

„Долази час, и већ је настао, када ће мртви чути глас Сина Божијег, и чувши га оживеће”¹³.

9. 2 Кор. 12, 4.

10. Пс. 45, 11.

11. 2 Пет. 3, 13.

12. Лк. 19, 40.

13. Јн. 5, 25.

Ако чујеш глас оваплоћене Истине, истине која се оваплоћује у начину на који се простор и време на Светој Гори организују, узимаш живот. Етос грађевина, ритам мелоса, дискретност програма, објављује једну истину која се не учи на спољашњи начин, зато што је она причешће живота, које се са генерације на генерацију преноси као тајна наставаљања и кружења крви у једном телу јер „једно смо тело многи“¹⁴, живи и упокојени.

Ако не живиш у љубави која је вечност; ако паднеш у замку да сматраш битним оно што је небитно, да тежиш положајима, слави и богатству, које пролази и гаси се, у том случају, већ од сада предокушаш несретни крај коме те време неумољиво одводи.

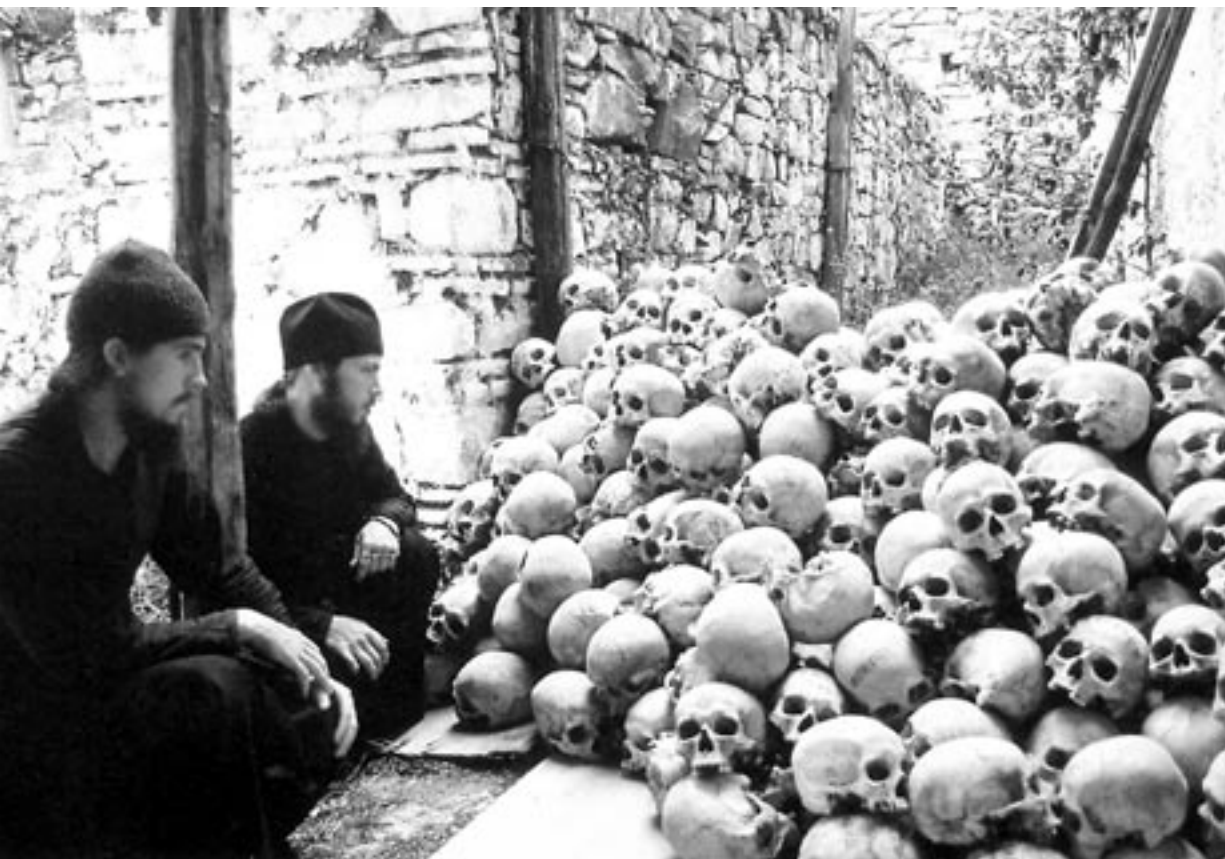
Насупрот, у клими божанске љубави време не укида живот, већ уништава трулежност и открива светлост нетрулежности. Како време пролази, човек који је научио да живи дајући себе, умирује се, стишава се, оснажује се, подмлађује се. Дан се не завршава, не смркава се, већ свиће. Верује, живи и осећа да ће са смрћу потпуније сванути невечерња светлост. И када буде чулно изгубио светлост света, када буду престали да се крећу удови на земљи, тада ће га, као мртво и безосећајно тело, други узети и положити га у скуте земље. Тада ће и споља од свих бити виђено и од њега самог доживљено потпуно предавање себе божанској вољи, да би дејствовала онако како она хоће. И будући да је за време живота свог познао божанско милосрђе, и да је осетио и доживео и у свом смртном телу божанску радост, као дар кога није био достојан, сигуран је (и та сигурност је тело бића његовог), да ће и тада – још више и упечатљивије – нестворена светлост и божанска љубав просвећивати и саздавати њега самог (који је достојан осуде због дела својих, но ипак објекат љубави Божије милосрђем Његовим).

Таквих непознатих и анонимних људи који су тако живели, тако били сахрањени на Светој Гори, има много. Из гробова њихових, из места где су живели, из брда која су гледали, из стаза којима су ходили, из храмова где су ишли на свету Литургију, из келија где су се подвизавали и примали божанске посете... из свега тога израња необјашњив миомирис и топлина присуства, која побеђује усамљеност.

---

14. 1Кор. 10, 17.

*Света Гора – гробље мртвог семења,
из кога је исклијао један другачији живот и цветашње*

Када примиш благодат, када све што је у теби говори „слава Богу”, тада ову радост и веселост доживљаваш као радост и веселост која блиста свима. Тада си способан да и благослов и бол и духовне дарове свих других – независно где су и када живели или живе – примаш и доживљаваш као сопствено богатство, које ти се даје на дар.

Живиш са онима које ниси видео и нећеш видети; са онима који су живели пре толико векова. И ближи су ти они који су даљи, али истинити, који су нашли утеху у болу и у несрећи, јер нису душу повредили.

Колико су ти људи близу или далеко не зависи од географске и временске удаљености која те одваја од њих, већ од тога колико

духовног здравља имаш, колико постојиш у простору љубави и осећајности за ствари истините које остају, које сви очекују.

* * *

Васцела творевина, простор и време, имају вредност зато што су пројава љубави Божије.

Љубав чини простор Рајем, а у време она доноси оно што је безвремено и вечно.

Близу смиреног човека, човека љубави, срце ти се отвара. Налазиш пространост. Постајеш као мало дете. Крећеш се са лакоћом. Не желиш да га напустиш. Време у његовој близини протиче свето и плодно.

У супротном, близу себелубца, који завиди и злопамти, не можеш да боравиш. Не налазиш простора. Срце ти се стеже. Потиштен си. И повлачиш се.

Ако не љубиш, сужава се простор твој и понедостаје ти времена.

Ако радиш себелубиво само за себе, као безумни богаташ из Еванђеља, заборављајући другога, твоје време се одмах завршава. Твој дан постаје ноћ. И чујеш глас: „...ове ноћи узећу душу твоју од тебе; а ово што си припремио чије ће бити”¹⁵?

Међутим, онај који љуби, ради и живи за другога, када дође последњи час, и постави му се исто питање: „То што си припремио коме остаје?”, одговор је спреман: „Све припада истинитом и скупоценом моме „ја”, које су сви други”.

Када својим понашањем даш простор другоме, себи дајеш простор. Када одбацујеш, осећаш антипатију или мрзиш другога, мрзиш себе самог. Ако то сада не разумеш, доћи ће време када ћеш разумети.

Ти свети и истинити (подвижници), имајући богатство благодати и доброте, из љубави сабирају и пуштају све да слободно напредују „у свако време и на сваком месту”¹⁶, по вољи Господњој.

Тако, Црква је свугде и увек Сместилиште Несместивог, где човек може да живи; она је сабирање и посланство, долазак и одлазак.

---

15. Лк. 12, 20.

16. Св. Литургија светог Јована Златоустог, 1. молитва верних.

Кроз евхаристијско сабрање Црква нам помаже да доживимо да смо „једно тело и један дух многи“¹⁷. Кроз апостолство Апостола она доноси Еванђеље радости и Васкрсења „васцелој творевини“¹⁸.

Када ходиш од Бога послан – а не од своје помисли – задобијаш исихију пустиње. И када се стишаваш у свепустињском благовољењу Божијем, ходиш свугде помажући и бивајући помаган. Они који ходе остају непокретни на једном месту које је воља Божија. Они који у Богу почивају, свугде налазе божанску благодат. Нека свако од нас са усрдношћу подигне крст који му је некада негде дат да га подигне, и кроз крст ће доћи неисцрпна радост у читаво биће наше, а преко њега и у читав свет вавек.

ПРЕВЕО СА ГРЧКОГ: ДЕЈАН РИСТИЋ

---

17. Еф. 4, 4; 1Кор. 10, 17.

18. Мк. 16, 15.

БИБЛИЈСКА ТЕОЛОГИЈА

Исус*

Исус (Јехошуа), (Јошуа), (*Ἰησοῦς*), грчки облик јеврејске речи Јошуа, што је опет скраћеница од *Јехошуа*, и значи *јомоћ Јахвеа*, или *Сјасишељ*. Ово име се често сусреће међу Јеврејима, а у Светом писму га носе многа лица, на првом месту Исус Христос, савршитељ нашег спасења. Име *Исус* је арханђел Гаврило наденуо Богомладенцу-Господу у Јосифовом сну: „Родиће сина, и надени му име Исус, јер ће он спасти народ свој од греха њихових” (Мт 1,21).

Од осталих лица са овим именом споменутих у Старом завету, као и у Новом, треба навести следећа:

1) Исус из Вет–Семеса у чијој њиви су стале краве које су превозиле Ковчег завета из филистејске земље, из Акарона (1 Сам 6,14–18);

2) син Јоседеков, првосвештеник јудејски, први првосвештеник по повратку из ропства (Аг 1,1,14; Језд 2,2; Зах 6,11). Помагао је Зоровавељу приликом подизања другог јерусалимског храма (Језд 5,2). Пр. Захарија је видео Исуса у прљавим хаљинама, а с његове десне стране сатану који га опада. Но анђеоски Господњи уби сатану и обуче Исуса у друге хаљине, свечане (Зах 3,1–6). Кроз неко време Захарија је добио заповест Божју да за

---

*Из Библијске енциклопедије I, која је у припреми за штампу

њега направи венце, исплетене од сребра и злата, скупљеног од Јевреја повратника из ропства (Зах 3,6–10). Исус, син Јоседеков, несумњиво је био велики првосвештеник, и његово име је прослављано у потомству (Сир 49,14). Код пр. Захарије он је праобраз Христа Спаситеља, који као Шибљика (Клица) има израсти из свог корена и изградити Цркву Божју на земљи, и бити Цар и Свештеник (Зах 6,10–14);

3) градски заповедник Јерусалима у време цара Јосије (2 цар 23,8);

4) Израиљац, син Фат–Моава (Језд 2,6);

5) левит који је читао из књиге Закона седмог месеца (2 Језд 9,48);

6) исто левит, чији синови су се вратили из ропства са Зороваељом (Језд 2,40);

7) отац Есера, у дане Немије, који је подизао јерусалимски зид у другом подухвату (Нем 3,19);

8) и 9) два левита у дане Немије (Нем 10,9; 12,24);

10) предак Исусов, споменут у његовом родослову (Лк 3,29, у критичком издању Новог завета);

11) Исус, прозвани Јуст (*Ιουστος*, лат. *Iustus*) (*ураведан*), хришћанин који је био с ап. Павлом у Риму (Кол 4,11). Он је заједно са Аристархом и Марком, нећаком Варнавиним, био сарадник ап. Павла и служио му верно. Наводи се као епископ Елевтеропоља.

ИСУС ХРИСТОС (*Ιησοῦς Χριστός*), оваплоћено Друго Лице Свете Тројице, Богочовек, средишна личност Новог завета, боље – зачетник и давалац Новог савеза између Бога и човека. Његов свеколики овоземаљски живот и рад, посебно оваплоћење, распеће и васкрсење, значе за хришћане свеспаситељно дело искупљења од греха и спасења целог људског рода. Сваки покушај изложења Исусовог живота и учења мора водити рачуна о многим питањима, што је одувек изискивало велику стручну спремност библијских радника.

Историјске прилике. Освајања Александра Великог (332–323. г.) довела су до отварања скоро целокупног Средоземног базена (као и области источно од њега све до граница Индије) за грчку културу и, што је најважније, за грчки језик. Тако је већина обра-

зованог света у том региону, ма ко-
јег матерњег језика, читала на грч-
ком и бар делимично била упозна-
та са грчком мишљу и обичајима.
И Јевреји су били захваћени овом
општом атмосфером. Њихови све-
штени списи (библијске књиге)
постојали су у преводу на грчки је-
зик два–три века пре Христовог
рођења, и отуда су први хришћан-
ски списи били забележени овим
језиком. Уз то су Јевреји задржали
(донекле, у неким местима) упо-
требу арамејског и јеврејског јези-
ка (нарочито ради читања Светог
писма на њему). Јевреји насељени
по селима у унутрашњости, с ма-
ње космополитанске културе, ве-
роватно су стално говорили ара-
мејским језиком, а грчки језик ретко користили, ако су га уоп-
ште користили. Латински, који је постао званични језик Римског
царства пред само Христово рођење, једва да је био познат у мно-
гим забитим областима и скоро да уопште није био заплуснуо
места Христове јавне службе. Тако су грчки (и у мањем степену
римски) обичаји били приближени ондашњем човеку, па чак и у
областима недотакнутим грчком културом.

Овим се објашњава чињеница што су – премда су Христос и
готово сви његови ученици говорили арамејским а не грчким
језиком, и премда су предања о Исусу најпре преношена на ара-
мејском језику – та предања постепено и све више бивала позната
у текстовима на грчком језику. Отуда су не само јеванђеља него и
већина предања с њима у вези, колико можемо пратити, писана
већ на грчком (нестале арамејске верзије су познати преводи уна-
зад с грчког и тако безначајни за рану хришћанску историју).
Зато је било неизбежно то да су и семитска и грчка култура и оби-
чаји (који се свакако не могу оштро разлучити) упливисали на
схватање и даље преношење Христове проповеди у апостолско
доба (одн. у периоду током којег су апостоли били у животу).

*Фреска Богородица са Христом,
Пећка њајџиријаришија*

Име. Исус (Јешуа) значи *Сјасийељ* (в. Мт 1,21). То је грчки облик од јевр. Јехошуа (Јошуа, како се звао, рецимо, Исус Навин). Име Христос значи помазани, Помазаник. Исус је био Свештеник и Цар. Код Јевреја свештеници су бивали помазивани приликом свог увођења у службу (1 дн 16, 22). У Новом завету се име Христос користи као еквивалент јеврејском Месија (Помазаник, *Μεσσίας*) (Јн 1,41), име дато дугоочекиваном Пророку и Цару којег су Јевреји били учени (од својих пророка) да очекују. Име Исус јесте лично име нашег Господа, а име Христос означава његову службу и додаје се да би се он поистивећивао са обећаним Месијом. Друга имена се понекад придају уз имена Исус Христос, као „Господ”, „Цар”, „Цар Израилев”, Емануил, Син Давидов, „изабран Богом”.

Ванхришћански извори о Христу. Овај материјал је веома оскудан. Као такав, он потврђује да се у историчност Христове личности нигде није сумњало, али не доноси много конкретног знања о њему. Тај материјал се грана у две групе: спомени Христа код античких историчара и спомени у талмудским списима.

а) У извештају о римском пожару (под Нероном) Тацит спомиње (Ann. XV, 44) тиме изазван прогон хришћана и притом примећује да ово „име”, ово „разорно сујеверје” потиче од „Христа”; он је под Понтијем Пилатом осуђен на смрт. То није ништа више од оног што се свуда по Риму могло сазнати. О историји ширења хришћанства Тацит има бледу представу. Он држи, као и Плиније Млађи и очигледно цела римска јавност, да је „Христос” лично име. Неизвесно је да ли се забелешка код Светонија (Claud. 25,4) односи на Исуса: ту се вели да је Клаудије прогнао из Рима Јудејце, који су на наговор извесног Хрестуса изазвали немире. Да ли је овде реч о збуњујућој висти о продору хришћанства у Рим? У сваком случају, Светоније не зна тачно; он је очигледно мишљења да је овај лично иступио у граду. Значајна су места код Јосифа Флавија (Ant. XVIII, 63 сл; XX, 200). Да ли је прво овде наведено место, тзв. *Testimonium Flavianum*, барем у његовом данашњем облику, хришћанска интерполација? Можда је то први спомен. Међутим, XX,200 зацело потиче од Јосифа. Овде је реч о погубљењу Јакова брата Господњег 62. г. по Хр.; он се наводи као брат Исусов: „брат Исуса на-

званог Христос”. Јосиф наводи Исуса под именом под којим је био познат његовој римској публици.

б) Најважнији спомени у Талмуду: Исус из Назарета је чаробњаштвом изгонио бесове, заводио је Израил, исмејавао речи мудраца, имао је пет (!) ученика, обешен је на предвечерје Пасхе.

Од вредности је чињеница да се у његово постојање нигде не сумња.

Шта знамо о Христу путем историјских сазнања ако Нови завет не држимо за богонадахнуту божанску реч, него као историјски извор који треба критички испитати? Ово питање је у теологији исправно и оправдано питање, и премда на неке момен-те не можемо одговорити историјским закључивањем, ипак је и тако отворен пут ка Христу како га вером исповедамо. Јер иначе не би постојала фундаментална теологија у правом смислу речи, него само теологија која отпочиње апсолутним, безданим парадоксом саме вере.

Приликом истраживања Христовог живота (Leben-Jesu-Forschung) треба се чувати двеју опасности:

1) од искушења некритичке безбрижности, јер и све што је у јеванђељима о Христу забележено местимично је различито, неподударно и тешко помирљиво;

2) од често рационалистички засноване склоности ка хиперкритичкој скепси, да се ствара подвојеност између историјске потке о Христу и керигматичног Христа, тј. да се Христос и сви догађаји око њега пре распећа доводе у однос са околним збивањима и процесима размишљања (демитологизација).

Сама пак јеванђеља не желе да пруже „портрет” Христов; ништа се не сазнаје о његовом изгледу, његовим навикама, ништа из свакодневице његовог живота. То су више догматски искази. Исус се креће искључиво у оквиру палестинског јудејства; премда је Палестина окружена јелинистичким градовима и њима преплављена, они у јеванђељима не остављају много трага (осим градова Декапоља). Рецимо, јелинистички град Сепфор, удаљен неколико километара од Назарета, уопште се не спомиње! У синоптичким јеванђељима се не спомињу јелинистички појмови (философски поглед на свет, схватање природе, етичка учења о врлинама и др.). Материјал за своје приче Христос узи-

ма из јудејског мишљења. Његово образовање је искључиво јудејско, његово говорни језик је арамејски.

Историјска и физичка претпоставка савременог западног проучавања Христовог живота јесте еманципација од предане апостолске догме на основу принципа ума. Одлучујући импулс овде је дао Давид Штраус. Ипак се он није лично бавио методичном критиком извора; али и ово је после њега постало неопходност. Још у 19. веку су разрађене неке основице важеће све до данас. Рецимо, западни рационализам је дошао до закључка да полазна тачка не би требало да буде Јованово јеванђеље, него синоптичка јеванђеља, итд. На измаку прошлог века ипак је постигнут консензус по питању приступа материји: сада се постављају питања о личности Христовој, о трајном религиозном и етичком садржају његовог учења; људи су уверени да таква историјска реконструкција може бити основица данашњег образовања (Weltanschauung). Притом се и надаље у Христово учење пројектује представа о „суштини хришћанства”; за њих је Христос Учитељ и Узор човечанства. Екслисиолошки опсег (проповед) се – као условљен временом – потискује; до те мере да се појам Царства Божјег тумачи у смислу изванвременог идеала. Празнине у сачуваним јеванђелским и светоотачким списима попуњавају се психолошким комбинацијама. Извештај о крштењу Христовом схвата се као пуки опис догађаја, а искушења Христова као процес унутарњег прочишћења. Тзв. религијско–историјска школа протестује против свих тенденција да се Христове идеје модернизују. Она их управо ставља у њихову временску условљеност и наглашава централни значај екслисиологије. Немогуће је разумети Царство Божје као „унутарње Царство измене чула”, итд. Оно је, по Христовим речима, већ дошло (ср. Лк 17,21). Све више се увиђа да јеванђеља нису историјски реферати, него су документи вере. Историјски Исус сматра себе Месијом, и истовремено Сином Божијим, Другим Лицем Свете Тројице.

Рођење. Исуса Христа је родила Дјева Марија будући да је натприродно зачала од Духа Светога („не од жеље мужевљеве, ни од похоте људске”), у јудејском градићу Витлејему на 8 км јужно од Јерусалима. Према важећем Мојсијевом закону, уколико би нека жена или девојка родила изван законитог брачног од-

*Виџлејем, место рођења
Исуса Христа*

носа, била би каменована (Понз 22,23–29), па се стога праведни старац Јосиф представљао као отац пред јавношћу (Мт 1, 19, 20, 24; но Мт 2,13: „узми дете и матер његову, па бежи у Египат”). Исус је рођен на 4–6 година пре почетка данашње хришћанске ере. Ова ера није била у употреби пре Дионисија Малог у 6. веку, који је направио грешку од 4–5 година; зато, да би се добио тачан датум од рођења Христовог, морамо додати ових 4–6 година нашем данашњем рачунању година; на пример, 2003. година

је у ствари 2007. година од рођења Христовог. Наиме, Ирод Велики који је доживео рођење Исусово, умро је 750. г. по римском рачунању времена, а прва година хришћанске ере пада у 754. годину римског рачунања година. Отуда, рођење Христово је морало бити пре 750. године; неки предлажу да је оно могло бити 749. г., 748. г. или чак 747. г. по римском обрачуна времена. Уз то, 747. и 748. г. од оснивања Рима дошло је до конјункције планета Сатурна и Јупитера, па неки мисле да је конјункција ових планета и била она звезда коју су мудраци од Истока видели, што није тачно.

У време Христовог рођења римски цар је био ћесар Август (Октавијан, 27. г. пре Хр. – 14. г. по Хр.), а Ирод Велики цар јудејски, али под римском влашћу. Промисао Божји је био припремио свет за долазак Христов, и ово је било најприкладније време у целој светској историји: 1) Сав свет је био поданик једне власти, па су апостоли могли свуда мирно путовати: врата сваке земље су била отворена за јеванђеље. 2) Грчки језик је свугде

био у употреби, уз друге говорне језике. 3) Јевреји су били расељени свуда са синагогама и светим списима.

Детињство. Исусу, рођеном у јаслама витлејемске пећине, дошли су на поклонење мудраци од Истока (уствари, звездочатци, астролози, Мт 2,1–12), према предању тројица, а и према дарима које су донели на поклон новорођеном Богодетету: злато, тамјан и измирна (њихова имена су плод каснијих хришћанских приповедања, драма и др.). Поклонење пастира сликовито бележи јеванђелист Лука (2,8–20), док обрезаше после осам дана, према јеврејском законском пропису, спомињу Матеј (1,25) и Лука (2,21) да би истакли да је Исус као човек извршавао прописе важећег Мојсијевог закона.

Кад је Исусу било 40 дана, одведен је у јерусалимски храм, као прворођени мушкарац (који „отвара утробу”) и овде га је дочекао старац Симеон речима: „Сада отпушташ у миру слугу свога, Господе...” (Ниње отпушчајеш) (Лк 2,28–38). По повратку у Витлејем, Света породица је морала избећи у Египат (Мт 2,13–15) да би умакла Иродовом покољу витлејемске деце млађе од две године (Мт 2,16–18). После неколико месеци боравка у тој страниј земљи (Исус као мали избеглица), и пошто је Ирод умро у априлу 4. г. пре Хр., породица се вратила у Назарет у дом дрводеље Јосифа, где је Исус живео до своје 30. године (Мт 2,19–23; Лк 2,39–52) будући послушан својим родитељима и „напредујући у премудрости и расту, и у милости код Бога и људи” (Лк 2,52). Једини забележени догађај из Исусовог детињства јесте његов одлазак у Јерусалим да светкује Пасху у 12. години живота, и његов разговор са ученим људима у храму (Лк 2,41–50).

Да бисмо боље разумели детињство и младост Исусову, требало би да се подсетимо околности под којима је растао:

1) Природни окружење је био брдовито и гребенасто, но сво у лепотама. Исус је дисао чист ваздух, живео је у селу, одн. у Назарету.

2) Римска управа је људима била тегобна и мрска. Божји народ је живео под туђим јармом. Порези и намети су били тешки. Римски војници, закони, новац – стално су их подсећали на подаништво, управо у време кад је требало да буду слободни и да они владају светом. Кад је Исусу било 10 година, избио је велики устанак у Галилеји (Дап 5,37).

3) Јеврејска надања у Избавитеља, у збацивање ропских све-за, да постану славни народ обећан преко пророка, – осећала су се у самом ваздуху који су удисали. Сваки разговор код куће и на улици непрестано се враћао на ту тему.

4) Његово образовање (школовање). На осамдесет година пре Христа школе су цветале широм земље; школовање је било обавезно. И премда међу Јеврејима пре ропства нема одређеног израза за „школу”, до тог времена их је било на десетине у општој употреби. Наводимо неколико од небројених народних изрека тог времена: „Јерусалим је разорен, јер је била занемарена настава младих”. „Свет се спасава само дахом школске деце”. „Чак и зарад обнове храма не сме се прекидати рад школа” (Delitsch).

5) Његово кућно васпитање. Ово су биле етапе јеврејског дечаштва: У трећој години дечак је одбијан од сисе и први пут је понео одећу са ресама, како прописују Бр 15,38–41 и Понз 22,12. Његово васпитање је најпре отпочело под мајчиним старањем. У петој години требало је да учи Закон, најпре преко извода важнијих одељака исписаних на свицима, Шема или исповедање вере (Понз 2,4), Халел или празничне псалме (Пс 114–118.136), као и преко верске наставе у школи. У 12. години је бивао још одговорнији за извршавање Закона, а оног дана кад је пунио 13. годину, први пут би стављао молитвене записе ношене за изговарање своје посведневне молитве (Еллиот). Поред овога, Исус је, без сумње, учио дрводељски занат свог поочима Јосифа, и како је Јосиф умро вероватно пре него што је Исус отпочео своју јавну службу, можда је он привређивао за издржавање своје мајке. (Многи савремени романи и приповести на теме из Христовог живота до његове 30. године, почев од Швеђанке Селме Лагерлеф, иако су можда добра књижевна дела, плод су маште и не завређују пажњу; тај период Христовог живота су покушава-ла попунити и апокрифна јеванђеља).

Јавна служба. Све важније догађаје из Христовог живота наводимо у посебној табlici, како их бележе четири јеванђелиста, па ћемо овде додати општи преглед. В. Христос.

Христос је започео јавно деловање кад му је било „око тридесет година”; према стандардним јеврејским прописима, сваки јавни радник (учитељ, свештеник, тумач Закона и др.) морао је напунити 30. годину. Пошто га је Јован Претеча крстио у Јордану 26–

27. године (Мт 3,13–17; Мк 1,9–11; Лк 3,21–22), већи део своје прве године службе Христос је провео у Јудеји и око доњег тока Јордана, да би крајем године отишао на север у Галилеју, преко Самарије. Следећу годину и по, од 27. децембра до октобра–новембра 29. г., провео је у Галилеји и северној Палестини, претежно у близини Галилејског језера. У новембру 29. г. Христос је кренуо на последње путовање из Галилеје, а остатак своје службе провео је у Јудеји и Переји, иза Јордана, до свог распећа, у априлу 30. г. (наведеном датовању треба додати три године да бисмо добили наше рачунање година). После тродневног боравка у гробу показао је своју божанску природу васкрсавши из мртвих; а после 11 јављања у разним ситуацијама и поводима вазнео се на небо, одакле ће доћи (в. Други долазак Христов) „да суди живима и мртвима, и његовом Царству неће бити краја” (Никејски символ вере).

Исус Христос, Богочовек са својом божанском и узетом на себе човечанском природом, јесте и спаситељ људи. Он је „Премудрост Божја и сила његова за наше спасење”. По својој човечанској природи он узима целу нашу палу људску природу, снисходи нам, показује нам да Бог познаје сва наша осећања, слабости, прегрешења и грехе („Он слабости наше носи и немоћи наше узео на се”, Ис 53, 4).

Дело искупљења и спасења људског рода најбоље је изложио ап. Павле у химни Христу: „Он који будући у обличју Божјем, није сматрао за отимање то што је једнак са Богом, него је себе понизио узевши обличје слуге, постао истоветан људима, и изгледом се нађе као човек; унизио је себе и био послушан до смрти, и то смрти на крсту. Зато и њега Бог високо уздиже и дарова му Име које је изнад сваког имена...” (Флп 2,6–11). Он има божанску природу да би нам као свемоћни, свељубећи Спаситељ могао подарити искупитељну благодат и њоме одолети сваком искушењу и непријатељу (ђаволу), и избавити нас од сваког греха, и привести свако створење и целу своју Цркву у потпуну и коначну победу. Исус Христос је окосница историје света, као што је и средиште Библије.

Почеци Исусове јавне службе. У вези са овим много је тога нејасно и замагљено. Према Лк 3,23, „Исус имаше око тридесет година кад поче”. Отуда неки теолози претпостављају да је он могао бити и старији, имати пуну тридесету годину кад

је почео проповедати своју божанску науку. У то време Јован Претеча је крштавао на Јордану крштењем покајања (крштењем ради исповедања и отпуштења греха). „Покајте се, јер се приближило Царство небеско ... Ја вас крштавам водом за покајање; а Онај што долази за мном ... Он ће вас крстити Духом Светим и огњем” (Мт 3,2,11). Уплив Јованове проповеди био је толико силан да „њему излажаше Јерусалим и сва Јудеја, и сва околина јорданска” (Мт 3,5–6). Истински почетак Христове службе јесте управо Његово крштење на Јордану од Јована (Мт 3,13–17; Лк 3,21–23). (Одлучно одбацујемо свако размишљање о овом чину као иницијацији за службу). Из разговора с Јованом се види да Христос жели да буде крштен, „јер тако нам треба испунити сваку правду” (Мт 3,15). Према јеванђељима, Јован је претеча, онај који оглашава долазак Месије, имплицитно код Марка (1,7), а експлицитно код других јеванђелиста (Мт 3,14; Лк 1,43–44; Јн 1,29–34). И Христос дели Јованово мишљење да се народ мора „покајати”, одн. вратити на прави пут ка Богу. (Е. Чарнић погрешно преводи место пр. Исаије у Мк 1,2: „Гле, ја шаљем весника свога пред лице твоје”, јер претеча је онај који иде пред неким и оглашава долазак неке важне личности, као цара).

И премда су и Јован и Христос проповедали јеврејском народу као целини, појединци који су се одазвали овом позиву представљали су у почетку сразмерно малу групу људи међу Јудејцима. О Јовановим ученицима знамо веома мало (нпр. Мк 2, 18; Мт 11,2).

Христос је лично призвао своје ученике. Донекле различити спискови (Мт 10,2–4; Мк 3,16–19; Лк 6,14–16; Дап 1,13) допуштају закључак да њих 12 представља 12 израиљских племена, Изабрани народ Божји, народ Обећања (Лк 22,30; Мт 19, 28). Избор мушкараца за ученике довољан је разлог за мушко свештенство у Цркви, без обзира што Христос има за ученице и жене мироносице и што је у раној Цркви ђакониса Фива вршила извесну службу у Цркви (Рим 16,1).

Како је Господ Христос учио. Његова јавна проповед јесте „учење, настава” у дидактичком смислу. Његова употреба метафора и прича (параболе; грч. *παραβολή*) толико је опсежна – више од трећине његових речи изречено је у облику приче – да је

очигледно немогуће одвојити облик тих речи од њиховог садржаја. Постоји обиље једноставних метафора и поређења, као „та лисица” (Ирод Антипа, Лк 13,32), или: „Будите мудри као змије и безазлени као голубови” (Мт 10,16), као и живописне гномске (тј. пословичне) изреке („Где је труп, онде ће се и орлови сабрати”, Лк 17,37 и Мт 24,28); оне служе да изоштре, расветле оно што је речено, да усмере не само интелект слушалаца него, на неки начин, и њихову вољу и полет. Ово је нарочито приметно код прича.

Христове приче се обично сврставају у три групе: поређења, праве приче и приче с примером. Поређење углавном користи неколико глагола у садашњем времену (в. нпр. књижевник који се научио Царству небеском јесте као домаћин који износи из ризнице своје ново и старо, Мт 13,52; или нечисти дух који тражи покоја, Мт 12,43–45 и Лк 11,24–26). С друге стране, прича може представљати прилично дугу нарацију и говорити о посебном догађају, с глаголима у прошлом времену (в. о сејачу, Мк 4,2–8; о два сина, Мт 21,28–32; о упорној удовици, Лк 18,2–8). Неколико Лукиних прича (нпр. о милостивом Самарјанину, 10,29–37; или о богаташу и Лазару, 16,1–9) класичне су приче с примером, јер изгледа да не садрже метафоричне елементе, него једино служе као илустрације извесне врсте понашања.

Није лако установити како приче дејствују. Наравно, и као метафора и као нарација, оне се обраћају нечем урођеном у људској души, што слушаоца ангажује темељније од било којег исказа или заповести. Ово обраћање зависи од емоционалне или естетске настројености, а настоји да суочи (нпр. два сина, Мт 21,28–32), можда да забави (тако, трун и брвно, Мт 7,4–5), да изазове размишљање (неправедни управитељ, Лк 16,1–6), да ободри (сејач, Мк 4,1–20), да изазове (скривено благо, Мт 13,44), итд. Тако, приче желе да човеку приближе схватање о Царству Божјем, да у њега позову ученике (следбенике), да осветле његове захтеве и награде, а мање да га одреде. Као и позив на покајање, Христове приче и метафоре осликавају људски проблем и божанску благодат далеко више него проповед о обичном свету, апел на интелект; оне отварају срце слушалаца према Богу.

КАРАКТЕРИСТИКЕ ХРИСТОВЕ ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

а) Начин живота

Иако је Исус потицао из „средње класе“, начин живота који је изабрао није омогућавао финансијску сигурност. Он и ученици су живели од прилога и гостопримства оних који су помагали његову службу (Мт 10,8–11; Лк 8,3; 10,38–42). Учио их је да се у свим материјалним потребама ослоне на Божју помоћ (Мт 6,24–34) и тражио да будући следбеник треба да остави сву своју имовину (Мк 10,17–22). Новац су држали у заједничкој каси (Јн 12,6; 13,29), но тај новац је задовољавао само њихове основне потребе. За Христа сиромаштво није било прошлост (Лк 6,20сл; Мк 10,23–31).

На почетку своје службе позиван је да говори у синагогама (Мк 1,21.39; Мт 9,35; Лк 4,16–27), но касније се не спомиње синагогална проповед, јер његово радикално другачије учење није прихватано, те Христа видимо како проповеда мноштвима људи под ведрим небом, и како сразмерно доста времена посвећује поучавању својих ученика.

б) Ученици – апостоли

Слично другим јеврејским учитељима, Христос је сабрао групу ученика. Мноштва људи су долазили и одлазили, ревносно га слушајући, али без обавезе да га стално прате; а ученици су били они људи који су се у већем или мањем степену били предали њему и пратили га на путовањима. Између ових ученика, Христос је одабрао ужи круг, Дванаесторицу („које и апостолима назва”, Лк 6,13); но међу њима дванесторицом, тројица су били најоданији Учитељу: Петар, Јаков и Јован. Они су га пратили таквим поводима као што су Преображење (Мт 17,1–13; Мк 9,1–9; Лк 9,28–36), васкрсење Јаирове кћери (Мт 9,18–26; Мк 5,22–43; Лк 8,40–56), молитва у Гетсиманији (Мт 26,36–46; Мк 14,32–42; Лк 22,39–46).

Бити ученик значило је гајити неограничену и безрезервну преданост Христу. То је, на обичном плану њиховог начина живота (премда не и стално), било напуштање дома и породице, што илуструје Петров случај (Мк 1,29–31; 1 Кор 9,5), и спремност да се поднесу страдања због њега (Мт 10,16–39).

Главнина његових ученика били су Галилејци – сви осим Јуде Искариота (ако његово име значи „човек из Кариота”, а то је место у Јудеји). А по карактеру и социјалном положају сви су били личности за себе: од Томе сумњалице до екстровертног Петра, и од Матеја цариника (дакле човека у служби римске власти) до Симона Зилота (оштрог противника те власти). Захваљујући божанском делу Христовом, ова мала група људи поставила је темељ најнапреднијој религији света.

в) Друштвени ставови

Једна од најупадљивијих замерки Христу од стране Јевреја био је његов обичај да се држи „сумњивога” друштва, нарочито „цариника и грешника”, одбачених од угледног друштва. Посебно су скандалозни били његови обеди са њима. Но Исус је бранио своје поступке као веома значајне за његову службу, која је била намењена онима у невољи, ма којег друштвеног стандарда они били (Мк 2,17; ср. Лк 15,1–2 и др.). Он је разговарао са женама сумњивога морала, које су други одбацивали (Лк 10,36–50; Јн 4,7сл.), и чак је био добродошао међу Самарјанима, историјским непријатељима Јевреја (Јн 4,39–42; Лк 17,11–19). Прича о милостивом Самарјанину (Лк 10,29–37) јесте смели изазов традиционалној јеврејској теми. Његови директни контакти са паганима (многобошцима) једва да су били сматрани прихватљивим (Мт 8,5–13; 15,22–28), а његово учење је свима ставило до знања да незнабошце није сматрао нижом категоријом људи, већ им је давао место поред Јевреја у Царству Божјем (нпр. Мт 8,11–22; Лк 4,25–27).

Овај његов став, да не жели бити ограничен конвенционалним друштвеним баријерима, очигледан је у његовом односу према богатима и сиромашнима. Већина његових апостола, изгледа, потиче из исте друштвене класе из које и он сâм (углавном рибари, који имају чамце и упошљавају раднике, Мк 1,20), па је његово учење наишло на леп пријем међу сиромашнима (нпр. Мт 11,5), док је имао и богате и утицајне следбенике (нпр. Никодим и Јосиф из Ариматеје, Јн 19,38–42), а добро се осећао у богатијем друштву (Лк 7,36; 14,1сл.). За њега су и богатство и сиромаштво били неутрални: важан је био начин њихове употребе (Мк 12,41–44; Лк 12,13–21). У свему овоме је била присутна Христова брига за стварне физичке и духовне потре-

бе оних које је сусретао, и у удовољавању таквих потреба мало се обазирао на друштвене учмалости и табу теме.

г) Расправе око Закона

Расправа с јеврејским верским старешинама, нарочито с фарисејима и књижевницима (учитељима Закона), заузимала је значајан део у јеванђелским проповедима. Христос није поседовао школско познавање Закона (Јн 7,15), али његов начин учења и његова група ученика давали су му углед равина, и понекад је тако ословљаван. Међутим, садржај његовог учења у неким питањима вере бесумње га је стављао по страни у односу на књижевничку ортодоксију, а то је био велики разлог за непријатељски однос, који га је најзад одвукао у смрт.

Средишње питање расправе је био ауторитет. Наиме, ауторитет старозаветног Закона није био споран, него пре то – ко има право да га тумачи. Традиција Закона је захтевала сложен и све већи обим усменог учења о педантној примени Закона на најситнија подручја свакодневнoг живота, а и ово предање се сматрало ауторитативним. Тачке сукоба су разрешаване позивањем на раније учитеље. Насупрот томе, Господ Христос је поклањао малу пажњу оним предањским прописима којих није било у Старом завету, и никад није цитирао други ауторитет до себе (и, наравно, сам Стари завет); наводимо израз: „Казано је... А ја вам кажем...” (Мт 5,21сл; 27сл; 31сл; 33сл; 38сл; 43сл. и др.).

Ова питања се најбоље обелодањују при расправи о нечисто-ти (Мк 7,1–23), када Христос поименце укорева фарисеје и књижевнике што на основу рукотворених прописа избегавају вредносне старозаветне уредбе, и питање обредне чистоте одбацује као безначајно; и у више примера о поштовању суботе (нпр. Мк 2,23–36; Лк 13,10–17), на том законски најразрађенијем пољу, где је продро кроз мрежу прописа до првобитног одређења суботе, и истакао лично своје право да одреди њено достојно уважавање.

Низ од шест „антитеза” у Проповеди на гори (Мт 5,21–48) илуструје даље Христов темељити приступ Закону, којим он превазилази буквално правило и допире до духа самог чина, стављајући начела испред спољних одора (Мт 5,38сл.). Овакав радикалан став према законским питањима учинио је Христа опасним за мисао законика, а то што су његова гледишта уважавана учинило је неопходним да се он уклони. Тај сукоб је био под-

грејаван веома оштрим речником на обе стране (Мк 3,22; Мт 23,1–36). Уствари, Христос је сматрао да је важније напустити легалистички став законика неголи њихова стварна предања.

д) Чуда

Хришћански и нехришћански извори сведоче да је Христос био познат својим савременицима као чудотворац. Огромна већина забележених чуда јесу чудесна исцелења, и јеванђеља излажу исцелења често великог броја људи као нормалну карактеристику Христове службе (Мк 1,32–34; 3,7–12; 6,55сл; Лк 7,21сл.). Често упоредо наведена са чудотворним исцелењима (мада пажљиво разлучена од њих, нпр. Мк 1,32–34; Лк 13,32) јесу његова истеривања демона (егзорцизми). Ове радње су се очекивале од његових ученика када су одашиљани на проповед у његово име (Мк 6,13; Мт 10,8), и биле су суштински повезане с његовом проповеђу, као видови потпуног удара на силе зла, као и њихових физичких и духовних пројава.

Болести од којих је Христос исцељивао биле су различите природе: од одузетости (парализе) до слепила, и од губе (лепре) до одсеченог ува. Забележена су и три случаја васкрсавања недавно умрлих лица. За разлику од неких савремених егзорцизама, он је мало или нимало користио ритуале, па је наглашавао да је често једна реч била довољна (Мт 8,8–9.16). Оно што је најупечатљивије јесте његова једноставна власт над физичким и духовним злом, и његово сажалење према људима у невољи.

Христова друга (природна) чуда су сразмерно мала по броју, али и овде се код већине њих може опазити исти образац аутоматског и несебичног одговора на пројављену невољу: кад храни гладне, претвара воду у вино на свадби, доноси улов рибе после целе ноћи узалудног рибарења, и кад стишава буру на језеру. Пошто је Христос разрешавао те проблеме чудотворном интервенцијом, то није било намерно показивање силе него је представљало природну последицу онога што је он био. Једино чуда ходања по води и наглог сасушења смокве изгледа да су учињена пре да научи природу о својој личности и мисији неголи да удовољи некаквој потреби. Најзад, чуда излечења нису безусловни знаци божанске силе; она су нижи знаци његовог божанског порекла.

Тако, чуда нису једини знак Христове божанске природе, премда то подразумевају. Она су неодвојиви део свеукупне службе избављења природе и човека и победе над злом.

ђ) Политички став

Оптужба по којој је Христос напоследку осуђен била је наводно изазивање политичког немира (Лк 23,2) тиме што је тврдио да је „цар јудејски”. И премда се ово самозвање никад није појавило у његовим говорима, он је ипак често говорио о Царству Божјем као и о сврси своје службе, и такав речник, нарочито у Галилеји, могао се тумачити аналитички. У почетку је био прилично подржаван услед народног надања да ће предводити побуну против Римљана, што је врхунило у неуспелом покушају да се присили да прихвати звање „цара” (Јн 6,14–15).

Исус Христос је имао да разреши неспоразуме око природе своје службе (Мк 8,27–38; 12,35–37; 14,61–62), избегавао је јавност и популарне ставове све док последње недеље своје службе (Недеља страдања) није одбио да пројави националистичко јеврејско гледиште око плаћања римског пореза (Мк 12,13–17) и кад је проглашен невиним за буну пред римским намесником (Лк 23,13–16). Његов познати став према јеврејском народу свога времена, за који је сматрао да се, због одбацивања Божјих посланика, приближава својој коначној казни при предстојећем разорењу Јерусалима (Лк 11,47–51; 13,25–35 и др.), био је савсим непомирљив са националистичким симпатијама. Околности у којима је вршио своју службу биле су такве да су га морале подвести под политичко подозрење, али постоји мноштво сведочанстава да су његови лични ставови били божанског порекла, премда су неки следбеници несумњиво очекивали од њега да преузме другачију политичку улогу.

Завршетак његове овоземаљске службе

а) Последња недеља у Јерусалиму

Христова последња посета Јерусалиму врхунила је у његовој смрти (Лк 13,33; 18,31–33). Учињена је пред Пасху, кад је Јерусалим био препун поклоника, и док су им на уму биле теме о смрти и избављењу. Извесни догађаји су од нарочитог значаја:

*Улазак у Јерусалим, фреска Теофана Крийског из манастира
Сѣавроникиѣа на Свѣјој Гори*

1) *Улазак у Јерусалим.* Христов долазак у Јерусалим је био намерно драматичан. Уместо да дође непримећен међу хиљадама других поклоника, он је кренуо на магарету, док су га ученици и други поклоници поздрављали узвицима „осана” (Мк 11,1–10). Била је то јавна алузија на Зах 9,9–10, на пророчанство о цару који долази у Јерусалим на магарету. Намера путовања је била да истакне своју месијанску личност, а тако су то протумачиле и поворке људи, међу којима су били његови ранији помагачи из Галилеје. Пророчанство је било о цару мира, али су многи овакав улазак протумачили на милитантнији националистички начин (в. Мт 21,1–11.14–17; Мк 11,1–11; Лк 19,29–44; Јн 12,12–19).

2) *Очишћење храма.* Први чин по доласку био је исто тако намерно симболичан. Из храмовног дворишта изагнао је трговце жртвеним животињама и мењаче храмовног новца (у храму је био у оптицају феничански новац, па су се отуд јеврејски, грчки, римски и други новци овде имали размењивати), коју замену су о празнику Пасхе уредиле свештеничке власти (Мк 11,15–

18). Овај поступак је био не само израз његовог одбацивања постојећег верског вођства него и њиховог става према богослужењу. И овде је такође привео у сећање одломке из пророка, као што су Мал 3,1–4 и Зах 14,21, и то је још више појачало виђење њега као Месије (в. Мт 21,12–13; Мк 11,15–19; Лк 19,45–46).

3) *Расправе*. Ову недељу карактеришу разговори са представницама верских власти. Забележено је неколико изразитих расправа, као што су: Христова власт (Мк 11,27–33), његов став према римским дажбинама, порезу (Мк 12,13–17), питање васкрсења мртвих (Мк 12,18–27), највећа заповест (Мк 12,36–37). Такве дебате су држане јавно, пошто је Христос учио у храмовним просторијама. И циљ тих расправа је био да одбаци од себе како светогрдне, тако и политички штетне ставове који би се искористили против њега. Христос је избегавао неодређене одговоре, па му је пошло за руком да притом изнесе нека важна учења. У разјашњењу свог одбојног става према тадашњем руководству у Израиљу отишао је још даље у причи о најамницима у винограду (Мк 12,1–12), а посебно у својој непрестаној полемици с књижевницима и фарисејима (нарочито Мт 23). Он је, такође, предказао и више појединости о предстојећем разорењу Јерусалима и храма (Мк 13).

4) *Тајна вечера*. Ова опроштајна вечера је била припремљена такође раније (Мк 14,13–16). Била је у неком смислу пасхална, мада је држана на дан пре званичне прославе, у сазнању да ће до наредног вечера бити касно. На вечери је Христос дао нека суштински важна упутства својим апостолима с обзиром на предстојећи растанак, и тада открио да ће га издати један од његових ученика (премда не наводи изричито издајника, осим код Јн 13,23–26). Средишња тачка вечере је било установљење свете тајне Евхаристије, Причешћа, симболичким делењем хлеба и вина. На „ломљењу хлеба” окупљаће се његови ученици за сва времена и кроз сву његову Цркву (Мт 26,17–35; Мк 14,12–31; Лк 22,7–38; Јн 13,17–26; 1 Кор 11,23–25). (В. Д. Глумац, „Да ли је Христова последња вечера била пасхална”, Богословље, 1930–1931).

б) Суђење Христу

Чин који је довео до смртне пресуде Исусу Христу, спроведен је како од стране јеврејских верских и народних власти, тако и од стране законитог представника римске власти (намесника).

Из Гетсиманског врта Христос је најпре одведен Ани, претходном првосвештенику и тасту тадашњег дејствујућег првосвештеника Кајафе. Јеванђелисти не извештавају да је код Ане било ма какво суђење, него прелазе на судско већање код Кајафе, где су се били окупили чланови Великог већа (Синедриона). Била је ноћ и смртна казна се, по јеврејским прописима Мишне, није могла изрећи ноћу. Уз то, изгледа да је дотле Синедрион био изгубио право да доноси смртну пресуду, а римски намесник је свакако имао право да провери разлоге евентуалне такве пресуде.

Према прописима јудејског правосуђа, сведоци који су теретили оптуженога испитивани су унакрсно, а морали су бити позвани и сведоци одбране, којих у Христовом случају није било; сведоци су били лажни и извртали су Христове речи о разорењу храма (Јн 2,11). У даљем ислеђењу Исус није порекао да је Месија, Син Божји, јер управо на такво питање одговара са: „Ти каза” (Мт 26,64), односно, сам си рекао да сам ја Месија и да као такав могу поново подићи храм ако га сруше други, а не ја. Првосвештеник је ово сматрао бласфемијом; он цепа своју хаљину да би јавно показао колико га је погодила оваква изјава. На брзину сабранима члановима Синедриона није било тешко изрећи смртну пресуду. И поред угледа овог судског тела, Господ Христос је био предат римском намеснику Понтију Пилату, који је имао да каже коначну реч (Мт 26,57–67; Мк 14,53–65; Лк 22,54–55; Јн 18,13–24).

Пред римском влашћу хула на Бога није била ваљани разлог за смртну пресуду, па су сад сви Јудејци пренели оптужбу на политички терен – оптужују Христа као предводника буне против римске власти, као да им је било стало до ње. На питање Пилата да ли је цар јудејски, Исус поново одговара са: „Ти каза” (Мт 27,11), односно, он се не одриче Израилља, као што се код Кајафе није одрекао свога небеског Оца. Пилату то није довољан разлог за казну према римском закону, па тражи излаз из затегнуте ситуације. Сазнавши да је Исус Галилејац, он га брже–боље шаље Ироду Антипи, четворовласнику Галилеје и Перее, јер у томе види прилику да побољша своје односе са њим (Мт 21,11–14; Мк 15,2–5; Лк 23,3–5; Јн 18,33–38).

Ирод се није упуштао у ислеђење, јер је прозрео мотиве оптужбе против Христа. Уствари, хтео је у њему видети неког

мађионичара. Једино га исмева са војницима, облачи у царску, белу одору и шаље назад римској власти (Лк 23,6–12).

Поново у римској судници (преторији), Јевреји захтевају од Пилата да изрекне смртну казну. Пилат је помишљао да ће им удовољити шибањем, па им је најзад понудио могућност да се одреде између разбојника Вараве и Исуса Христа. Води се оштар дијалог између Римљанина и тужитеља, све до момента када му прете цезарем, да би, на крају крајева, Пилат предао Христа да буде разапет (Јн 18,39–19,16; ср. Мт 27,15–31; Мк 15,6–20; Лк 23,13–25). (Јеванђелист Јован нам наводи и време изрицања пресуде – петак уочи Пасхе, када се спремао пасхални обед који се обављао када сунце зађе [Изл 12,6]. Било је око шестог часа [одн. три поподне] када се из куће имало избацити све што је било припремљено с квасцем, да би уместо тога дошао бесквасни хлеб. Ово је ипак Јованов податак).

в) Распеће Христово, смрт Господа Исуса Христа на крсту по човечанској природи. Чин су извршили римски војници, што су обично чинила њих четворица (quaternio), којима је заповедао капетан (centurio), јер се Јудеја као римска покрајина налазила директно под влашћу цезара, који је овамо изашиљао свог намесника (префекта), чије је стално седиште било у Кесарији на мору (Палестинској). Међутим, у самом Јерусалиму, у Антонији, стално је био стациониран одред војника („табор“, „окол“; „логор“, Дап 23,32) за одржавање реда у граду, поготово о празницима.

Христос је морао понети свој крст на губилиште, али од шибања га је издала снага, па му је помагао Симон из Кирине (горња Либија). На месту егзекуције осуђеном је скидана хаљина, али је ипак могао задржати један њен део уколико је осећао стид. Тачно се зна начин разапињања на попречној дасци на земљи, да би се ово довршило побадањем усправног стуба, на који је ужетом дизан осуђеник на попречној дасци, ова била везана ужетом за главни стуб, и најзад би читав чин био завршен закивањем ексера у ноге и руке.

Христос је распет на северној страни града, непосредно пред зида, где се уздизала неколико метара висока стена. По изгледу стене, народ је то место називао Голгота на арамејском (Calvaria, Лобања [Јн 19,17]). Од дворца Антоније, где је Христу

изречена смртна пресуда, до Голготе било је једва један километар, али се, изгледа, ишло заобилазним путем да би осуђене могла да види маса придошлих на празник Пасхе. Сваки осуђеник је носио таблицу с кривицом исписаном на три говорна језика у Палестини: на јеврејском (одн. арамејском), грчком и латинском. На Христовом крсту је стајало оно што је Пилат био написао: „Исус Назарећанин цар јудејски” (Јн 19,19).

Са Исусом су распета још два разбојника, чиме је Пилат хтео да се наруга Христу; сами војници ипак указаше почаст Исусу разапевши га у средини, и тако се испунило једно пророчанство Исаијино (53,12). Чину распећа присуствовали су и чланови Судског већа како би се осведочили да је њихова пресуда извршена. Овде је била присутна и једна група жена, можда из неког јерусалимског добротворног друштва, које би распетима пружале вино, одн. оцат помешан са жучи (Мт 27,34; Мк 15,23: вино са смирном). Јеванђелисти бележе да се разбојник с десне стране покајао, и да је Христос рекао да ће с њим истога дана бити у рају (Лк 23,39–43).

Јеванђелист Лука бележи и молитвени уздах Христов на крсту: „Оче, опрости им, јер не знају шта чине” (Лк 23,34). У међувремену су војници бацали коцку како би установили коме да припадне Христова доња одећа (туника, хитон, долама), јер се није могла делити на делове, будући да је била изаткана изједна, док се горња одећа (иматион) могла делити на шивене делове (Јн 19,23–24; ср. Пс 21,18).

Нешто даље од крстова стајале су жене из Галилеје, које су га иначе пратиле, и то: Марија Магдалина, Марија мајка Јакова Млађег и Јосифа, звана Марија Клеопова, и Салома мајка Зеведејевих синова. Близу крста стајала је Мајка Божја са „учеником кога Исус љубљаше” (Јн 20,2), ап. Јованом. Био је то тренутак да Исус повери своју Матер на старање овом најмлађем ученику (Јн 19,25–27).

Христос је распет око 9 часова пре подне (Мк 15,25) (по нашем рачунању), а у само подне, у 12 часова, наступило је чудновато помрачење Сунца. Око 3 часа поподне Исус је изрекао речи из Пс 22,1: „Боже, Боже мој, зашто си ме оставио?” (Мт 27,46). Најзад су га напојили оцтом, и Он предаде дух своју Оцу: „Оче, у руке твоје предајем свој дух. И рекавши ово издахну”

(Лк 23,46). Овај чудесни тренутак пропраћен је чудноватим природним појавама: храмовна завеса, која је делила светињу над светињама од светиње, расцепила се на двоје као видљиви знак да је дошао крај Староме завету и да је сад отворен приступ у небеску скинију (Јев 9,11–12); затим земљотрес, распадање стена, отварање гробова и васкрсавање многих праведника.

Смрт Христова је уследила, значи, у три часа поподне, а ускоро затим су се морале извршити припреме за једење пасхалног јагњета и друго око празновања Пасхе. Следствено, тела умрлих су морала или бити сахрањена или остати да висе преко суботе, одн. Пасхе. Да би убрзали смрт убијених, војници су двојици разбојника копљем пребили голени. Кад су дошли до Исуса, изненадили су се да је већ био умро, па су му само копљем пробали ребра. И овде ап. Јован види испуњење старозаветног прописа о пасхалном јагњету, коме Израилјци нису смели преломити ниједну кост док су га јели (Изл 12,46; Бр 9,12); Христос је право жртвено јагње (Јн 19,31–37; Мт 27,32–44; Мк 15,21–32; Лк 23,26–43).

Управо у време скидања с крста, одважио се Јосиф из Ари-матеје, члан Синедриона, да затражи тело Христово од римске власти и да га сахрани у новоусеченом гробу у оближњем месту. Други члан Синедриона, Никодим, помагао је око Христовог погребља; донео је мешавину мирисних смола и неког прашка који се стављао између завоја (убруса) за повез покојника. Сигурно је да су им помагале и жене које су присуствовале распећу, међу којима и његова Мати (Јн 20,1–10; Мт 27,57–61; Мк 15,42–47; Лк 23,50–60). Ова сцена скидања Христа с крста изражава се, посебно, на антиминосима, без којих се не може служити Божанска Литургија. Такође је била необична брзина и ненаданост његове смрти: распета лица би ретко умрла истога дана, а и тада после све већег губљења свести. Исус је умро брзо, и то свесним чином воље (Лк 23,46; ср. Јн 19,30). Његов последњи узвик „сврши се” (Јн 19,30) не приказује га као жртву околности, већ као лице које влада ситуацијом, сврсисходног учесника у драми свечовечанског значаја.

г) Васкрсење и вазнесење. Сва четири јеванђеља потврђују, свако на свој начин, да је Христов гроб нађен празан у први дан седмице, у недељу ујутру после распећа (Мт 28,1–10; Мк 16,1–8;

Лк 24,1–12; Јн 20,1–18). Они и ап. Павле (1 Кор 15) заједно посведо-
чавају једанаест последњих јављања Васкрслог Господа у време
после недељног васкршњег јутра. Њихов разнолик и сасвим нео-
чекивани начин, као и разне личности у питању (од појединаца
до групе њих више од 500), чине немогућим да се она припишу
пукој халуцинацији или већ неким произвољним претпоставка-
ма, каквих је било кроз историју, нарочито почев од 18. столећа.

Христос је устао телесно из гроба, телом које је, премда осло-
бођено од неких ограничења времена и простора (могао је про-
ћи кроз затворена врата, појавити се и нестати у трену), било
физички солидно да би могао ломити хлеб и јести, и бити по-
грешно сматран за вратара или сапутника.

Тих неколико недеља по васкрсењу, тачније током 40 дана,
Господ се јављао својим ученицима, у појединачним сусретима,
но није живео с њима нити путовао као раније. Ових 11 јавља-
ња Христових описују јеванђелисти у следећим зачалима: 1) Мт
28,16–20; 2) Мк 16,1–8; 3) Мк 16,9–20; 4) Лк 24,1–12; 5) Лк 24,12–
35; 6) Лк 24,36–53; 7) Јн 20,1–10; 8) Јн 20,11–18; 9) Јн 20,19–31; 10)
Јн 21,1–14; 11) Јн 21,15–25.

Убедивши их у своју победу над смрћу и уверивши их да ће
се они и даље ослањати на његово присуство и помоћ, чак и кад
буде физички узет од њих, он их је оставио на начин који је ја-
сно показивао да његово телесно присуство није више неопход-
но (Дап 1,9–11). Они ће наставити убудуће његову службу коју
је започео, и у којој ће заувек бити с њима присутан (Мт 18,18–
20). В. Христос.

ПРОТОБАКОН РАДОМИР РАКИЋ

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

Где се налазио манастир Промеће*

(џрилог љроучавању Сојоћанског љоменика)

Преосвећеном Ејискоју рашко-љризренском др Арљемију

П роучавање старих српских поменика има релативно дугу историју, а темељ том проучавању поставио је Стојан Новаковић.¹ Допуна Новаковићевом раду је рад Љубомира Стојановића, објављен 1890. године у Споменику Српске краљевске Академије.² Након тога поменици су проучавани по-времено и недовољно.³

О Сопоћанском поменику писали су и Новаковић и Стојановић у својим радовима, а посебно се на рукопис осврнуо Ватрослав Јагић.⁴ Након тога поменик је у нашој науци скоро пот-

---

*Објављено у „Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор 2002–2003”, књ. LXVIII и LXIX, Београд 2004.

1. Ст. Новаковић, Српски поменици XV-XVI века, Гласник СУД XLII, 1875, 1-151.

2. Љуба Стојановић, Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, поменици, записи и др., Споменик СКА III, 176-189

3. Стари српски поменици су били предмет магистарског рада Драгољуба Даниловића, који је одбраћен на Филозофском факултету у Београду 1994. године. У раду је наведена и основна литература. Види и: Ђорђе Трифуновић, Азбучник српских средњовековних књижевних појмова, Београд, 1990, 261-264.

4. V. Jagić. Kritischer Anzeiger, Archiv für slavische Philologie, XIII, Berlin, 1891, 118-128; V. Jagić, Pomenik Sopoćanski Slavanský sbornik venovaný jeho

пуно заборављен, а недавно је проглашен и изгубљеним.⁵

На сву срећу поменик је сачуван и налази се у рукописној збирци А. Ф. Гиљфердинга, под бројем 59, у Петроградској библиотеци.⁶ Тамо га је са осталим многобројним српским рукописима однео Гиљфердинг, нашавши га у манастиру Црна Ријека 1857. године.⁷ Рукопис је овде вероватно донет 1687. године заједно са моштима светог краља Стефана Првовенчаног, које су се до тада налазиле у манастиру Сопоћани. На основу једног записа из 1714. године Јагић је сматрао да се рукопис од те године налазио у манастиру Црна Ријека.⁸ Сматрамо да су уверљивији докази који иду у прилог у чињеници да је рукопис однет са моштима Стефана Првовенчаног из Сопоћана 1687. године, а то се може поткрепити двама битним чињеницама. Манастир Сопочани је већ 1689. године разорен и мало је вероватно да је рукопис остао тамо. Друго, последњи запис у њему, који се односи на Сопоћане, је из 1645/46. године,⁹ што значи да је извесно време након тога рукопис однет из манастира. На основу овога закључујемо да је Сопоћански поменик био у Црноречком манастиру најмање 170 година, много више него у самим Сопоћанима где је настао.

Када је у питању датирање поменика, до сада се тиме нико није посебно и детаљно бавио. Јагић је сматрао да је рукопис настао у првој половини XVII века, а то је закључио на основу помена Матвеја у Јелене међу влашким владарима, који потичу из тог периода.¹⁰ Владимир Мошин је сматрао да је писмо рукопи-

---

magn. prof. Frantisku Pastrnkovi rektoru univ. Karlovy k sedamdesátym narozeninám 1853–1923/red. M. Weigart, V. Praze, 1923, 1-4.

5. Драгољуб Даниловић, Стари српски поменици, Старине Косова и Метохије 10, Приштина, 1997, 37. Објављени текст представља синтезу поменутог магистарског рада.

6. Користим прилику да захвалим професору Браниславу Тодићу, који је, на моју молбу, успео да из Русије добије микрофилм рукописа.

7. Овај, по особеној архитектури, светињама и монаштву, познати манастир налази се на самом западном делу Старог Колашина. Име манастира се у науци често употребљава и у екваској варијанти.

8. V. Jagić, Pomenik Sopoćanski, 2.

9. Љ. Стојановић, Стари српски записи и натписи, IV, Београд, 1986, бр. 6827 и 6828.

10. V. Jagić, Pomenik Sopoćanski, 2.

са полууостав XVII века,¹¹ што можемо сматрати оквирним датирањем. У самом поменику, међутим, има неколико елемената који могу послужити за релативно прецизно датирање рукописа. Ту нам нарочито помаже Епископ вршачки Симеон,¹² који се потписао у два наврата, на 92. и 137. листу, оба пута 1616. године.¹³ То значи да рукопис није могао настати након ове године.

Међу архиепископима и патријарсима поменут је и уписан руком првог писца и патријарх Јован, који је обешен 14. октобра 1613. године у Цариграду. Другом руком је уписан патријарх Пајсије, који је на патријаршијски престо дошао 1614. године. Из овога закључујемо да је поменик писан након смрти патријарха Јована и пре потписивања епископа вршачког Симеона, дакле између 1613. и 1616. године.

Највећи део поменика написао је први писац, а његово име је Пахомије. На листу 31 где су поменути јерођакони налази се име писца: **Пахомија писець сїе кнеги**. Поред Сопоћанског поменика, он је преписао још неколико књига. У самим Сопоћанима преписао је један апостол 1620. године.¹⁴ Највероватније крајем XVI века Пахомије је у Благовештењу Рудничком наставио преписивање књиге које је започео Захарија из Лахче.¹⁵ У једном од овчарско-кабларских манастира преписао је 1614. године два месеца пролога.¹⁶ Кад борави у неком другом манастиру, Пахомије не заборавља да истакне да је сопоћански монах. Претходни запис нам помаже да још прецизније одредимо време преписивања Сопоћанског поменика. Пошто је 1614. године

11. Владимир Мошин, К датировке рукописей из собрания А. Ф. Гильфердинга Государственной Публичной библиотеки, Труды Отдела древнорусской литературы Академии наук СССР, XV, Ленинград, 1958, 415.

12. О вршачком епископу Симеону види: Сава, епископ шумадијски, Српски јерарси од деветог до двадесетог века, Београд, Подгорица, Крагујевац, 1996, 448.

13. Годину из првог записа, са листа 92, није тачно пренео Д. Костић. Код њега је 1620, а у запису стоји 1616. Види: Љ. Стојановић, Стари српски записи и натписи, IV, бр. 6582. В Јагић, који је имао пред собом рукопис Поменика, каже да је оба пута написана 1616. година. Види: V. Jagić. Kritischer Anzeiger, 128.

14. Љ. Стојановић, Стари српски записи и натписи, IV, бр. 6588.

15. Стари српски записи и натписи II, бр. 2559 и 2560.

16. Стари српски записи и натписи II, бр. 1017.

преписивао пролог, а 1616. преписивање поменика је већ било завршено, онда са доста сигурности можемо закључити да је Сопоћански поменик настао 1615. године.

У њега су уписана имена монаха из преко осамдесет манастира, келија и места: Бања, Бишевац, Блишково, Богородица у Морачи, Бела, Белаја, Белица, Велика келија, Вољавча, Враћевшница, Вранеше, Врачи, Врхсенице, Ђурђева црква, Ђурђеви ступови, Глухавица, Горица, Горња келија, Градац, Грачаница, Грнчарица, Двор, Девич, Дечани, Добрићева, Добрун, Долово, Доња келија, Драча, Свети Никола у Дубочици, Житнићи, Житомишлић, Завала, Залуже, Златица, Заступ, Јовање, Јасеница, Каменац, Карловци, Кобиља, Кополовац, Копориња, Косијерево, Куманица, Каона, Лахче, Мансинци, Медвеђак, Милешева, Никоља црква, Ново Брдо, Овчар, Ораховица, Павлица, Петковица под Цером, Пећ, Пива, Промеће, Пустуња, Равни Река, Раковица, Рача, Рашка, Рибница, Свети Лука, Свети Никола, Свети Павле, Сопоћани, Страгари, Студеница, Трговиште, Тројица код Пљеваља, Трдешевац, Требиње, Тудмерица, Тушимља, Хопово, Церовик, Црна Река, Шаторња Доња, Шемлух, Штитари, Шудикова и други. Већина ових манастира и данас постоји, а неке тек треба идентификовати. Нашу пажњу заокружио је манастир Промеће, кога ћемо покушати да лоцирамо.

Колико нам је познато, име манастира помиње се само у два рукописа: У једном сопоћанском апостоу из 1620. године¹⁷ и у Сопоћанском поменику. Записе из апостола објавио је Љубомир Стојановић.¹⁸ За нас су нарочито занимљива прва два записа, 6588. и 6589:

Сѣи апостољ сѣписа се ѡт ѡтѣа въ лѣто. 7. р. к. и. Мѣсеца августѣ . к. и. в сред храмѣ светѣе и живоначелнѣе Троице въ Расѣ посвелѣнѣемъ игумена Христофора крмонаха и всѣа ѡже ѡ Христе братѣе. Сѣ сем трѣдиѣ се азъ мѣши въ иноцѣхъ Пахомѣе хоуди и грѣшны. Молю ѡтѣи и братѣе, аште ѡудетъ что погрѣшно, чѣтоуше или преписуюше, любве

17. И овај сопоћански рукопис био је у манастиру Црна Ријека, после чега му се губи траг. Ту га је затекао Глиша Елезовић, преписавши записе из њега.

18. Љ. Стојановић, Стари српски записи и натписи IV, бр. 6588-6592.

ради Христови, исправлаите и нас ѡ семь оусердно трѣдивших се благословите, а не клънете, понеже не писа доухъ светыи ни аггел на роука грѣшнаа и врѣнна и доухъ оунили и ѡкаанны и грѣшны. И быс(ть) ктиторъ Веніаминъ їер(м)онах и сынъ его Михаиль їер(м)онах, въ бѣки, амин.

И повѣзда се въ храмъ светаго великаго чюдотворца Николае зѡвом Промѣце сїе быс(ть) въ великымъ страхѣ ѡт проклетихъ Ярванасъ.

Запис из Сопоћанског поменика је из 1763. године. Објавио га је Љубомир Стојановић непотпуно и са мањим грешкама.¹⁹ У нашем препису он гласи овако:

Знати се вис[т]ъ велики з[ѣ]лѡм ѡт[ъ] пр[о]клетие Тѣрака. Цркве ѡпѣсеше, манастири. Промѣа ѡбли, Црна река запѣсе. в. Тѣрчина погнѣше на Рождество Ристово. Тѣ в[и]ше начали Максим, ради лисице поговѣше тадар. Запѣсе при п[а]триарѣ Каленику и владици Гаврѣ паз[а]рскомѣ. Паки вистъ попь Стојанъ. Нѣжде ради молѣ ви се братиѡ моѡ не клните, помените братиѡ моѡ лѣбави ради Христове. Попь Стојанъ Кнежевиѡ.

Први запис нам пружа доста драгоцених података. Преписивач апостола је онај исти монах Пахомије, који је писао, пет година раније, Сопоћански поменик. Сви јеромонаси, које помиње преписивач, уписани су у Сопоћански поменик, а поред имена Христофор и у поменику стоји игѣмѣнь. Не знамо колико је још година Христофор био сопоћански игуман, али већ 1625. године на том месту налазимо кир Андонија, у чије време је обновљена некадашња чесма у Сопоћанима.²⁰ Вероватно је онај исти Андоније који је такође уписан у поменик, али не Пахомијевом руком, већ руком неког каснијег писца (л. 12').

Из наставка првог записа сазнајемо да је апостол повезан у храму светог великог чудотворца Николе, званом Промеће.²¹ Поставља се, наравно, питање: где се налази поменути мана-

19. Љ. Стојановић, Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, 177. Исто у: Стари српски записи и натписи, 3231.

20. Љ. Стојановић, Стари српски записи и натписи, IV, 10130.

21. О овом манастиру је само Владимир Р. Петковић написао кратку белешку, не наводећи где се манастир налази. Буди: ВФ. Р. Петковић, Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа, Београд, 1950, 269.

стир? Логична је претпоставка да се могао налазити недалеко од Сопоћана. Наведени запис из 1763. године, из Сопоћанског поменика, настао у манастиру Црна Ријека, где се у то време рукопис налазио, још ближе га лоцира. У том запису попа Стојана Кнежевића у истом контексту се помињу Црна Ријека и Промећа. Записивач је сведок да су оба манастира те године опустела, додајући да је у то време био владика Гавро пазарски. Сасвим је јасно да су се поменути манастири налазили у непосредној близини.

То даље значи да локалитет на коме се налазио манастир Промеће данас треба тражити у околини манастира Црна Ријека. На сву срећу остаци опустелог и данас до темеља порушеног манастира постоје. Налазе се око два километра од Рибарића, узводно уз реку Ибар, а у самом подножју брда Прометањ.²² Назив овог топонима кореспондира са именом манастира, јер је у основи и једног и другог имена глагол *йромейашти*. И ово показује да се некадашњи манастир Промеће налазио управо на овом локалитету. Од њега су остали само темељи и гомиле камења, употребљаваног за зидање кућа, стаја и викендица. Манастир се налазио у предивним амбијенту, на десној обали Ибра, у живописном подножју планине.

Што се самог имена манастира тиче, оно се у изворима и литератури наводи или чита различито. Љубомир Стојановић је име манастира на једном месту прочитао као Пролећа,²³ а на другом као Промећа.²⁴ Јагић је испољио несигурност у читању (Вромећа и Промећа), сматрајући да „можда треба читати Промећа”.²⁵ Владимир Р. Петковић чита име манастира као Промеће и ово се може сматрати исправним читањем.²⁶ На основу извора закључујемо да је име манастира у његовој ранијој историји било Промеће. О томе сведочи помен јеромонаха из овог манастира у Сопоћанском поменику и уз њих уписано име мана-

22 Локално становништво тако назива овај крај, док се код Милисава Лутовца среће као Прометањ и Прометање. Види: Др М. Лутовац, Ибарски Колашин. Антропогеографска испитивања, Београд, 1954, 98. и 183.

23 Љ. Стојановић, Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, 117.

24 Љ. Стојановић, Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, 186.

25 V. Jagić. Kritischer Anzeiger, 128.

26 В. Р. Петковић, нав. дело, 269.

стира. (л. 16),²⁷ као и запис из 1620. године о повезивању апостола. Манастир је касније назван Промећа о чему сведочи наведени запис из 1763. године.

Оскудни извори не допуштају да се утврди време настанка манастира. Археолошка истраживања би свакако дала одговор на ово питање. Али на основу сачуваних података закључујемо да је манастир имао значајну духовну и културну улогу у XVII и XVIII веку, све до године када је порушен и опустео услед насиља Турака и Арбанаса.

Подаци из сачуваних записа наводе нас на још један важан закључак. Манастир Промеће је живео у духовном јединству са сопоћанским и црноречким манастиром. Са овим манастирима одржавао је живе литургијске, духовне, културне и друге везе. Није, нажалост, преживео нападе и насиље иноверних народа, а о његовој богатој прошлости сведоче само рушевине, док на лепоту асоцира предивни амбијент у коме је био сазидан.

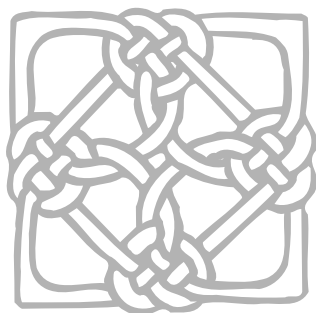
Драгиша Бојовић

---

27. Још на једном месту се помињу манастирски јеромонаси (л. 19), али се на микрофилму не може видети да ли је име манастира исписано као Промеће или Промећа. Запажа се да је исписано другом руком, а не руком Пахомија, првог писца, који је име манастира исписао претходно на листу 16.

Приренска Богословија, подигао Сима Андрејевић-Игуманов 1871. године, најстарија зграда Богословије

Три писма упозорења проти Стеви Димитријевићу*

У библиографији радова о проти Стеви Димитријевићу,¹ многи значајни догађаји из његовог богатог делима живота нису приказани. Разлоге видимо у томе што његова лична архивска грађа, која је после његове смрти распродата по архивима СР Југославије² и иностранства,³ није довољно истражена. Тако се на пример, скоро и не зна за његову преписку са Јосипом Висарионовичем Стаљином,⁴ са многим српским писцима и другим великанима, као и свима онима који су били заинтересовани за његову безбедност или за помоћ коју су од њега очекивали.

---

*У време изласка часописа добили смо вест да је аутор овог текста преминуо.

1. У Богословљу, у издању Православног богословског факултета у Београду 1984. године у свесци 1 и 2. Година XXVIII издата је споменица о проти Стеви Димитријевићу у којој је дата обимна библиографија радова о њему.

2. Податке о томе дао нам је дугогодишњи радник Покрајинског архива у Приштини пок. професор Милош Чупаревић, који је радио на откупу ове грађе од родбине проте Стеве Димитријевића.

3. По речима пок. Милоша Чупаревића она се налази и у Бечком архиву.

4. Бивши директор покрајинског архива у Приштини др Исмет Дрмаку нам је дао ове податке, а потврдио нам је њихову веродостојност и проф. М. Чупаревић.

У Архиву Косова и Метохије у Приштини постоји фонд Стеве Димитријевића сређен у седам кутија, у којима се налази грађа која још није изучена, иако је врло значајна како за историју Српске Православне Цркве тако и за културну, политичку историју пре и после ратног периода .

Трагајући за непознаницама из активности његовог живота, наишли смо на три писма упозорења када је био директор „Српске гимназије и учитељске школе у Скопљу” и када је „брига за црквени животу Скопској епархији, тек истргнутој из Бугарске егзархије , уз велике дужности у тамошњем школству многоме пала и на њега.⁵ Не обзирајући се на претње чланова ондашње ВМРО, он је у свом послу на националној ствари, не штедећи труд, врло успешно радио. И не само то. Како се и светогорски манастир Хиландар деценијама налазио у кризи због хегемонистичког и агресивног држања бугарског дела браства и тешког материјалног положаја, Стева Димитријевић је 1906. године постављен за референта манастира Хиландара при српском Генералном конзулату у Солуну.⁶ Таква његова активност није одговарала организацији ВМРО-а па је њен члан Даме Грујев почео да размишља о његовој ликвидацији. Вест о томе убрзо је допрла до његових пријатеља, који га у поверењу почеше упозоравати и саветовати.

1.

„Много поштовани господине,

Молим Вас опростите ме што се усуђујем да Вас известим о следећем: Јуче поподне дознадох од мојих повериоца који мени поверавају да се Вашем животу и Г. певача Драгосављевић спрема завера. Чета Даме Грујева бави се овде до дванестог овог месеца дакле од данас до средине нигде не излазите па чак ни у школској авлији у мраку. Постаће те жртва. Зато пазите лепо да вам се не у вече у вашу авлију увуку. Такође известите Г. Певача нека ни у школу не долази . Немогуће ми је доћи до вас , да вас известим лично јер они пазе на мој сваки корак . Ову вест

---

5. Др Душан Љ. Кашић, протојереј-ставрофор , Стеван М. Димитријевић, 1866-1953, Богословље , Београд 1984, св. 1 и 2.

6. Исто.

задржите , поштовани Господине само за вас јер мене ако издате и мене ће да убију.

С одличним поштовањем
Марија Т. Чакаревићева
учитељица забавишта
П.С Молим одмах одмах ми јавите да сте моју карту примили да не бринем
8. I 905.
Скопље”

2.

Ово исто потврђује још један докуменат:

„Драги оче Прото, Солун 21/11 1905.

Молео ме је господин Вучетић из Скопља, да Вас известим, да су Бугараши одлучили, да Вас там у Светог Гору убију. Мада тој вести не поклањам вере, ипак Вас извештавам о њој, како би сте се умели припазити. Ја за Ваш живот могу гарантовати, док сте у Светог Гори, према томе ми је та вест загонетна и чудновата. Умољен сам, да Вас о томе извесатим, и ја изврших своју дужност.

Како се осећате у калуђерском царству? Мислите ли тамо дуго остати? Јесте ли питали за бело добро вино? Ако је могуће да се набави, ја бих га желео имати за св.Николу.

За Леку се још незна ни кад ће ни дали ће долазити. Моје опаске, на које сам Вам скенуо пажњу биле су тачне.

Иначе новог ничега. Да заборавих известити Вас, да је убијен поп Минић у Скопљу. Убијен је ножем. Из новина ћете видети опис тога догађаја.

Срдачне поздраве за Вас и за сву браћу

нашег манастира шаље

21/11.1905.године

Ваш поштовалац

Солун

Драги С. Обрадовић

Пишите: Адреса Драгољуб С. Обрадовић

Директор др. Гимназије сербе

Салонике”

За живот Протин били су многи забринути. Свако његово

кретање и службовање било је праћено молбом да се „пази” Бугараша. И велики босански писац Петар Кочић је писао:

3.

„Скопље, 16. септембра 1905.

Много поштовани и драги господине Директоре,

Вијест да сте дали свој пристанак за Битољ све је ваше искрене пријатеље и пријатеље српске ствари изненадила и прене-разила а мене је у потпуности убила. Нисам могао веровати да се тако мало води рачуна о нашој националној ствари у овим крајевима. То је самом Богу плакати! Нисам у годинама да дам иком савет, а најмање Вама, али Вас, опростите ми, упозоравам да никако не идете у Битољ. То је за Вас грдно понижење, то понижење и мене вређа и боли, јер сам дубоког уверења да то не заслужује човјек и јединствени радник као што сте Ви. Осим тога пристанком својим за Битољ, Ви долазите на једно издајничко мјесто и мјесто препуно интрига и маћедонских мизавирлука. Поврх тога мислим, да су Вам познате и везе појединих људи из Битоља са Скопљем. Све то и много што друго говори да не идете тамо куд Вас гоне заклетии непријатељи српског напретка у овим крајевима. Савјест ми налаже да Вам као Ваш пријатељ који жарко жели да се и у царствујућем граду Скопљу ступи макар корак напред.

Ваши су сви здрави и живи, али и тужни, много и премного тужни.

Ја Вас и Милка много поздрављамо

Ваш особити поштовалац

Петар Кочић”

ВЕКОСЛАВ СТАНКОВИЋ

ХРОНИКА ЕПАРХИЈЕ

Архипастирске активности

РУКОПОЛОЖЕЊА

У време Великог поста Епархија рашко-призренска добила је двојицу нових посленика на њиви Господњој. Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски и косовско-метохијски г. Артемије рукоположио је Вељу Стојковића у чин ђакона на Теодорову суботу, а сутрадан у Недељу Православља у чин презвитера. Отац Веља завршио је Призренску богословију и Теолошки институт у Београду. Рођен је у селу Коретиште код Гњилана, а постављен је на парохију у село Пасјане, такође поред Гњилана у Косовском Поморављу.

Бранислав Дикић, ђакон при храму светог Георгија у Звечану и студент четврте године Теолошког факултета у Београду, рукоположен је друге недеље Великог поста у манастиру Сопћани у свештенички чин и постављен за пароха сочаничког.

17. МАРТ

Неопходно је у Хроници поменути и макар делимично обрадити догађаје везане за 17-19. март ове године, када се десио

Косовска Митровица – 17. март

до сада невиђени погром српског народа од стране Шиптара на Косову и Метохији.

Свакако да ми не можемо објединити и на једном месту изнети све бестијалности које су Шиптари чинили Србима, српским светињама и њиховој имовини, сва разарања, уништења, паљевине, убиства и остале врсте насиља које је читав један народ, оличен у, према званичним извештајима УНМИК-а, око 60.000 својих представника, чинио према Србима и свему што је српско, па самим тим и православно, и тиме изразио своју инферналну мржњу према хришћанству и свему што има везе са Христом, али ћемо покушати да на овом месту само направимо краћу анализу 17. марта и онога што му је претходило.

Оправдана је претпоставка да је број учесника у овом погрому много већи, но УНМИК је сходно својој већ препознатљивој политици умањивања и минимизирања шиптарских злочина и овде по свему судећи знатно умањио број учесника.

Поменута мржња Шиптара према Србима није од данас ни-ти од јуче, она вековима тиња у недрима шиптарског народа и испољавала се спорадично, са мањим или већим интензитетом, у

зависности од окружења које јој је у већој или мањој мери погодвало и допуштало да се материјализује. Најпогодније тле за ову мржњу створено је после 10. јуна 1999. доласком оружаних снага међународне заједнице у лицу КФОР-а, које су, сходно Резолуцији Савета безбедности 1244 из 1999. године и другим међународним правним актима и конвенцијама требало да обезбеде миран, сигуран и безбедан живот свим житељима Косова и Метохије. У пракси, међутим, ствари су се одвијале сасвим супротним смером, и развој догађаја је показао да је долазак КФОР-а, УН-МИК-а, ОЕБС-а, СЕ, и других међународних институција и многобројних невладиних организација значио пре свега и изнад свега прогон и нестанак Срба и уништавање свега што је српско.

Улазак међународних оружаних снага био је условљен претходним потпуним повлачењем српске војске и српске полиције у периоду 11-19. јуна 1999., што је резултирало незапамћеним обимом и интензитетом шиптарских злочина у првим данима и недељама након наметнутог повлачења.

Ова чињеница, као и каснији развој догађаја на Косову и Метохији потврдили су да међународне оружане снаге, које су се састојале од 50.000 најобученијих и најспремнијих војника, опремљених најсавременијом војном техником и подржаних астрономским буџетима својих земаља, нису у стању да ефикасно одбране и заштите Србе на њиховим вековним огњиштима. Оне су од стране Шиптара дочекане као ослободиоци, а од стране Срба као окупатори, које су својим ставом и понашањем потврђивале ову чињеницу свакодневно и на сваком кораку.

Још једна ствар постала је јасна убрзо након доласка међународних снага на Косово и Метохију: постало је јасно да за српски народ, српску културну баштину и српску имовину нема ефикасне и сигурне заштите, нема безбедног и мирног живота, и чак, усудили бисмо се да устврдимо, нема уопште живота и опстанка на Косову и Метохији без присуства и дејства српске војске и српске полиције. Зато је кључни чинилац у стратегији међународне заједнице према Косову био уклањање српских оружаних снага, јер су једино оне могле успешно да држе под контролом шиптарску мржњу.

Међународна заједница је срамном политиком у протеклих пет година на Косову и Метохији омогућила етничко затирање

СВЕТИ·КНЕЗ·ЛАЗАР

Срба, духовни геноцид над српским народом, прогон стотине хиљада људи, рушење десетина цркава и манастира, изражавајући при свему томе само „жаљење, забринутост, осуду ...“, а не чинећи ништа ефикасно да злочинце пронађе, ухвати, изведе пред лице правде и долично казни.

Седamnaести март 2004. године остаће записан црним словима у историји српског народа. Тога дана започео је погром, припремљен, организован и изведен од стране Шиптара, који ће трајати три дана над Србима и над свиме што је српско на Косову и Метохији – кућама, црквама, гробљима. Било је то уништавање једног народа, његове културне баштине, његове историје.

Овај погром био је само кулминација свега што се у последњих пет година дешавало српском народу на Косову и Метохији, под протекторатом и управом међународне заједнице, која је преко својих институција дошла да обезбеди и омогући мир, просперитет и слободу свима који живе на Косову. Тако је прокламовано у званичним документима који су пружили правну основу и оквире деловања и ангажовања међународне заједнице на Косову и Метохији, и такве смо изјаве слушали протеклих пет година од свих међународних представника који су на Косово долазили и о Косову говорили.

А у стварности било је другачије. Међународна заједница, по свом већ добро познатом и опробаном методу деловања, применила је политику двоструких стандарда, по којој су Шиптари били привилеговани и уживали све могуће повластице и помоћ међународне заједнице, а Срби били дискриминисани и препуштени систематском истребљењу и уништењу сваког трага њиховог постојања на Косову и Метохији. Било је то уништавање и брисање памћења, затирање културе и стваралаштва који су сведочили и сведоче о Србима као једном живом, стваралачком, хришћанском и библијском народу. И тај процес још увек траје.

А да би све имало привид законитости и регуларности, међународна заједница довела је на Косово и Метохију у први мах 50.000 војника, организованих да делују у оквиру институције КФОР-а, а створена је и међународна полиција и успостављена цивилна администрација од међународних представника.

Косовска Митровица – 17. март

Сам почетак њихове мисије показао је јасно какав карактер ће она имати, у коме правцу ће се кретати и коме ће циљу водити. Није потребно много мудрости ни анализе да би се то прозрело и о томе извео закључак. О томе говоре чињенице. Долазак међународне заједнице на Косово и Метохију значио је одлазак и нестајање Срба и њихових трагова са Косова. Првих дана доласка међународне мисије на Косово у лицу КФОР-а са Косова и Метохије протерано је 250.000 Срба, опљачкано је и запаљено десетине хиљада српских кућа, уништено стотине српских села. По сведочењу и дубоком уверењу многих, сасвим је вероватно да би Срби, већ у том првом налету, били у потпуности прогнани са Косова и Метохије, да није било неочекивано одлучне и храбре акције клира српске Цркве, који су учинили све да Србе задрже на Косову, остајући у лику епископа, монаштва и свештенства са верним народом, састрадавајући са њим и пролазећи сву голготу кроз коју је пролазио и народ.

Да су Срби тада протерани са Косова, када и на који начин би били враћени на своја вековна огњишта? Одговор на то питање даје нам податак о броју повратника од 250.000 прогнаних

Косовска Мишковица – 17. мај

тог јуна 1999. године. Након „истрајног и дуготрајног” рада на процесу повратка, након свих „напора” које је међународна заједница уложила да врати прогнане Србе, за протеклих пет година враћено је само неколико стотина Срба.

Овде се никако не сме previdети и заборавити податак да је међународна заједница одмах по своме доласку, за непуних месец дана, омогућила повратак око 800.000 Шиптара који су током бомбардовања напустили своје домове као и Косово и Метохију, привремено се смештајући у Македонији, Црној Гори и Албанији.

Откуда толика разлика у ефикасности процеса повратка Срба и Шиптара, и у односу на број повратника и у односу на вре-

ме за које су се вратили? Да ли је у питању заиста пука случајност или се ради о намери, о смишљеном процесу искорењивања српског народа из своје колевке, и тиме коначном прекиду сваке везе и сваке нити која нас веже са славним периодом српске државности средњег века на овим просторима; процесу који је, уосталом, започео још пре 60 година успостављањем и занивањем комунизма на овим просторима, а који је у свом предзнаку увек био антисрпски и антиправославни.

У томе периоду од последњих пет година, који је обележен управом међународне заједнице на Косову и Метохији, процес прогона и протеривања Срба са Косова је настављен; путем разних притисака, претњама, паљевинама, пљачкањем, убиствима, силовањима, Шиптари су постигли да се много већи број Срба исели него што их је враћено уз ангажовање многих међународних институција и трошењем астрономских буџета тих организација. Метохија је данас скоро у потпуности испражњена од Срба – у Пећи, Призрену, Ђаковици, Истоку, Ђураковцу и многим другим местима нема више ниједног Србина. Цркве су уништене, на многим местима уклоњен је сваки траг њиховог постојања, гробља раскопана, оскрнављена, крстови поломљени. У Гораждевцу крај Пећи, где су Срби остали још од 1999. године, Шиптари користе разне методе притиска да их иселе, не либећи се ни да прибегну убијању голоруке и невине деце која се лети купају у реци. Тај злочин, који се десио средином августа 2003. године и који је смишљено а нимало случајно изведен, осујетио је повратак већег броја Срба у околна села, који је припреман месецима пре тога.

Паралелно са овим процесом текао је процес преливања Албанаца из Албаније на Косово и Метохију, који су слободно и без икакве контроле или сметње прелазили скоро непостојећу границу између Косова и Албаније, насељавајући се на Косову, заузимајући српску земљу и српске куће, и тиме судбински и трајно мењајући демографску слику Косова и Метохије.

Нека нам буде допуштено да направимо овде једну малу дигресију. Поменути процес безаконог усељавања Албанаца из Албаније на Косово, потребно је то нагласити, представља само наставак истог процеса који је трајао током свих деценија вла-

давине комунизма на овим просторима након 1945. године, када је паралелно са принудним исељавањем великог броја Срба, истовремено био омогућен неометан улазак огромног броја Албанаца из Албаније, са њиховом имовином, стоком, са многобројним члановима породице.

То исто се збивало и у периоду нацистичке, италијанско-немачке окупације Косова 1941–1945. године. Да ли је ова коинциденција само случајна или ту постоји нека дубља законитост, питање је које би свако за себе требало да постави и да покуша да на њега пружи задовољавајући одговор. Данас је Косово и Метохија подељено на пет сектора, од којих се сваки сектор налази под контролом једне од водећих земаља чланица међународне заједнице; тако су на Косову поново присутне и контролишу по један сектор – Немачка и Италија, а осим њих и Велика Британија, Француска и Америка.

Како је могуће да се у једном релативно кратком временском периоду, од само педесетак година, односи тако радикално промене, те да они који су 1945. отишли са ових простора као поражени и окупатори – Немачка и Италија – поново врате овде, играјући сличну улогу као и 1941. када су дошли, користећи и тада најсавременију војну технику да би окупирали ове просторе? Јер њих су и тада, као и данас, као окупаторе и тиране доживели само Срби, док су их Шиптари дочекали као ослободиоце и пријатеље који су им омогућавали да чине са Србима све што хоће – а то значи да их прогоне, пљачкају, убијају, силују, да им руше храмове, гробља, итд.

Слично је било и на другим територијама Краљевине Југославије где су живели Хрвати и исламизовани Срби.

Одласком тадашњих окупатора 1945. године, а доласком и устоличењем комунизма, преко ноћи су једним потезом, на територији читаве државе, амнестирани сви они – Шиптари, Хрвати и исламизовани Срби – који су током петогодишњег ropства стали на страну окупатора и свим силама и на разне начине се борили током пет година окупације да истребе православне Србе .

Сво претходно описано страдање Срба у последњих пет година од 1999., омогућено је доласком међународне заједнице на

Косово и Метохију и мерама које је она применила да би успоставила нови однос снага међу онима који су ту живели вековима. А њен долазак био је обележен силом – огњем и мачем. Можда понеко и верује да се мир може донети ратом и применом силе, али нас историја учи супротном.

Истовремено са протеривањем Срба, пљачкањем и паљењем српских кућа, започео је процес уништавања црквеног наслеђа, почело је пљачкање и рушење цркава, манастира, гробаља. За пет година међународног мира, уништено је више цркава него за пет стотина година турског ропства, да би тај процес достигао своју кулминацију у три дана 17-19. марта.

Размере овог уништавања могу се поредити само са разарањима које су православни претрпели у периодима крсташких ратова, и то пре свега у Четвртом крсташком рату, када је 1204. године и Цариград био заузет од стране Латина. Зато и није далеко од истине упоређење тромесечног бомбардовања Србије од стране снага Западне Алијансе са новим крсташким походом на Исток.

Организатори и инспиратори тих злочина и тада и данас долазе са истих простора – из Западне Европе, разлика је само у извршиоцима, овога пута за то су одлично послужили Шиптари. Метод се дакле променио, а циљ је остао исти – данас се уз сво међусобно уважавање, поштовање, љубав, борбу за људска и верска права и демократију, паралелно одвија најстрашнији геноцид и етноцид, при чему се жртви упућују речи утехе и сажалења, а целат се обасипа наградама и похвалама. Нажалост, то је Европа 20. и 21. века. Што пре тога будемо постали свесни, утолико боље по нас.

ПУТ У АМЕРИКУ

Након мартовског погрома, Његово Преосвештенство епископ Артемије поново је кренуо пут Вашингтона и Њујорка, да би тамо сведочио о страдању Срба и покушао да примора међународну заједницу на последнију примену резолуције 1244. Мисија у Америци трајала је од 30. марта до 5. априла, но за тако кратко време остварен је велики број сусрета у Конгресу, Сенату и Уједињеним нацијама.

Излагање епископа Артемија у Уједињеним нацијама

По речима владике Артемија сенатори и конгресмени са којима је лично контактирао и презентовао им потресне фотографије уништавања српских православних цркава, кућа, читавих градских четврти, школа и болница од стране разуларене албанске масе били су дубоко потресени. Многи од њих уопште нису били обавештени о размерама насиља. Захваљујући сведочењу владике Артемија убрзо је објављена и Резолуција Сената САД бр. 326 у којој се најоштрије осуђује „етничко насиље” на Косову. У резолуцији се наглашавају речи команданта јужног крила НАТО снага у Европи адмирала Грегори Џонсона да „овакво понашање које по својој суштини представља етничко затирање, не сме да се настави”.

У резолуцији Сената апелује се на све становнике Косова да „престану са насиљем, уништавањем кућа, цркава и других културних и верских споменика” и да сарађују са представницима КФОР-а и УНМИК полиције у проналажењу починилаца злочина и уништавања имовине. Сенат посебно осуђује уништавање црквене имовине, преко 500 кућа Срба, Ашкалија (Рома) и других мањина, нарочито „30 цркава и манастира који

припадају СПЦ, поред више од 100 цркава које су уништене од јуна 1999 године”.

Ово је први пут да је Сенат САД овако јасно и децидно признао и осудио дела насиља над имовином СПЦ од почетка мировне мисије ОУН на Косову и Метохији, а велики је успех да су ову декларацију свесрдно подржали и сенатори: Бајден, Лугар, Либерман и Браунбек, који су до сада у вашингтонским круговима словили као неприкосновени поборници албанских интереса. По оцени многих утицајних људи ситуација у Вашингтону према Косову се драстично мења и Албанци су очигледно направили велику грешку која је разоткрила истину да у друштву које граде не само да нема места за друге националне заједнице већ ни за основне цивилизацијске вредности хришћанства и културе, што је многе у Америци посебно шокирало”.

Епископ Артемије такође је разговарао са више угледних амбасадора при Уједињеним нацијама. Осим са амбасадорима САД, Велике Британије, Русије, Кине и Румуније разговарао је и са подсекретаром ОУН г. Гуеном, са којим је имао прилику да се види у Грачаници само неколико дана пре мартовског погро-

Епископ Артемије са својим домаћинима у Америци

ма. Господин Гуено, који је тада са извесном дозом неверице слушао излагање о тешком положају Срба, сада је био видно потресен јер су се све тада изговорене речи, процене и предвиђања епископа Артемија најалост испунила на делу пред очима целог цивилизованог света.

Приликом свог јављања из Америке, владика Артемије је изјавио: „Моје опште уверење јесте да могу да се вратим на Косово и Метохију знатно охрабрен, јер сам овде добио велику подршку, охрабрење, разумевање и надасве обећање да ће се предузети све адекватне мере да се пронађу организатори и починиоци злоцина, да ће се КФОР бројно ојачати, са знатно ширим овлашћењима у борби против албанских терористичких организација за које сада сви знају да постоје и да су оркестрирале ове злочине. Недавно је и господин Солана јавно рекао да сви обавештајни подаци показују да је етничко насиље и затирање Срба било унапред организовано и планирано”

„Оно што је посебно занимљиво јесте да су квалификације ‘тероризам’ и ‘етничко чишћење’ врло спремно прихваћене. Иако се у званичним изјавама настоје смањити тензије ради консолидације ситуације, овде је свима јасно да на Косову и Метохији постоји опасан и организован албански тероризам, да су вође терориста, злоупотребивши своје становништво, терористичким методама насиља чак и против снага НАТО савеза покушали да убрзају решавање статуса у своју корист и да су спровели још једно етничко чишћење, након онога које је посебно интензивирано од јуна 1999. године.”

„Општа порука коју сам добио од свих саговорника јесте да су они упознати да је погром био унапред организован и планиран у циљу протеривања преосталих Срба и уништења наших светиња и да се таква злодела не смеју наградити оним што Албанци очекују. Чврст став свих у Уједињеним нацијама, али и у америчкој администрацији јесте да се о статусу не може ни расправљати док се не санирају све последице етничког чишћења, док се не омогући слободан повратак свих прогнаника, док се не створи такво друштво у коме ће сви грађани бити у потпуности заштићени од сличних погрома. Иако су Албанци упорно покушавали да лажима убеде свет да су такво друштво већ створили, недавни погром и бестијално уништавање преко 30

црква манастира, десетина гробаља на којима су разбациване кости покојника и паљења стотина кућа, показало је целом свету да Покрајином влада безакоње, криминал, етничко насиље и дискриминација најгоре врсте. Иако ми је искрено жао што живимо у једном таквом нецивилизованом друштву, могу рећи да сам задовољан што је свет коначно схватио да оно што говоримо већ пет година представља истину, а да пропаганда албанских лидера о њиховом ‘демократском’ друштву представља најобичнију лаж и обману”.

БЛАГОВЕСТИ У МАНАСТИРУ ЋЕЛИЈЕ

На самом почетку писања о овом традиционалном духовном догађању, посред Светоархангелско-ћелијске обитељи, морамо истаћи промисао Божји који је усугубио торжество овог Богородичиног празника. Благовести представљају велики празник читаве Цркве, која овом приликом прославља Славнију од Серафима и Часнију од Херувима Богомајку Дјеву Марију, али Благовести у Ћелијама поред радосне вести Архангела Га-

Епископи Атанасије, Артемије, Амфилохије, Иринеј, Лаврентије и Јован на гробу оца Јусџина Ћелијског

врила у себи, носе и благу вест о повезаности са овим празником (родио се и упокојио тога дана) великог Христовесника оца Јустина, чије поуке и беседе све више и јаче одзвањају Црквом Христовом.

Овогодишње Благовести у манастиру Ћелије обележене су двадесетпетогодишњицом упокојења и стопетнаестогодишњицом рођења српског аве и духовног нам оца Јустина Поповића. Овај празник окупио је најпре у Ваљеву увече уочи Благовести мноштво верног народа као и преосвећене архијереје Амфилохија, Артемија, Атанасија и Иринеја, који су заједно са оцем Иринејем Добријевићем говорили о животу и делу оца Јустина. Исте вечери од стране епископа Атанасија презентована је и књига „Човек Богочовека Христа”, која представља збирку различитих беседа и есеја о ави Јустину и аве Јустина, писаних на српском и превођених на енглески, руски, грчки и француски језик. Ову збирку саставио је епископ Атанасије поводом овогодишњих јубилеја рођења и упокојења аве Јустина.

На сам дан празника света архијерејска Литургија служена је напољу (по први пут), а служило је седам архијереја. Началствовао је високопреосвећени митрополит Амфилохије уз саслуживање Њихових Преосвештенстава епископâ Артемија, Атанасија, Иринеја, Лаврентија и Пахомија као и великог броја свештенства, уз присуство и огромног броја верника.

Након службе и празничне трпезе одржана је традиционална духовна академија у манастирској порти, такође посвећена животу и раду аве Јустина, а којом је завршен овај дивни празник и дешавања везана за Благовести у манастиру Ћелије.

ВАСКРС 2004. ГОДИНЕ У МАНАСТИРУ ГРАЧАНИЦИ

Христоваскрсна радост је, обасипајући сву Васељену својом небеском светлошћу, дOMETнула свој зрак и до малог стада Христовог окупљеног у грачаничку обитељ, као и до свих српских места страдајуће косовско-метохијске земље.

Усред трња непријатељске мржње наших дојучерашњих комшија и кукоља белосветског политичког лицемерја, процветао је и ове године пупољак на Христовом голготском венцу. Процветао је сверадосним празником којим опет и опет објављује-

Васкрс у манастиру Грачаница

мо Христову победу над смрћу, победу чије венце носимо ми, као они који хитају к Њему тамо где је Он сада, ишчекујући да ову садашњу тугу Он Исти претвори у радост, ову садашњу беду у богатство, а патњу у весеље. И ево, све то ми поново и овим Васкрсом објављујемо, подсећајући се онога чему се надамо.

Тачно у поноћ, како то бива по читавој Православној васељени, одјекнула су звона и у манастиру Грачаници, под чијим се сводовима беше окупио велики број верника не само Срба већ и војника КФОР-а, заједно са председником Скупштине Србије и в. д. председника Србије г. Предрагом Марковићем. Доследно и непоколебиво испуњавајући своју пастирску и очинску дужност, на служби је чиноначалствовао Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски и косовско-метохијски г. Артемије, уз саслуживање свештеника и свештенмонаха.

Читава служба праћена је директним преносом од стране БК телевизије из Београда, но сами присутни верници били су сведоци испуњења богонадахнутих речи да „тамо где се умноже страдања, умножава се и благодат”, јер Господ је веран Својим речима, и поред нашег вишедеценијског лутања у мраку не-

верја и безбожја. И овом великом празничном радошћу Бог је послао утеху Свом распетом српском народу, показујући да нас овим страдањима не истребљује, него нас, као чедољубиви Отац, призива у Царство Своје. Васкрс је наша нада и наша утеха, Васкрсења ради Христовог знамо како се окончава Голгота, васкрсли Христос нам овим празником над празницима показује шта следи после силаска у преисподњу земље и у сам ад. После свега тога следи васкрсење и живот вечни. То је пут којим је Он први прошао и пут који води к Њему. Ово сазнање – да је то Христов пут, чији је крај Васкрсење, и ове године је све наше брижне мисли развејало и сва наша страдања и муке осмислило. Зато се надамо да ће и све ове патње наш народ учинити Христороликим и Христоносним, како би сви ми ликовали заједно са торжествујућом Небеском Црквом, славећи свето Васкрсење Христово. У оваквом слављу протекла је васкршња ноћ усред војујуће Цркве Христове овде у Грачаници. Служба је окончана радосноваскрсном архијерејском Литургијом, на којој је се по традицији причестило мноштво верника.

Други дан Васкрса епископ Артемије је на светој Литургији Христоваскршњим поздравом и истом таквом беседом обрадовао братство манастира Сопоћани, као и вернике Новог Пазара трећег дана Васкрса, где је такође одслужио свету Литургију.

Васкрс је и ове године обновио наше снаге за трпљење голготског страдања Цркве Христове на овим просторима, иако су многа црквена и кућна згаришта својим муком откривала ону палу и потамнелу страну једног дела ненавидећег нас човечанства, коме као и све Христове слуге, не остајући усред патње без утехе и радости, говоримо и певамо: „простим всја Воскресенијем”.

ПОСЕТА БЕРЛИНУ

Мартовски погром над српским народом на Косову и Метохији захтевао је нову мисију сведочења истине. Пуних је пет година од како Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски и косовско-метохијски г. Артемије храбро и неуморно врши ову мисију посећујући светске центре моћи – Њујорк, Вашингтон, Лондон, Париз, Москву, и у разговору са највишим

представницима светске дипломатије сведочи о правом стању на Косову и Метохији и о положају Срба у њему.

Овога пута истим поводом епископ Артемије обрео се у Берлину. Његов тродневни боравак у главном граду Немачке отпочео је сусретом са нашим народом који живи и ради у овом граду. У недељу 2. маја епископ Артемије је служио свету архијерејску Литургију у храму светог Саве уз саслуживање свештеника при овом храму, о. Драгана (који је уједно био и домаћин владин при овој посети), о. Вељка, архимандрита Силвестра, протосинђела Симеона и јерођакона Варнаве.

По завршетку свете Литургије и поздравне поучне речи, коју је Владика Артемије са амвона упутио присутнима, прешло се у црквену салу. Састрадавајући са страдалном браћом на Косову и Метохији и забринути за њихову даљу судбину, присутни у сали са пажњом су слушали епископа Артемија, као верног сведока мартовских догађаја о којима им је Владика говорио.

Оно што је наш народ посебно потресло, и оставило на њега много јачи утисак него саме речи, јесу фотографије које је помоћу видео-бима приказао протосинђел Симеон. На њима се могло видети шта су албански терористи урадили за три дана над српским живљем, манастирима, црквама и српским кућама.

Сасијанак у Бундесјагу

Сутрадан, 3. маја, епископ Артемије имао је најпре пријем у нашој амбасади. За ову прилику наш амбасадор г. Милован Божиновић приредио је свечани ручак у амбасади на којем су, поред владике Артемија и његових сарадника, били присутни и папски нунције за Немачку, затим представници Министарства спољних послова Немачке и стручњаци Института за Источну Европу.

И овом приликом, на молбу присутних, владика Артемије је говорио о немилим мартовским догађајима на Косову и Метохији. Није свима присутнима било пријатно слушати његово сведочење, јер је Владика између осталог говорио и о срамном поразу немачке војске, која је побегла пред разулареном албанском руљом и тако дозволила да све православне светиње у Призрену, Богословија и српске куће буду спаљене и уништене.

После подне владика Артемије имао је сусрет са немачким новинарима и нашим дописницима из Берлина.

У уторак 4. маја у 15 часова у Министарству спољних послова Немачке био је уприличен званичан сусрет са г. Johannes Haindl-ом, директором Одељења за Балкан, и његовим сарадницима. Изразивши жаљење због насиља које се десило на Косову и Метохији 17. марта и осудивши га, г. Haindl је желео да чује реч епископа Артемија о ситуацији на Косову и Метохији.

Епископ Артемије изнео је податке о страдању Срба у последњих пет година, а нарочито 17-19. марта ове године, истакавши при томе одговорност међународне заједнице за етничко затирање Срба (које се десило не у рату него у тзв. миру) и њену неефикасност у откривању злочинаца и њиховом привођењу пред лице правде.

Господин Haindl је у свом обраћању покушао да минимизира одговорност међународне заједнице и да прикаже њену мисију као веома успешну, нагласивши да у односима између Срба и Албанаца постоје историјска оптерећења, која међународна заједница не може да реши, него може дати само оквирне услове за суочавање ова два народа са прошлошћу. Потребно је спречити да се догађаји од 17. марта понове, али предуслов за то јесте спремност на сарадњу и добра воља обеју страна.

Састанак је завршен закључком да су потребни чешћи састанци овакве врсте, јер је дијалог најбољи начин за превазилажење и решавање свих врста сукоба.

Рад мисије српске Цркве настављен је у 18 часова састанком са г. Peter Weiss-ом и његовим сарадницима у Бундестагу.

У дебати која се развила након излагања Његовог Преосвештенства г. Артемија о страдању Срба на Косову и Метохији у последњих пет година, код немачких саговорника преовладавао је став о потреби дијалога између Срба и Албанаца, као најважнијем средству за решавање косовског проблема. Био је изузетно присутан и став правдања улоге и дела међународне заједнице на Косову и Метохији, зато што она не може сама покренути процес помирења, већ је за то пре свега потребна спремност обе стране. Наглашено је и да међународна заједница не може за пет година одстранити мржњу која се код Албанаца дуго развијала због гнусних злочина који су се десили. Поредeћи Косово са тешким болесником, један од саговорника истакао је да се такви болесници могу излечити само ако то они сами хоће.

Српска делегација је истицала да међународна заједница осим дијалога има на располагању и друга средства, те да се злочини које чине Албанци над Србима не могу прекинути само дијалогом, уколико се истовремено допушта да се злочинци слободно и некажњено шетају Косовом.

Највеће чуђење код представника српске делегације изазвао је став немачких представника да се због нерешеног статуса Косова и Метохије јављају страховања међу Албанцима, што је плодно тле за тероризам. Ово је на неки начин представљало правдање шиптарских злочина над Србима.

Епископ Артемије истицао је потребу да се, као привремено решење, на Косову и Метохији спроведе децентрализација, која треба да доведе до истинске мултиетничности, нагласивши притом и одговорност међународне заједнице да испуни обавезе које је преузела резолуцијом Савета безбедности бр. 1244 и својим доласком на Косово.

Из Берлина је Његово Преосвештенство епископ Артемије наставио пут за Праг, где је требало да учествује на Међународ-

ној конференцији „Дијалог цивилизација”. У оквиру те конференције, на којој је учествовало више истакнутих државних функционера и верских великодостојника из разних земаља, епископ Артемије је пред одабраним аудиторијумом 6. маја одржао предавање о Косову у светлу савремених односа и дијалога цивилизација.

ПРОСЛАВЕ У ЗВЕЧАНУ И ЛЕПОСАВИЋУ

У недељу 9. маја, у храму светог Георгија у Звечану, епископ Артемије је учествовао у прослави годишњице освећења храма, а такође и у прослави храмовне славе, која је уједно и слава општине Звечан. Уз учешће већег броја свештенства и верног народа тога краја, одслужена је света архијерејска Литургија у храму који је освећен прошле године у недељу по Ђурђевдану и који је био најава подизања новог саборног храма у Косовској Митровици, посвећеног светом великомученику Димитрију, на коме радови и поред свих тешкоћа на Косову и Метохији успешно напредују.

На празник светог Василија Острошког чудотворца 12. маја, епископ Артемије је служио свету архијерејску Литургију у Лепосавићу, где је на тај дан прошле године освећен храм у част овога светитеља.

Након Литургије и резања славског колача обављено је освећење звона за нови храм, који слви за један од најлепших новоподигнутих храмова на просторима Епархије рашко-призренске.

**ПРОТОСИНЂЕЛ СИМЕОН
И ЈЕРОБАКОН ВАРНАВА**

Технички уредник:
Војислав Јовичић

Фотографије:
Николај Маљм

Тираж: 1000 примерака

Фотографија на корицама:
Спаљена зграда Епископије у Призрену

Часопис излази четири пута годишње.
Дозвољено је прештампавање чланака
уз обавезно цитирање

Графичко обликовање
и припрема за штампу:
АТОС

Штампа:
Флеш, Земун

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)

Свети Кнез Лазар/ главни и одговорни уред-
ник: Војислав Јовичић. - Год. 12, бр. 2 (2004) -. -
Призрен: Епархија рашко-призренска и косовско-
метохијска, 2004 - (Земун:Флеш). - 25 cm

Четири пута годишње
ISSN 0354-3927
COBISS.SR-ID 22568972